

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Fotografija

Linkime jaukių šv. Kalėdų ir laimingų Naujųjų metų!

2

Kas įsiminė 2022-aisiais

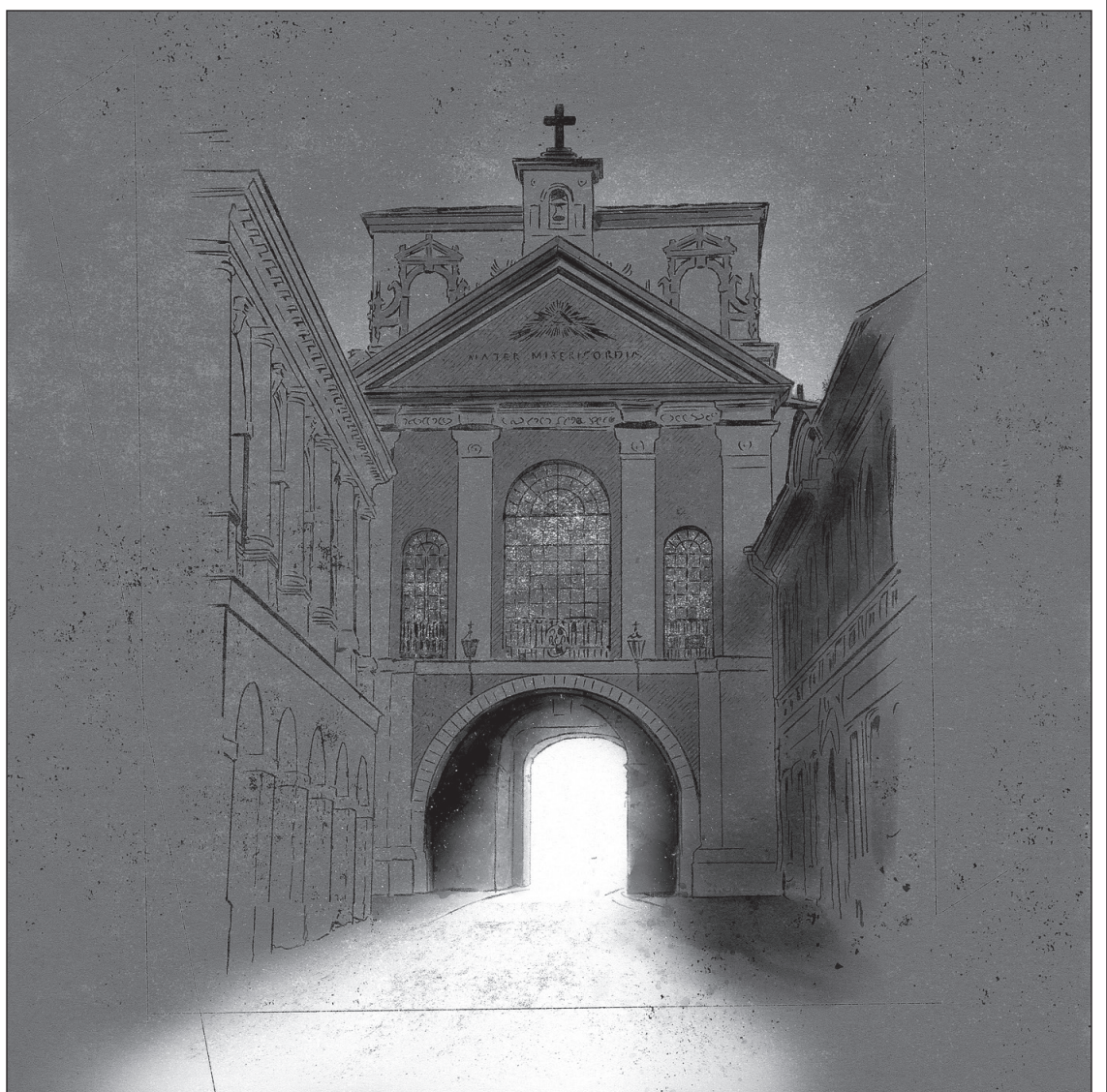
10

„Erinijos“ Jaunimo teatre

Laiškas iš Romos

Jau laikas prenumeruoti! *prenumeruoti.lt*

Mindaugas Lukošaitis, „Vilnius grafito dulkėse“, 2022 m.

Karo Kalėdos

AGNĖ NARUŠYTĖ

Yra Kalėdos ir yra Karo Kalėdos. Šiomet jau žinau skirtumą, nors esu dar tik užnugaryje. Jau 300-oji diena. Kai skaitysite, bus 304-oji ar 305-oji. Ir taip toliau.

Anksčiau ant visų eglučių, palangių, net namų stogų tupėdavo angelai. Gal jie ten ir dabar tupi, bet man vaidenasi angelas su prieštankine raketa „Javelin“. Jo veide – įniršis, ant peties – ukrainietiškas trišakis. Putlų kūnelį pridengia mėlyni ir geltoni kaspilai, vietoj dangaus – kamufliažinės uniformos raštas ir palinkėjimas: „From Ukraine

with NLAW“. Nuo Ukrainos su išmaniąja raketų sistema „iššauk ir užmiršk“. O užsieniečių savanorių padalinys „Tamsieji angelai“ šiais ginklais medžioja ordos tankus. Bet Kremina jau užimta, Azovo pulkas vis dar gina sugriautą Mariupolį.

Tai – dar pavasario aktualijos. *April is the cruellest month – balandis yra žiauriausias mėnuo*, – šiais žodžiais T.S. Eliotas pradėjo poemą „Dykviečių plotai“, išleistą lygiai prieš šimtą metų.¹ Jam praeikta dykvietė buvo Londonas,

¹ Čia naudojamas Alfonso Nykos-Niliūno vertimas, publikuotas knygoje *Poezija iš svetur*. Vilnius: Baltos lankos, 2010, p. 12–33.

prakeiksmui nuimti reikėjo parnešti Šventąjį Gralį, kurio jis ieškojo Ovidijaus „Metamorfozėse“, Dantės „Pragare“, Baudelaire'o „Blogio gėlėse“, pasaulio pasakose ir tikėjimuose. Tačiau mitai palieka taikių prekeivių kraštus, migruoja kaip paukščiai, kol atranda praeiksmo dar nenusimetusią žemę. Jie suka lizdus ten, kur bombos gurina langus, išdaužo duobes, sprogdamos svaido vaizdų skeveldras saulės ugnyje. Mitinės tvarkos pastovumas padeda išgyventi griunamų, paliekamų, prievartaujamų miestų siaubą. Maldos – taip

NUKELTA Į 12 PSL.

Kas įsiminė 2022-aisiais

Muzika

Kokie renginiai, kūriniai, leidiniai, asmenybės, veikla, radijo ar TV laidos, jūsų nuomone, buvo reikšmingiausi šių metų Lietuvos muzikiniame gyvenime?

Rita Aleknaitė-Bieliauskienė

Muzikinė kultūra ir muzikinis gyvenimas sociologijoje vertinama kaip dvi atskiros sritys. Klausimas: kaip muzikinis gyvenimas atliepia muzikinės kultūros lūkesčius, ar sprendžia strateginius uždavinius? 2022-ųjų muzikinis gyvenimas vertintinas kaip labai intensyvus. Naujų formų mezgant ryšius su klausytojais vis randa Nacionalinė filharmonija, Nacionalinis operos ir baleto teatras, Klaipėdos muzikinis teatras, Nidos kultūrininkai. Vis dar tik fragmentiškai girdime apie Kauno, kitų miestų profesionalių kolektyvų veiklą.

Apie regionuose vykstantį muzikinį gyvenimą sužinome iš regioninės spaudos ir kartais galime pašurpti nuo to, kuo „minta“ provincijos visuomenė. Suvyniota į „blizgantį popierėlį“, parduodama prasto meninio lygio mėgėjų komponuota produkcija. Ir nėra jokio pasipriešinimo. Nėra kam. Pakabinus spynas ant mokyklėlių, bibliotekų, knygynėlių, net vaistinių durų, pasitraukus jaunimui, nyksta Lietuvos kaimai, o dabar šis kultūros nykimo procesas jau artėja prie miestelių. Apie kokią dabarties muzikos sklaidą galima kalbėti, jei gyvai skambančios tokios nėra girdėję net vietiniai muzikai? Kokybiškai pateikiamas menas koncentruojasi dvaruose, pilyse, bažnyčiose ir tik kai kuriuose kultūros centruose. Tačiau Kultūros taryba nepalaiko profesionaliai Druskininkuose, regione dirbusių organizacijų „Muzika be sienų“ ir Muzikų rėmimo fondo veiklų (ekspertams net neaplinkius renginių), nors jose dalyvauja aukštos klasės profesionalai, jos reikšmingos edukacine kryptimi, propaguoja Lietuvos muziką ir Čiurlionį.

Į tam tikrų geografinių vietų muzikinį gyvenimą reikšmingai įsirašo festivaliai (negaliu vertinti vykstančių vasarą). Šiais metais išskirčiau kiek perkrautą, bet solidaus turinio ir gerai klausytojų lankytą šiuolaikinės muzikos festivalį „Gaida“, naujo žodžio kūryboje sklaidai skirtą „Muzikos rudenį“ (aišku, nuo pirminio sumanymo festivalis pakeitė kryptį ir tikslus. O gaila...) ir ryškiai šiais metais išsiskleidusį X tarptautinį M.K. Čiurlionio muzikos festivalį. Jo pastangomis klausytojai galėjo vėl išgirsti du pasaulinius pianistus Roger Muraro ir Keviną Kennerį.

„Besąlygiškas atlikėjų atsidavimas muzikai Lietuvoje stulbinantis“, – yra sakęs JAV muzikos kritikas Frankas J. Oteris. Kiekvienais metais – tai ne tik naujos žinomų

atlikėjų programos, bet ir Lietuvos padangėje kuriantys, solidų statusą pasaulio scenose turintys atlikėjai. Pagirtini kolektyvai, kurie geba pakviesti Kostą Smoriginą, Aušrinę Stundytę, Tadą Girininką, veiklą plėtojančią Edgarą Montvidą, pelnytai apdovanotą Nacionaline kultūros ir meno premija. Juk ji ir turi būti skiriama ne už svetur pastebėtą ir atliktą vieną kitą kūrinį, bet už savojo meno bei veiklos įnašą į Lietuvos kultūrą.

Muzikinio gyvenimo kontekstuose įvyko istoriškai reikšmingų, finansiškai paremtų naujų knygų apie menininkus (įprasminas Jono Žuko, Sauliaus Sondeckio, Giedrės Kaukaitės, Nijolės Ambrazaitytės kūrybos palikimas) pristatymai.

LNOBT suteikė galimybę visuomenei įspūdingai atversti tris operos istorijos puslapius: baroko operos blizgesį, iškilaus režisieriaus Franco Zeffirelli kūrybos prabangą ir Felikso Bajoro operos-baleto partitūrą.

Tačiau muzikos industrijai lieka svarbi atlikėjų ateities problema: kaip padėti sukaupti scenos patirtį jauniems solistams? Jie turi būti scenoje. Ar vykdoma ši kultūros strategijos kryptis? Visuomeninio transliuotojo kanalais skambanti muzika, televizijos laidos su retomis išimtimis rodo bendrą valstybės muzikinės kultūros lygį. Muzika radijuje be perstojo skamba neskelbiant nei kompozitorių, nei dainų tekstų autorių pavardžių. Kaip su autorių teisėmis? Įvairiems žanrams atstovaujančių profesionalių autorių darbai parodomi tik vienoje kitoje specialioje laidoje. Apie žanrų įvairovę net nekalbu. Tiesa, galima kartais išgirsti geros simfoninės ar operinės muzikos... nuo 23 val. vakaro! Šou verslas užgožė viską. Kodėl taip yra? Kažkur brūkštelėta valstybės kultūros strategija nieko nedomina? Vieną dieną tiesiog perorganizuojamas orkestras „Trimitas“, Kultūros paveldo departamentas, Spaudos, radijo ir

televizijos rėmimo fondas... Kieno dabar eilė? Ar kompetentingi, ar tik diplomą turintys žmonės tai daro?

Kristupas Bubnelis

Išskirti vieną ar kitą kultūros reiškinį, menininką ar jų grupę visada sudėtinga dėl išankstinio aplombo rizikos. Šie popandeminiai kultūros metai buvo kaip niekad intensyvūs, kartais net vargino itin didelę pasiūlą. Ar tai leidžia teigti, kad kultūra Lietuvoje klesti? Tikriausiai ir taip, ir ne, jei kalbame apie didmiesčių pulsą. Tačiau kiekvienas turi savo žvilgsnį, supratimą ir prioritetus, ypač kai tikrovę staiga pakoreguoja karo realijos. Be informaciniame lauke dominavusių KEKS renginių, norėusi paminėti gausią ir talentingai parengtą festivalio „Muzikos ruduo“ programą, taip pat eseisto, multimedijų menininko Šarūno Nako tris seansus „Organum“ salėje. Garso leidinių horizonte išskirčiau poetišką kompozitorės Onutės Narbutaitės plokštelę „Heliografiją“.

Laimutė Ligeikaitė

Kaip reikšmingiausius metų reiškinius išskirčiau koncertus, skirtus Broniaus Kutavičiaus gimimo 90-mečiui paminėti, vykusius visos Lietuvos koncertų salėse, ir svarbiausią visų šių renginių akcentą – operos „Lokys“ pastatymą Klaipėdos muzikiniame teatre. Taip pat neabejotinai didingą lietuviškos operos „prisikėlimo“ įvykį – Felikso Bajoro operos-baleto „Dievo avinėlis“ pastatymą LNOBT. Efektingai ir kokybiškai nuskaubė Karaimų metų kulminacija su muzikine drama „Sakmė apie dovanotą širdį“ Trakų pilies kieme.

Įvairiose koncertinėse scenose įvyko daugybė aukšto meninio lygio koncertų, kurių suminėti neleidžia laikraščio apimtys, tad surizikuosiu įvardyti tik kelis, į kuriuos mintyse iki šiol vis grįžtu: tai Thomo Hampsono su LNSO atliktos Gustavo Mahlerio dainos;

Scena iš operos-baleto „Dievo avinėlis“

smuikininkės Rusnės Mataitytės ir LNSO interpretuotas Bėlos Bartoko Antrasis smuiko koncertas; Šv. Kristoforo kamerinio orkestro tobulai pagrota Kutavičiaus specialiai kurta muzika nebyliojo kino šedevrui „Žanos d'Ark aistra“.

Neteko šiemet lankytis už Atlanto, bet faktai, kad pirmo istorijoje lietuvių autoriaus kūrinys – šiuo atveju Žibuoklės Martinaitytės (kuriai šiemet suteikta Nacionalinė premija – valio!) „Saudade“ – net tris vakarus iš eilės skambėjo prestižinėje Njujorko filharmonijoje, atliekamas šios filharmonijos orkestro, o dirigentė Mirga Gražinytė su Birminghamo simfoniniu orkestru surengė aštuonių koncertų turą žymiausiose JAV koncertų salėse, yra net ne šių metų, o šimtmečio įvykiai.

Lietuvai kultūriškai svarbu ir tai, kad gausios naujos literatūros lentynas praturtino ir įdomiai papasakotos, per asmenines patirtis išjaustos muzikinės istorijos, sudėtos į knygas: Mūzos Rubackytės „Gimusi po fortepijonu“, Giedrės Kaukaitės „Mano Eldoradas“ bei solidi Ritos Aleknaitės-Bieliauskienės „Nijolės Ambrazaitytės žvaigždė“. Šiemet pasirodžiusių kompaktinių plokštelių aruoduose pasiraususi paminėčiau Algirdo Martinaičio „Seasons and Serenades“ („Ondine“), Žibuoklės Martinaitytės „Ex tenebris lux“ („Ondine“), Onutės Narbutaitės „Heliografiją“ („Mama Studios“), Daumanto Kirilausko įgrotas Bacho „Prancūziškas siuitas“, Roko Zubovo ir Glebo Pyšniako dvigubą vinilinę plokštelę „Legendos“.

Vis dėlto nuo vasario mėnesio man, kaip ir daugeliui, giliausiai įsirėžė ne mūsų muzikų pasiekimai, o šokas dėl ukrainiečių kultūros griovimo, netgi menininkų žūčių, jų bėgimo nuo karo, dvasinio ir fizinio chaoso... Didžiausia pagarba visiems, kurie suteikė ukrainiečių muzikams prieglobstį, sceną, kūrybos galimybes, kurie patys vyko į Ukrainą su koncertais, labdaros misijomis, prisidėjo renkant paramą ir teikiant bent kokią pagalbą. Nepajėgiu atsikratyti ir šoko dėl Europos kultūros ir politikos elito trumparegiškumo (ar tiesiog nejautrumo), kai toliau garbinama „nepralenkiamai didinga rusų kultūra“, o tokių turinį, deja, įaugusį per ilgus sovietinės propagandos metus, tikiuosi, perkainos ir ne vienas Lietuvos kolektyvas...

Rita Nomicaitė

Praeinantys metai skiriasi pastangomis rūpintis ukrainiečių muzikais. Nacionalinės muzikinės institucijos pirmiausia bendrauja su dideliais narsios šalies kolektyvais, be to, savo spektakliams ir koncertams kviečia solistus. Ypač tingi ukrainietiškos muzikos raštai skleidžiasi privačiose kamerinėse salėse – antai fortepijonų salone „Organum“ skambėjo daugybė ukrainietiškų kūrinių, perteikiamų ukrainiečių atlikėjų rankomis. Didžiulės pagarbos verti žygiai kita kryptimi – lietuvių pasirodymai kovojančioje šalyje. Kiek pastebiu feisbuke, dažnai tam ryžtasi pianistas Darius Mažintas, solo ar su ukrainiečių muzikais koncertuojantis sugriautuose miestuose. Lyg aukštesnėms jėgoms suregulavus, kaip tik dabar pastatyta Felikso Bajoro opera-baletas „Dievo avinėlis“ (literatūrinis šaltinis – Rimanto Šavelio to paties pavadinimo romanas). Veikalas pasirodė ten, kur kompozitorius buvo numatęs – Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre, pasitelkiant didžiosios scenos galimybes. Pastaroji aplinkybė leidžia tikėtis, kad Gintaro Rinkevičiaus ir Valstybinio simfoninio orkestro sumanymas – parengti sovietų laikais uždraustų lietuviškų operų premjeras – šįkart nesiribos vos pora atlikimų. Nepaprastai gaila, kad „Dievo avinėlio“ spektakliai jau dabar nutraukti – atlikėjai bei scenos technikai buvo bepajuntą malonumą.

Scena iš operos „Lokys“

M. ALEKSO NUOTRAUKOS

NUKELTA Į 3 PSL.

Pakylėtų pagarbos ir meilės jausmų nuspalvinti nuaidėjo koncertai Broniaus Kutavičiaus 90-mečiui paminėti – „Aidijos“ su manytas vokalinės ir instrumentinės muzikos vakaras Vilniaus rotušėje bei Nacionalinės filharmonijos koncertas su kameriniais ir simfoniniais kūriniais. Labai svarbu, kad Kutavičiaus muzika natūraliai nuvilnija į penkiasdešimtmečių ir jaunesnių atlikėjų akiratį. O štai vyresni po vakaro Rotušėje sunkiai tramdė prisiminimus iš Čiurlionio mokyklos choro epochos, kai chorui vadovavo ir Kutavičiaus premjeras parengė Rimantas Zdanavičius. Simptomiškas jų atsiminimas apie Maskvos konservatorijos didžiojoje salėje dėl kūriniai netinkamos akustikos tragiškai skambėjusią oratoriją „Paskutinės pagonių apeigos“.

Puiku matyti jauniausių kartų kompozitorius rezultatyviai besiveržiant į tarptautinius renginius, stebėti sulapojusią Justės Janulytės muzikos sėkmę, Ramintos Šerkšnytės kūrinų populiarumą, svariai premijuojamus Žibuoklės Martinaitės opusus.

Pavasariį pristatyta pirmoji knyga iš serijos „Lietuvos muzikologijos šaltiniai“. Seriją sumanė ir mokslinės redaktorės vaidmens ėmėsi Rūta Stanevičiūtė, leidžia Lietuvos kompozitorių sąjunga ir LMTA. Pirmoji rinktinė – „Lietuviško faktyro žydinti nostalgija“, pateikianti Vytauto Landsbergio žvilgsnį į Broniaus Kutavičiaus kūrybą (sudarytoja Eglė Bertašienė).

Atmintin ilgam įsirežė keletas koncertų, kurie klausytojų dvasią atgaivino atlikėjų branda. Viršutinėse asmenybinėse ir profesinėse meistrystės pakopose įsitvirtino smuikininkė Rusnė Mataitytė, stulbinamai interpretavusi Bėlos Bartoko Antrąjį koncertą smuikui ir orkestrui, kupiną emocinės ir techninės virtuozerijos. Tikru ir atviru egzistenciniu jausmu bei galingo užmojo programa (Johanno Sebastianio Bacho tokatos BWV 910, 911, 916, Ludwigo van Beethoveno Fantazija, op. 77, sonatos Nr. 24, 28) pribloškė pianistas Daumantas Kirilauskas. „Gaidos“ finalinė „fiesta“, be kita ko, sužavėjo netikėtai suvokus, jog keliais laipteliais viršun pažengę dirigentas Vilmantas Kaliūnas.

Jonė Punytė-Svigarienė

Istorinės ir kultūrinės atminties aspektą šiemet turbūt labiausiai atspindėjo renginiai, skirti Broniui Kutavičiui. Vienas ryškiausių – operos „Lokys“ premjera Klaipėdos muzikiniame teatre.

„Cappella Concertante Vilnense“, smuikininko Dimitrio Karakanto ir sopranino Bruno de Sá baroko muzikos koncertas LNOBT – tai gyvo ir patrauklaus istoriškai pagrįsto muzikavimo Vilniuje ateities pažadas, kuris, tikėkimės, gyvuos ir skleisis. Man, kaip pianistei, vis dėlto ryškiausias metų įvykis buvo „Klasikos LT“ surengtas magiškas Roger Muraro rečitalis Nacionalinėje filharmonijoje.

Thomas Hampsonas ir Nacionalinis simfoninis orkestras

D. MATVEJEVO NUOTR.

Aldona Eleonora Radvilaitė

Kaip sakė Nacionalinės filharmonijos direktorė Rūta Prusevičienė, mes tapome tarsi Europos kultūros aukščiausia išraiška su daugybe išpūdingų renginių, festivalių, kuriuose išgirdome daug naujos ar retai atliekamos muzikos, nepalikę be dėmesio ir senųjų laikų sedevrų. Neįmanoma išvardinti visų prasingų koncertų, tad apsiribosiu tais, kurie padarė didžiausią išpūdį muzikantų meistrystę ir talentu.

Reikėtų paminėti akordeonininko Martyno Levickio ir jo kolektyvo „Mikroorkestra“ fenomeną. Į jo koncertus įvairiose Vilniaus salėse, bažnyčiose, Paliesiaus dvare ir kitur susirenka minios žmonių. Puikus, rafinuotas skonis pasirenkant tik vertingiausius kūrinius, profesionalios aranžuotės, nepaprasta energija, skleidžianti džiugesį, ryškus artistiškas žavi visus, kas bent kartą išgirdo Levickio grojimą.

Smuikininkas ir dirigentas Sergejus Krylovas taip virtuoziškai, temperamentingai, neįtikėtina gražiu smuiko garsu atlieka sudėtingiausius kūrinius, kad tai daro didžiulį išpūdį. Labai išpūdingai reiškiasi dainininkė Aušrinė Stundytė. Jos ypatingo grožio balsas, gebėjimas nepaprastai įtaigiai atlikti ir net suvaidinti sudėtingiausius, retai atliekamus vokalinius ciklus, operos vaidmenis tiesiog atima žadą. Ryškų pėdsaką paliko JAV baritonas Thomas Hampsonas, Nacionalinėje filharmonijoje dirigavęs ir dainavęs puikų Gustavo Mahlerio ciklą „Stebuklingas berniuko ragas“. Įsigilinimas, meistriškas įprasminimas ir nuoširdus bendravimas su publika buvo jaudinantis.

Labai mielas Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje vykęs ukrainiečių virtuozų „YeS Duet“ – brandaus smuikininko Serhijaus Dobošo ir jauno banjisto Jevgenijaus Musijeto – pasirodymas, pavadintas „Malda už taiką“. Valdovų rūmuose nuotaikingas buvo Aleksandro Žvirblytės ir Petro Vyšniausko dueto renginys „Dedikacija Vilniui“. Įsimintini Dalios Dėdinskaitės ir Glebo Pyšniako „Duetissimo“ 10-mečio, taip pat jų ir Luko Geniušo trio išraiškingai traktuotų kūrinių koncertai. Aukščiausio lygio renginys – Vilniaus rotušėje Glebo Pyšniako ir Roko Zubovo įgrotos vinilinės plokštelės „Legendos“ pristatymo koncertas.

Sužavėjo pianistų koncertai: Nacionalinėje filharmonijoje puikiai

Maurice'o Ravelio Koncertą kairei rankai fortepijonui su orkestru paskambino Guoda Gedvilaitė; emocionalus, temperamentingas Annos Geniušienės rečitalis Vilniaus „Organum“ salėje; charizmatiško fortepijono maestro iš Paryžiaus Jeano-Marco Luisados koncertas Paliesiaus dvare. Žavėjo jaunų, temperamentingų pianistų rečitaliai: ispano Martino García García Paliesiaus dvare ir Pauliaus Anderssono Nacionalinėje filharmonijoje, kur šis, greta kito repertuaro, džiugiai, improvizuodamas traktavo įdomią Kristupo Bubnelio pjesę „Plaktukai be fortepijono“. Taip pat įsiminė „Klasikos LT“ organizuoti rečitaliai: prancūzų pianisto Roger Muraro jautrus, spalvingas, subtilus skambinimas ir visai kitokio – mąšlaus, racionalaus, įtaigaus – atlikėjo amerikiečio Kevinio Kennerio traktuotės.

Nepaprastai ryškų išpūdį padarė kamerinio orkestro „O/Modernt“ ir smuikininko bei dirigento Hugo Ticcianti koncertas Nacionalinėje filharmonijoje. Įsimintini ir Čiurlionio bei Vilniaus styginių kvartetų koncertai. Ypač – manau, geriausios Vilniaus kvarteto sudėties

Roger Muraro

K. IVANAUSKAITĖS-ČIURILIEŅĖS NUOTR.

(Dalia Kuznecovaitė, Artūras Šilalė, Kristina Anusevičiūtė ir ukrainietis, puikus violončelininkas Viktoras Rekalo) jautriai ir įtaigiai atliktas Ludwigo van Beethoveno šešių dalių kvartetas Nr. 13 B-dur, op. 130. Įprastai nuostabūs dirigentų Modesto Pitreno ir Gintaro Rinkevičiaus diriguojamų orkestrų koncertai. Ypač įsiminė LVSO atlikta Dmitrijaus Šostakovičiaus Simfonija Nr. 10, o su Aušrine Stundyte – Richardo Strausso „Keturių paskutinių dainų“ sopranui ir orkestrui nepaprastai jautri traktuotė. Staigmena man buvo jauno dirigento Martyno

Stakionio interpretacijos – nepamirštamai nuskambėjo Beethoveno Simfonija Nr. 7 su Nacionaliniu simfoniniu orkestru.

Jašiūnų dvaro sodyboje vasarą (sekmadieniais) vyko keletas nemokamų koncertų, į kuriuos susirinkdavo daugybė žmonių.

Alina Ramanauskienė

Labai džiugu, kad Nacionaline kultūros ir meno premija apdovanotas solistas Edgaras Montvidas. Sekiau jo veiklą, kai jis pradėjo dainuoti, – buvo nepakartojamas prancūzų muzikos atlikėjas: subtilus, galantiškas, elegantiškas, nepriekaištingos sceninės laikysenos, pasižymintis atida partneriams. Prasminga ir tai, kad Edgaras sukaupia patirtimi dalijasi su jaunimu, rengia meistriškumo pamokas. Mums, kauniečiams, miela, kad solistas yra dar ir Pažaislio muzikos festivalio organizatorius bei meno vadovas, sugebėjęs per porą metų festivalį kilstelėti į aukštesnį lygį.

Dar viena kaunietė kompozitorė Žibuoklė Martinaitytė taip pat įvertinta Nacionaline kultūros ir meno premija. Šiuo metu Niujorke gyvenančios talentingos kompozitorės pirmieji kūrybos bandymai susiję su Juozo Naujaliao gimnazija. Būtent čia, mokydamosi kompozitoriaus Algirdo Briliaus kompozicijos klaseje, Žibuoklė sukūrė pirmuosius kūrinius. Įdomu, kad šioje gimnazijoje savo kūrybinius bandymus pradėjo ir kitos žymios Lietuvos kompozitorės: šviesaus atminimo Konstancija Brundzaitė, Raminta Šerkšnytė, Zita Bružaitė, tad galima teigti, jog čia klostosi moteriškosios kūrybos linijos, kuri skamba vis balsiau, ištakos.

Taip pat džiaugiamės, kad Kauno valstybinio muzikinio teatro solistė Gitana Pečkytė apdovanota

Kultūros ministerijos ženklu „Neškasavo šviesą ir tikėk“. Pagaliau ir Gitanos meistrystė (ypač Giuseppe's Verdi operose „Makbetas“, „Nabukas“) buvo pastebėta ir įvertinta.

Visų koncertų, vykusių Kaune, nesuminėsiu, pagaliau, ne toks ir šios apžvalgos tikslas. Bet išskirčiau tikrai aukštą natą suskambėjusias Verdi operas Kauno muzikiniame teatre. Tai „Nabukas“, „Makbetas“, o „Traviata“ nepadarytų gėdos net ir kur kas didesniems Europos teatrams. Juolab kad „Traviatoje“ dainuoja, galima sakyti, vien tik jaunesni dainininkai. Į neregėtas aukštumas

kilstelėtas Kauno muzikinio teatro choro lygis. Tai didžiulis chormeisterės Rasos Vaitkevičiūtės nuopelnas.

Kaip visada patikimumą, lanktumą, pajėgumą rodo Kauno valstybinis choras. Solistai keičiasi, o Kauno valstybinio choristai, dabar vadovaujami Roberto Šerveniko, dalyvauja, galima sakyti, visose didesnės apimties programose ir kol kas Kaune yra nepakeičiami.

Kaunas šiemet nešė ir Europos kultūros sostinės vėliavą. Renginių maratonas baigėsi didingu projektu „Sutartis“, kuriai muziką sukūrė kompozitorė Zita Bružaitė. Galbūt ir ne visas pavyko šiame projekte, bet sumanymo būta galingo, o nuomonių įvairovė tik liudija, kad projektas buvo įdomus tiek šimtams atlikėjų, tiek tūkstančiams žiūrovų.

Živilė Ramoškaitė

Visą gyvenimą, taip pat ir muzikinį, šiemet man temdė karas Ukrainoje. Peržvelgusi savo užrašus įsitikinau, kad daug įdomių ir svarbių koncertų bei renginių esu praleidusi tiesiog dėl prislėgtos nuotaikos, o kartais dėl laiko stokos. Tai, ką paminėsiu, yra tik iš tos dalies, kurią sekti pavyko. Daugiausia dėmesio visada skyriau ir tebeskiriu pagrindinėms Lietuvos muzikinėms institucijoms ir atlikėjų kolektyvams. Svarbus kultūrinis įvykis – dviejų lietuvių autorių operų pastatymas. Tai Broniaus Kutavičiaus „Lokys“ Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre ir keturis dešimtmečius laukęs Felikso Bajoro „Dievo avinėlis“ Nacionaliniame operos ir baleto teatre.

Ryškių išpūdžių paliko Vilniaus festivalis ir aktualiosios muzikos festivalis „Gaida“. Deja, negirdėjau Vilniaus festivalį atidariusio XV Van Cliburno tarptautinio pianistų konkurso nugalėtojo Yekwono Sunwoo, kurio esu klausiusi internete. Beje, tuo pačiu metu birželio mėnesį internete sekiau jau XVI Van Cliburno konkursą, kuriame sėkmė lydėjo Anną Geniušienę, pelnusių antrąją premiją. Pirmąją laimėjo aštuoniolikmetis Yunchanas Limas iš Pietų Korėjos. Gal jį išgirsime kitame Vilniaus festivalyje? Iš girdėtų festivalio koncertų ypač išskirčiau pirmą kartą Lietuvoje pasirodžiusį baritoną Thomą Hampsoną su nuostabiomis Gustavo Mahlerio dainų interpretacijomis ir dirigentą Charlesą Dutoit, abu koncertavusius su Nacionaliniu simfoniniu orkestru. Dar viena šio festivalio viršukalnė – Andriaus Žlabio Bacho „Prancūziškų siuitų“ interpretacija, o „Gaidoje“ – pianisto Luko Geniušo teatralizuotas rečitalis.

Džiugino Gintaro Rinkevičiaus vadovaujamo Valstybinio simfoninio orkestro brandžios programos ir puikūs kvietiniai solistai. Iki šiol atminty gyva Antono Brucknerio 7-osios simfonijos interpretacija. Daug žavių akimirkų patyriau klausydamasi pirmą kartą į Lietuvą atvykusios amerikiečių operos divos Renée Fleming koncerto Kaune. Prieš porą

ATKELTA IŠ 3 PSL.

savaičių vėl su ja susitikome iš „Metropolitan“ teatro transliuotoje Kevin Putso operoje „Valandos“, kurios sukūrimą ji ir inspiravo.

Tarp ryškiausių metų įvykių išliks neseniai, gruodžio 17 d., Nacionalinėje filharmonijoje pasirodęs VI Jaschos Heifetzo smuikininkų konkurso nugalėtojas Javieras Comesaña Barrera, atlikęs Ericho Wolfgango Korngoldo Koncertą smuikui. Šis jaunuolis – ne tik smuikininkas, nebijau jo pavadinti muzikos stebukladariu, ryškia šviesia asmenybe, sužerėjusia pilkoje standartizuotoje aplinkoje. Beje, po Vilniuje vykusio Heifetzo konkurso jis tapo dar ir Josepho Joachimo konkurso Hanoveryje laureatu. Jau pradėdu laukti kito jo koncerto Vilniuje!

Su didžiausiu susidomėjimu perskaičiau dviejų lietuvių atlikėjų memuarus: Mūzos Rubackytės knygą „Gimusi po fortepijonų“ ir Giedrės Kaukaitės „Mano Eldoradą“.

Laima Slepkovaitė

Šiais metais mums visiems teko prisiminti, kad laisvė nėra savaime suprantama. Džiazas su visu savo nenuspėjamu šurmuliu, spontaniška energija, įvairove, tarptautiškumu ir margybe tapo išblaivinančiu ir įkvepiančiu priminiu apie didžią privilegiją būti savimi. Į pirmuosius pavasario festivalius – Birštono (dėl karantinų laukto ketverių metų!) ir Kauno – rinkomės pakirsti Ukrainą draskančio karo pradžios šoko, abejodami, ar galime sau leisti taikaus estetinių reiškinių vartojimo prabangą. „Vilnius Mama Jazz“ jau girdėjome Vladimiro Tarasovo, Marko Tokario ir Volodymyro Solianiko trio, Klaipėdos Pilies džiaz festivalyje bent keletas koncertų buvo glaudžiai susiję su Ukraina, tarp jų sodriausias akcentas – Bobo Jameso ir Andrey Chmuto bendradarbiavimo, kurį pertraukė karas, tąsa festivalio scenoje. Didžiuoju „Vilnius Jazz“ momentu tapo Vadimo Neselovskio siuita „Odessa“. Ir netgi tuo metu, kai scenoje nebuvo muzikantų iš Ukrainos, visa muzika, sukurta taikiomis aplinkybėmis, skirta kalbėti apie nesusijusius dalykus, persiprasmino: „Kaunas Jazz“ viešėjusio Jamisono Rosso dainų optimistinio žvilgsnio į rytojų, vienybės ir meilės šeimos nariams žinutės surezonavo su taikos troškimu, Alfredo Rodriguez Kubos melodijos sukėlė minčių apie ryšio su gimtąja šalimi sudėtingumą, Kurtas Ellingas Trakų pilies kieme vasarą suteikė tiesiog trumpą eskapizmo seansą.

Nepaisant neramaus fono, džiaz gyvenimas buvo intensyvus, turiningas. Festivalių šeima pasipildė dviem perspektyviais debiutантаis: pirmą kartą įvyko Dainiaus Pulausko kuruojami „Džiaz klavišai“ Vievyje ir Panevėžio džiaz festivalis, surengtas muzikinio teatro. Abu renginiai ryškaus savito braižo, turintys potencialą tapti tradiciniai ir labai reikalingi. Mažoji scena taip

pat nestokojo įvykių: tęsėsi „Improdimensijos“ ciklas, „Jazz Cellar 11“ įgyvendino keletą ambicingų projektų, pabudo vėl įsileidusi džiazą ir *jam session* Užupio kavinė, o svarbiausia – atgijo Klaipėdos „Kurpai“! Tai įvyko dar 2021 m. rudenį, bet 2022-aisiais klubas įtvirtino savo ryžtą likti džiaz žemėlapyje.

Leidybinis tempas šiais metais buvo spartus. Iš pusantros dešimties albumų išskirtini man atrodo keli. Pirmiausia Daliaus Naujo-kaičio „NoJo Airlines“ – patrakęs, nuostabiai keistas, metafiziškas, neapibrėžtas ir kartu dailiai prodiusuotas darbas. Visiška priešingybė jam – disciplinos, logikos, švaros ir sukontroliuoto *draivo* įsikūnijimas – Liutauro Janušaičio ir Jievaro Jasinskio „American Stories“, uždedantis dar vieną lopą ant lietuviškojo bigbendinio repertuaro spragos. Išmušantis iš vėžių, prajuokinant, ne(at)leistinai ironiškas rinkinys „Jazz Not Dead“. Kitaip įžnybiantis, ekspresyvus, futuristiškas, garsingas ligišoliu grupės „Brave Noises“ *opus magnum* virsta rinkinys „Meandros“. Šis sąrašas gali būti tęsiamas dar 10–11 punktų. Žodžiu, džiaz scena 2022-aisiais buvo gyva, pilna įvairovės ir atspindinti sveiką laisvos tautos, atsiliepiančios į aplinkinio pasaulio įtampas, dvasinę būklę.

Aušra Strazdaitė-Ziberkienė

Reikšmingiausi Kaunui, be abejo, buvo „Kaunas Europos kultūros sostinė 2022“ renginiai, ne tik Šiuolaikinio mito trilogija „Sukilimas“, „Santaka“ ir „Sutartis“, prie kurių dirbo lietuvių ir tarptautinės pajėgos, bet ir mažesni – išskirčiau kompozitoriaus Philipo Millerio ir vizualių sprendimų menininkės Jenny Kagan „Kauno kantatą“ ir Leros Auerbach Šeštosios simfonijos, skirtos Chiune’i Sugiharai, premjeras. Itin įsimintinos Kauno muzikinio teatro premjeros: Romo Kalantos atminimui skirta Kipro Mašanausko roko opera „1972“ ir Verdi opera „Nabukas“, kurios įspūdinga premjera įvyko IX forte kartu su „Susitaikymo kelio“ eiseną. Kauno ir Lietuvos tradicija tapusiame Pažaislio muzikos festivalyje tarp daugybės renginių norėčiau išskirti ansamblio „Paleasis“ debiutą, koncertą Kutavičiaus atminimui ir Tricios Dawn Williams avangardinės fortepijono muzikos koncertą.

Lietuviškos muzikos alką kuriam laikui pasotino Algimanto Kubiliūno ir mokinių bei Aido ir Dainiaus Puodžiukų atliktos lietuvių išeivių Jeronimo Kačinsko, Jono Švedo ir Kazimiero Viktoro Banaičio sonatos smuikui ir fortepijonui, kaip ir šiais metais kartu su Baltijos muzikos dienomis „Iš arti“ festivalyje įvykusios lietuvių autorių kūrinių premjeros: Ramūno Motiekaičio „Melancholijos erdvės“, Mariaus Baranausko „Amžinoji melodija“, Ričardo Kabelio „Opus parabelum“, Dominyko Digimo „swells, pines, rustles...“, Ritos Mačiliūnaitės „Cooking, Cleaning, Creating“, Žibuoklės Martinaitytės „4 Forces“, „Aletheia“ ir ypač įsimintina

„Hado zona“. Širdį džiugino LMTA išleisti muzikologės Živilės Tamaševičienės atrasti ir leidimui parengti Juozo Naujalo motetai, kuriuos Kauno Švč. Trejybės bažnyčioje atliko mišrus jaunimo choras „Exaudi“ (meno vadovė ir dirigentė Vita Liaudanskaitė-Vaitkevičienė) ir Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijos choras (vadovė Živilė Tamaševičienė).

Visų mūsų gyvenimą pakeitė karas Ukrainoje, besitęsiantis jau dešimt mėnesių. Tada, vasario 24 d., Kauno filharmonijoje minint Estijos nepriklausomybės dieną, kartu su Kauno miesto simfoniniu orkestru grojo Lietuvos ir Estijos atlikėjai. Iki dabar atsimenu ašaras muzikantų ir klausytojų akyse, kaip vilties maldai skambant Myroslovo Skoryko „Melodijai“ ir ovacijas tvirtai apsikabinusiems Daliai Kuznecovaitėi, Erki Pehkai ir Ūlo Krigului. Per dešimt mėnesių, regis, turėjome laiko perdėlioti prioritetus ir atsakyti inertiškumo koncertinėse erdvėse. Tik ar atsisakėme?

Eglė Šeduikytė

Jau keletą metų žadina smalsumą ir vilioja šiuolaikinės muzikos festivalio „Muzikos ruduo“ (meno vadovas Robertas Bliškevičius) koncertai, vykstantys įvairiose ir, smagu, nebūtinai koncertinėse Vilniaus erdvėse. Šiomet ir vėl nenuvylė nė vienas jau 50 metų gyvuojančio festivalio renginys, kuriam dar nepasibaigus jau lauki kito.

Tačiau ne tik šiame festivalyje skambėjusių lietuvių kompozitorių kūrinių bei jų premjerų grandinėje, bet ir visų metų koncertinių įvykių dramaturgijoje stipriausią įspūdį padarė Šarūno Nako premjera – seansas „Moters žvilgsnis“ dviem orkestrams, atliktas Vilniaus rotušėje Lietuvos simfoninio pučiamųjų ir Šv. Kristoforo kamerinio orkestrų, diriguojamų jaunų talentingų dirigentų Karolio Variakojo ir Mantvydo Drūlios. Nors praėjo jau keli mėnesiai, šio 40 minučių trunkančio kūrinio poveikis nė kiek neišblėso ir neduoda ramybės, tarsi neįminta mįslė ar neišspręsta daugiasluoksnė šarada. Taip pildosi paties kompozitoriaus žodžiai, jog šiame kūrinyje vyksta „tai, kas yra žodžiais nenusakoma nuojauta, ateities šešėlis, ar net tylinčio balso aidas“. Tik pačiam kompozitoriui žinoma, kokiomis priemonėmis jis pasiekė tokių „specialiųjų efektų“, kai, rodos, pučiamieji instrumentai kvėpuoja tavo paties plaučiais, o garsai įsilieję į kraujagysles teka ir vibruoja visame kūne, tarpais pašiurpstančiame nuo sąskambių sukeltų šalčio ir karščio bangų. Ne sykį teko sukinėti galvą, ieškant styginių orkestro pusėje mistiškai skambančio choro, kurio ten, žinoma, nebuvo...

Priešingose salės pusėse išsidėsčiusių kamerinio ir pučiamųjų orkestrų stereosąskambių efektą klausytojui sustiprino asimetriška jų vieta koncertinėje erdvėje. Ne vieną seanso dalyvį, o ir mane pačią, sutrikdė padrikai salėje išdėliotos kėdės, tačiau taip sėdint vieniems prieš kitus atsirado galimybė jausti

Mantas Zemleckas spektaklyje „Dorianas“

L. JANSCH NUOTR.

kitų būsenas ir matyti emocijas. Ir aš stebėjau kitų veidus, bet prisimenu tik moterų žvilgsnius: vieni jų buvo susimąstę, kiti klausiantys, nustebę ar net sutrikę, dar kituose švytėjo susižavėjimas, buvo moterų žvilgsnių, nugrimzdusių tarsi į kitą dimensiją, kitą būtį. Seansas kiekvieną veikė labai skirtingai, individualiai, tačiau nė vieno nepaliko abejingo.

Kompozitorius Šarūnas Nakas šiais savo sukautuviniais metais išties smarkiai lepino klausytoją, vaišindamas jį rafinuotais, gurmniškais opusais, gaivinisiais nekasdieniškose patirties išsiilgusius melomanų receptorių. Per vienus metus – trys premjeros: „Tyla ir veidrodis“ kanelei ir kanklėms, „Karalių aplankymas“ vargonams ir „Moters žvilgsnis“ dviem orkestrams bei kiti kūriniai „Muzikos rudens“ festivalio koncertuose ir Trijų seansų – „Kosminės vibracijos“, „Mistinis langas“ ir „Paveikta moteris“ – metu.

Dar vienu neabejotinai ryškiu šių metų įvykiu pavadinčiau kitą tą patį vakarą Vilniaus rotušėje įvykusią premjerą – choro „Vilnius“ ir Šv. Kristoforo kamerinio orkestro atliktą Mindaugo Urbaičio kompoziciją „Laiškai Simonui Daukantui“, brendusių, pasak autoriaus, daugiau nei penkis dešimtmečius, nuo tada, kai jis būdamas 18-os perskaitė Jono Meko esė tuo pačiu pavadinimu.

Abiem kompozitoriams norisi nuoširdžiai padėkoti už jų kūryba praturtintus, jų sukaktis žyminčius 2022-uosius ir jau 20 metų (!) jų neprilygstamo tandemo kuriamas „Modus“ radijo laidas, traukiančias klausytojus netikėtais, naujais rakursais, modernumu ir inovatyvumu.

Teatras, Šokis

Įsimintiniausi 2022 m. teatro ir šokio įvykiai

Žilvinas Dautartas

Drįstu teigti, kad man labiausiai įsiminė M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baletų skyriaus 70-mečiui skirtas šventinis koncertas. Įspūdį padarė ir mokinių koncertas, ir tai, kad pasveikinti jubilato atvyko berniukų ir jaunuolių choras „Ąžuoliukas“. Tikrai nesitikėjau, jog bendras dviejų skirtingų kolektyvų (dainos ir šokio) atliktas kūrinys padarys tokį įspūdį, dar kartą įrodantį, kad tikras, iš širdies atliekamas menas gali atsakyti į bet kokius, mums

visiems rūpimus klausimus. Ir gal neatsitiktinai buvo pasirinktas Karlo Jenkinso kūrinys „Ginkluotas žmogus: mišios už taiką“. Deja, pasaulis taip pasikeitė, kad gėris ir blogis gali funkcionuoti paraleliai, nekreipdami dėmesio į aplinką. Jau rašiau, jog jaunieji atlikėjai pademonstravo meninę brandą, suteikdami vilčių, kad gėris nugalės, kad tikėjimas savo teisumu, idealais, už kuriuos tenka kovoti, ginti mūsų pasaulį, pateisins tas aukas, kurių iš mūsų reikalauja šiandiena. Ir tuo neabejoji, nes tai atlieka vaikai ir paaugliai, be dirbtinio patoso, be brutalaus agresyvumo. Tas jų ryžtas patį kūrinių iškelia į naują lygmenį.

Išties galima tik pasveikinti ir choristus, ir šokėjus bei padėkoti jų vadovams – choreografijos autorei Giedrei Zaščizinskaitei ir „Ąžuoliuko“ meno vadovui Vytautui Miškinui. Kalbant apie choreografiją, reikia neužmiršti, kad šoko 1–12 klasių mokiniai, skirtingi ne tik amžiumi, bet ir profesiniu parengimu. Belieka dar kartą nusišėbėti choreografės gebėjimu maksimaliai išnaudoti auklėtinių galimybes, parinkti judesius, atskleidžiančius pagrindinę mintį: už savo idealus reikia kovoti.

Lina Klusaitė

Galvodama apie šių metų Lietuvos teatro sezoną prisimenu praėjusius nelengvus pandemijos metus, kai po priverstinio uždarymo teatrai vis dėlto atrado jėgų pakilti iš sąstingio, tryško kūrybine energija ir noru eksperimentuoti. Menininkai entuziastingai ieškojo naujų platformų, virtualių techninių galimybių, naujai reflektavo futuristines temas. Šių metų sezonas, deja, pažymėtas nuovargio ženklų. Karas kaimyninėje šalyje vėl užarpavo tikrovę, paveikdamas trumpam susigrąžintą saugumą. Nuolatinės priešų paieškos, nesibaigiantys skandalai, susvyravę bendruomeniškumo pagrindai privertė iš naujo klausyti: ar vis dar esame reikalingi vieni kitiems ir apskritai kokių vaidmenų krizių akivaizdoje gali atlikti teatras? Šiuo požiūriu simptomiškas pasirodė spektaklis „Gyvulių ūkis. XXI amžius“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDR), rež. Paulius Tamolė, dramaturgas Riman-tas Kmita), kuriame kalbėjimas apie rimtas visuomenines problemas virto kalbėjimu apie teatro bejėgiškumą, pasitikėjimo vieni kitais praradimą.

NUKELTA Į 5 PSL.

ATKELTA IŠ 4 PSL.

Viliuosi, kad tai tik situacijos padiktuotas laikinas silpnumas ir teatrai vėl atras naujas kalbėjimosi su višiomene kryptis.

Gaila, bet daug spektaklių liko nepažiūrėti, tad manau, kad geriausią šių metų darbą dar tikrai pamatysiu. O kol kas toliau apmąstau festivaliuose „Sirenos“ ir NOA (Naujosios operos akcija) pristatytus spektaklius, šiemet pažėrusius išties nemažai pasvarstymų apie besikeičiančią tikrovę. Ar žiūrovai gali jausti empatiją dirbtiniam intelektui? Ar mechanika ir mėgdžiojimas vėl netampa svarbesni už autentiškumą? Kas stipriau veikia – programavimas, žadinantis jausmus, ar gyvas išgyvenimas? Juk technologijos irgi gali kompensuoti idealų žmogiškumą, priartindamos mus prie to, kokie norėtume būti. O gal tikrai visas tas technologinis anturazas scenoje yra tik mirties kaukių ir teatro protezų gamyba? Tai ateities klausimai visam scenos menų laukui, nusėdę galvoje po „Rimini Protokoll“ spektaklio „Nejaukos slėnis“.

Julijus Lozoraitis

Iš nedaugelio teigiamų lietuviškų teatrinių išspūdžių ypač įkvėpė režisierės Gabrielės Tumainaitės per tris šio rudens mėnesius surengtas ir Vilniaus mažojo teatro (VMT) scenoje parodytas premjerų triptikas – „Scilė nori būti žmogumi“, „Infinity“ ir „Tinder Dates“, tarsi Krzysztofo Kieślowskio kino triptikas „Trys spalvos: Mėlyna. Balta. Raudona“. Režisierė prieš visų neigiamų tendencijų srovę netikėtai „pavarė“, tarsi pagal filosofo Michailo Bachtino kadaise surašytas „instrukcijas“, gyvybingą ir gerąja prasme chuliganiską tikros karnavalinės kultūros trigubą dozę. Suspindėjo aktorių veidai ir akys, ypač aktorinių sintezių virtuozės Agnės Šataitės, solavimo meistrės Eglės Mikulionytės, gaivališko džiazio perkusininko Daliaus Naujokaičio, publikai už širdies griebimo aso, jaunučio Tomo Šečkaus...

Na ir, kaip sakoma, „atėjo laimė iš ten, iš kur niekas nelaukė“ – iš įvairiausių nemeniškų eksperimentų nukamuotos Panevėžio Juozo Milutinio dramos teatro (JMDT) scenos. Kelios ryškios pavardės, netikėtai susibūrusios į krūvą, padarė kai ką neįtikėtino... Scenografė Renata Valčik drauge su japonu kompozitoriumi Tomoo Nagai, režisiere Olga Lapina, dramaturgu Mindaugu Nastaravičiumi ir nepakartojamai puikiu aktoriumi Albinu Kėleriu sukūrė spektaklį „Lokys“... Šio puikaus artisto fantastiškas atgimimas gimtojoje scenoje – tikrų tikriausias stebuklas. Sunkiai įvardijamas „levituojančio perfomanso“ žanras padovanojo reginį, dėl kurio iš senosios Panevėžio dramos scenos į salę vėl plūstelėjo tas unikalusias, apčiuopiamas ir svaiginantis Milutinio teatro prigimtinis tikrumas... Ir puikaus beveidžio „kordebalet“ aštuoneto kūnų kalbos seansas...

Dėl viso to vis dėlto kirba nuojauta, kad kai šie sunkūs, drumzlini

Matas Sigliukas spektaklyje „Edžio pabaiga“

E. PAULAUŠKO NUOTR.

ir juodi metai pasibaigs, naujus šviesius laikus pasitiksime ne tušiomis rankomis...

Miglė Munderzbakaitė

2022-ieji, ar tai būtų kultūros, ar bet kuri kita sritis, – tai metai, nu spalvinti karo spalvomis: baimėmis, laisvės permąstymu, sumišimu ir daugybe kitų patirčių bei emocijų. Bet kartu mūsų teatrui šie metai yra sugrįžimas prie gana užtikrinto gyvo kontakto su žiūrovu. Įvyko nemažai premjerų, tarptautinių festivalių, pateikusių formų ir žanrų įvairovę.

Įsiminė kūrėjų dėmesys dirbtiniam intelektui (DI), robotams, jų įtraukimas į kūrybinį procesą, jų galimybių atskleidimas ir kūrybiškumo, tradiciškai išskirtinai būdingo žmogui, kvestionavimas. „Dirty Deal Teatro“ režisierius Valters Silis kartu su Nacionalinio Kauno dramos teatro (NKDT) aktoriais sukūrė spektaklį „Frankenšteino kompleksas“, kurio dramaturgiją sugeneravo DI, festivalyje „ConTempo“ pristatyta Drieso Verhoeveno instaliacija „Happiness“, joje humanoidė kvietė pasikalbėti apie būdus pasiekti laimės būseną, „Sirenose“ režisieriaus Stefano Kaegi „Nejaukos slėnyje“ istoriją pasakojo dramaturgo Thomo Melle humanoidinė kopija.

Neabejotinai išskirtinis įvykis – Marinos Abramovič paskaita „Performansas. Praeitis. Dabartis. Ateitis“, išpūdį dariusi ne tiek savo turiniu, kiek susidomėjusios publikos skaičiumi: sunku patikėti, kad į paskaitą apie performanso meną susirinko beveik šeši tūkstančiai žiūrovų. Toks susidomėjimas kultūros sritimi nuteikia tikrai pozityviai.

Vienas ryškiausių šių metų (ko gero, ne tik šių) įvykių – Roberto Wilsono spektaklis „Dorianas“

Scena iš spektaklio „Transverse Orientation“

J. MOMMERT NUOTR.

(NKDT), pademonstravęs jo vizualinio teatro formulę, spektaklio elementų sinergiją ir leidęs daugumai žiūrovų susipažinti su Wilsono teatru.

Ingrida Ragelskienė

„Aktorius-menininkas neturi jokios moralinės teisės, be meno, turėti dar vieną viešpatį“, – kadaise pasakė režisierius Juozas Miltinis. Remdamasi šia maksima susidėliojau savo asmeninį svarbiausių 2022 metų teatrinių reiškinių penketuką:

1. Aktorė Dalia Michelevičiūtė ir jos sukurtas Doros Streng vaidmuo spektaklyje „Equus“ (rež. Jokūbas Brazys, LNNT).
2. Aktorius Laurynas Jurgelis – neišskirčiau konkretaus vaidmens, šis teatrinis sezonas jam labai dosnus ir išskirtinis.
3. Domantas Starkauskas ir jo sukurtas Treplevo vaidmuo spektaklyje „Žuvėdra“ (rež. Brazys, Oskaro Koršunovo teatras / OKT).
4. Agnietės Lisičkinaitės šokio vyksmas „Hands Up“.
5. Kompozitoriaus Arturo Bumšteino ir scenarijaus autoriaus Žygimanto Kudirkos sukurtas muzikinis opus „Puikus naujas kūnas“ (NOA – Naujosios operos akcija).

Bonusas – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuota pirmoji tarptautinė mokslinė konferencija „Šiuolaikinė dramaturgija: slinkty, iššūkiai ir temos“, nes buvo labai aktuali ir naudinga profesiniu požiūriu.

Rimgailė Renevytė

Turbūt nesuskaičiuosiu, kiek spektaklių šiemet pamačiau ir kiek jų šiemet praleidau. Jeigu suskaičiuočiau, greičiausiai tame skaičiuje egzistuočiau paklaida. Klaida yra tai, kas žmogų paverčia žmogumi. Apie šiuos metus rašau iš atminties, klaidų neskaičiuoju.

1. Šiemet iš naujo pamatytas „Dėdė Vania“ (rež. Tomi Janežič, VMT). Nes buvo pamatytas gerokai anksčiau, bet likęs nepastebėtas.
2. Tik šiemet apskritai pamatytas Arturo Bumšteino spektaklis „Big Pharma“ (JMDT). Dėl to, kad teatras nėra vien tekstas, bet kartu jis – tas tekstas, kuris yra už žodžių.
3. Nelės Savičenko rašytoja Ulja Richtė ir šis Ivano Vyrpajevo tekstas, kurį ji ištaria tarsi savo pačios (spektaklis „Jaudulys“, rež. Aleksandras Špilevojus, NKDT). Nes tam tikri žodžiai virsta drebėjimu.
4. Eglės Švedkauskaitės „Jauno žmogaus memuarai“ (Jaunimo teatras, JT). Nes „nežinau, kada visa tai prasidėjo“ ir nežinau, ar kada nors visa tai pasibaigs.
5. Roberto Wilsono „Dorianas“ (NKDT). Nes šis spektaklis taip pat apie drebėjimą. Taip pat kaip ir aš.

Viktorija Sinicyna

Keturi šiųmečiai spektakliai, prie kurių mintys sugrįžta dėl įsimintinos visumos – turiningumas, svarstomi klausimai ir estetinė plotmė neišsilaiko kas sau.

1. „Jauno žmogaus memuarai“ (JT) – istorijos režiuose atsiskleidžianti vieno žmogaus ir kartu visumos drama režisierės Eglės Švedkauskaitės žvilgsniu. Sulėtinto tvisto scena. Gyvai grojanti aktorių-atlikėjų grupė. Ir scenografijos bei kostiumų dermė, kurianti ne tik sovietmečiui būdingas vietas su pilkšvais ir rudais atspalviais, bet ir anam metui būdingą slogumą.
2. „Titas“ („Teatronas“) – savęs rimtai nevertinantis Gildo Aleksos spektaklis su išskirtine degustacine vakariene scenoje kaip bedimu į socialinę atskirtį. Taip pat užkrečiama Jokūbo Tulabos muzika.
3. „Edžio pabaiga“ (JT) – į rožinę prieblandą įvilktą Édouardo Louis autobiografinė fikcija su savitu režisieriaus Nauberto Jasinsko prisilietimu. Įsimintini aktorių Viktorijos Kuodytės ir Mato Sigliuko vaidmenys.
4. „Sūnelis“ – tarptautiniame teatro festivalyje „Sirenos“ matytas Natašos Živkovič spektaklis, prikaustęs ir istorine burnešų tema, lyties takumo apraiška kažkur Balkanų kaime, ir sprogstama režisierės-aktorės galia.

Daiva Šabasevičienė

- Felikso Bajoro opera-baletas „Dievo avinėlis“ ir profesionali Martyno Rimeikio du žanrus sujungianti režisūra (Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras, LNOBT).
- Broniaus Kutavičiaus opera „Lokys“. Skoninga Gintaro Varno režisūra, tiksliai parinkti atlikėjai (Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras, KVMT).
- Gintaro Makarevičiaus scenovaizdžiai: Kipro Mašanausko roko operai „1972. Romui Kalantai atminti“ (rež. Kęstutis Stasys Jakštas, Kauno valstybinis muzikinis teatras) ir Kutavičiaus operai „Lokys“ (rež. Varnas, KVMT).
- „Meno forto“ renginių ciklas „Nematytas Nekrošius“, kuris ilgam įsimins kaip gyviausias šių metų teatro reiškinys.

- Unikalių Stalo teatro spektaklių pristatymai skirtingose Vilniaus erdvėse.
- Šokio teatro „Dansema“ 15 metų švėtei skirtas spektaklių festivalis.
- Adomo Juškos „Guašas“ (JT).
- „Saulė ir jūra“, pamatyta pūguotą vakarą ir padariusi ypač gerą įspūdį: Linos Lapelytės muzika, Vainos Grainytės tekstų šmaikštumas, Rugilės Barzdžiukaitės gebėjimas viską sujungti į neišdildomą reginį. Kaip ypatingą kultūrinį reiškinį vertinu poeto ir vertėjo Mariaus Buroko kasdienės publikacijas – informaciją apie naujausius karo Ukrainoje įvykius.

Helmutas Šabasevičius

2022 metai Lietuvos šokio kultūrai buvo gana dosnūs – didelį įspūdį padarė per festivalį „Naujasis Baltijos šokis“ Vilniuje parodytas graikų menininko Dimitrio Papaioannou spektaklis „Transverse Orientation“, intrigavo galimybė susipažinti su senesniais, tačiau meniniu požiūriu aktualiais choreografų Ivano Pérezo ir Wayne'o McGregoro kūriniais, įtrauktais į LNOBT rodytą viena-veiksnių baletų triptiko programą. Labai nudžiugino choreografo Martyno Rimeikio sukurtas platinis ir režisūrinis Felikso Bajoro operos-baleto „Dievo avinėlis“ sprendimas, sužavėjęs conceptualumu, jautrumu ir lakoniškumu. Dėl muzikalumo, operos dramaturgijos pojūčio šis choreografas galėtų imtis ir klasikinių operų pastatymų – neabejotinai suteiktų joms įdomių vizualinių akcentų. Žvilgtelėjus atgal atmintyje iškyla įdomūs Marijos Kastorinos, Julijos Stankevičiūtės, Jeronimo Krivicko, Jono Lauciaus ir kitų šokėjų debutai klasikinio repertuaro spektakliuose, kurie suteikė naujų atspalvių kultūros paveldui tapusiam choreografijos menui. Šiame kontekste itin gerai nuteikia ir jauniausių baletų šokėjų – Edvino Jakonio, taip pat šiais metais LNOBT pradėjusios dirbti Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baletų skyriaus absolventės Noros Straukaitės – nauji darbai.

Aistė Šivytė

1. „Edžio pabaiga“ (rež. Naubertas Jasinskas, JT) – neabejotinas šių metų favoritas. Edžio vaidmuo puikiai atskleidžia Matą Sigliuką kaip talentingą jaunosios kartos aktorių. Nuo ankstesnio Jasinsko spektaklio „bowel“ atsklandantis specifinės režisūros aidas čia ypač pasitarnauja paveikiai skrodžiant rašytojo santykį su savo sudėtinga praeitimi.
2. „Happiness“ (aut. Dries Verhoeven) „ConTempo“ festivalyje – trumpas vieno humanoido spektaklis, per psichotropinių medžiagų ir vaistų poveikius atskleidžiantis, ką reiškia būti šiandienos žmogumi.
3. „Sūnelis“ (aut. Nataša Živkovič) „Sirenų“ festivalyje. Spektaklis, pasakojantis apie Albanijoje egzistavusią burnešų tradiciją. Įsiminė atlikėjos gebėjimu savo moterišką kūną transformuoti į vyrišką, pasitelkiant vien tik judesį, šokį ir gestus.

NUKELTA Į 6 PSL.

ATKELTA IŠ 5 PSL.

4. „[The Frame]“ (kolektyvas „Electrico 28“) festivalyje SPOT – čia ir dabar gatvėje vykstančios realybės pavertimas teatro kūrinium.

5. „Sirenų tylą“ (rež. Laura Kutkaitė, LNDT). Drąsus ir labai reikalingas spektaklis, kalbantis apie opią seksualinio priekabiavimo problemą Lietuvos teatruose. Įsimintina ir paveiki Agnės Matulevičiūtės elektroninė muzika.

6. „Sala, kurios nėra“ (rež. Aleksandras Špilevojus, JMDT). Spektaklis apie Juozo Miltinio teatro kūrimąsi Panevėžyje bei religinį atsidavimą menui. Be neįprastos patirties stebėti dramos teatro pastatymą, kuriame muziką gyvai atlieka simfoninis orkestras, šis spektaklis paskatino grįžti prie domėjimosi Miltiniu ir jo bendražygiais.

Ieva Tumanovičiūtė

Atsimenu džiugesį, apėmusį režisierės Eglės Švedkauskaitės spektaklyje pagal Ričardo Gavelio laiškų romaną „Jauno žmogaus memuarai“ (JT), – jis nutraukė teatro išpūdžių štilį ir išliko kaip ryškiausias šio sezono kūrinys. Pagrindinio veikėjo Leono Cipario tapatybės paieškos sunkiu istoriniu momentu – sąslingio laikų Vilniuje – dėl jauno žmogaus susidūrimo su sistema ir moralinio nerimo temų šiandien ne mažiau aktualios ir įdomios. Antrasis spektaklis – Nauberto Jasinsko režisuota „Edžio pabaiga“ pagal Édouardo Louis romaną – taip pat susijęs su jauno žmogaus savęs paieškomis ir dėl to tinka Jaunimo teatrui. Tai lengvas kūrinys, leidžiantis grožėtis bei mėgautis jo rausva estetika ir keliauti melancholiškais pagrindinio veikėjo prisiminimais, minčių ir jausmų vingiais. Režisieriaus Povilo Makausko spektaklis pagal Fernando Pessoa „Nerimo knygą“ „Tarsi vaizduotės epizodas, kurį vadiname tikrove“ („Transmutation Theatre“), skirtas nišinei auditorijai, įsiminė dėl sielos paieškų teatre ir artimo intelektualinio bei dvasinio ryšio su žiūrovu kūrimo. Subtilia režisūra išsiskyrė Ievos Kaniušaitės spektaklis „Nepakeliamai ilgi apkabinimai“, parodantis šiuolaikinio jauno miestiečio egzistencinę būseną. Taip pat norėtųsi išskirti aktoriaus Manto Zemlecko išraiškingą personažą ir jo stepo šokį Roberto Wilsono spektaklyje „Dorianas“ (NKDT) bei detaliai aktorių sukurtus veikėjus režisieriaus Jokūbo Brazio „Žuvėdroje“ (OKT). Tad šiemet įsimintiniausi – jaunų teatro kūrėjų darbai.

Greta Vilnelė

Vėl tenka pradėti ta pačia liūdna nata teigiant, kad metai buvo nelengvi. Kultūros pasaulyje būta rimties ir tolygios melancholijos. Kaip sakoma, nėra namų be dūmų, bet labiausiai pravėdintus jų surasti galima. Vienas tokių atvejų – pavasarinė vokiška praba alsavusi Uršulės Bartoševičiūtės „Kaip jums patinka“ (VMT) premjera. Neslėpiu simpatijų šiam Jono Vaitkaus

Scena iš spektaklio „Jauno žmogaus memuarai“

D. MATVEJEVO NUOTR.

ir Yanos Ross išleistam režisierių kursui.

Po keleto kanoniškų darbų šie metai pasižymėjo tuo, kad pirmą sykį pastatytas skoningas, refleksyvus, net modernus spektaklis apie sovietmečio žmogų – Eglės Švedkauskaitės „Jauno žmogaus memuarai“. Taip pat malonu stebėti dabar jau „Aukšinio scenos kryžiaus“ laureato Nauberto Jasinsko sceninės raiškos tyrinėjimus. Jo parašytas tekstas „Kritika kritikai“ ne tik nukėlė atgal į Molière'o laikus ir nuvertino mano kartą, bet ir priminė, kad teatras vis dar gali būti erdve, kvestionuojančia nusistovėjusį pasyvų kritiko ir kūrėjų santykį. Gaila, kad, užuot įsitraukę į diskusiją, daugelis kritikų pokyčių kibirkstėlę pasirinko ignoruoti.

Jei keliamieji metai atrodo ypatingi, tai metus, kuriais vyksta festivalis NOA (Naujosios operos akcija) turėtume vadinti fenomenaliais. Šauni nuostabių žmonių komanda geba sukurti sprogimą, įkvepiantį pragyventi blogesnę ar geresnę laikotarpį iki pat kito NOA paskelbimo. Tad laukiam.

Ignas Zalieckas

Šiemet labiausiai įsiminę scenos meno įvykiai išnyra iš tarptautinių kontekstų. Visų pirma norėčiau išskirti, nors ir ne šiemet pastatytą, šį spalį Kopenhagoje stebėtą Palle Granhøjaus ir Šeiko šokio teatro spektaklį „Boléro-Extended“. Jis įsiminė dėl konstrukcinio aiškumo, judesio raiškos bei muzikinės kompozicijos, leidžiančios nesudėtingai dešifruoti skirtingas spektaklio scenas ir kaip mozaiką jas sudėlioti į galutinį vaizdinį – skandinavishką paveikslą, gilų savo lengvumu.

Kitas svarbus teatro įvykis – Lauros Kutkaitės spektaklis „Sirenų tylą“ (LNDT). Tai įdomus ir unikalus bandymas per kolektyvinėje sąmonėje užfiksuotą sirenų vaizdinį apmąstyti vidines šiuolaikinio Lietuvos teatro problemas. Dėl šios mito ir realybės sąsajos jis lengvai gali peržengti valstybės ribas ir kalbėti užsienio žiūrovams, todėl ne tik dėl aptariamų temų, bet ir dėl režisierės pasirinkto metodo tampa svarbiu Lietuvos teatro atskaitos tašku.

Trečias ne mažiau svarbus reiškinys – šiųmetis „Sirenų“ festivalis ir Phios Ménard spektaklis „Sausasis sezonas“, kurio destruktivumas ir nepatogus humoras atveria naujas patriarchalinės sistemos griūties perspektyvas, duriant į pačią trapiąsias jos

tašką – vyriškąjį ego. Šis šūvis tikslus ir tikiuosi, kad jo atgarsiai nuvilnys per Lietuvos scenas, suteikdami naujų impulsų analizuoti svarbias ir įsisenėjusias visuomenės problemas.

Dovilė Zavedskaitė

Stipriausi šių metų teatro patyrimai buvo išskirtinai kūniški. Patys svarbiausi – Dimitrio Papaioannou „Transverse Orientation“ ir Yoanno Bourgeois „Laikini sprendimai su stabdytai akimirkai“ – leido pajusti meninio patyrimo totalumą, kuris lydi iki šiol kaip jausmas „aš jau žinau, ko scenoje ilgiuosi; aš jau mačiau“.

Tą patį ilgęsi pasotino ir choreografų Mariaus Pinigio bei Adriano Carlo Bibiano šokio spektaklis „Kūnai“, kurio grožis – judesio paprastumas (šoka ne šokėjai) ir masiškumas (jų dešimt). Choreografai sugebėjo sukurti vienalyčio organizmo jausmą, kurio judėjimo plastika, gestų tęstinumas, iš grupinio šokio gimstantys kafiški įvaizdžiai sutelkė valandos sėdėjimui be žado. Drįsiu pasakyti: begalinio, begalinio grožio darbas.

Dramaturgijos malonumą – kai godžiai lauki kiekvieno žodžio – patyriau Annos Smolar spektaklyje „Henrietta Lacks“. Miesto kaip architektūrinės būtybės, savęs kaip urbanistinio padaro pojūtį – trupės „Kamchatka“ spektaklyje „FUGIT“ Kaune. Švelnų jautrumą lyčiai, kitos lyties troškimą kaip fenomeną (be prievartaujancio noro kažką įteigti) suvokiau Simono Senno spektaklyje-paskaitoje „Būti Ariele F“.

Manieringų kūnų, kurie tarnauja kaip daug mąstančių galvų nešiotojai, pojūtis svaigiai ilgčiojo Nauberto Jasinsko spektaklyje „Edžio pabaiga“. Čia pirmąkart pajutau ir aukštą aktoriaus Mato Sigliuko aktorinę temperatūrą (kurią kiti jau minėjo po Gintaro Varno darbų, nors man juose iki atradimo dar kažko pritrūko).

Ir galiausiai – atsimenu, kaip viskas paprasta Adomo Juškos spektaklyje „Guašas“, kaip atvirkščia deklaracijoms, pozoms, manifestams, kaip gaivu. Norisi saugoti po stiklu.

Agnė Zėringytė

Nespėjau net pamąstyti, kas šokio pasaulyje labiausiai įsiminė šiais metais, kai atmintyje blykstelėjo vienas ryškiausių įvykių – graikų choreografo Dimitrio Papaioannou spektaklis „Transverse Orientation“. Žiūrėdama šokio spektaklius dažniausiai esu čia ir dabar, stebiu detales, istorijos perteikimą,

choreografijos niuansus, bet tąkart viskas išnyko, o žiūrovas buvo parduotas į gilesnę plotmę, kai nelieka pašalinių minčių, o tik kūrinys ir jo stebėtojas. Makabriškas, vietomis absurdiškas, primenantis Kafkos kūrybą spektaklis scenoje realizuoja tai, su kuo visiems bent kartą teko susidurti, – mitą.

Su šiuo kūrinium reikia išbūti. Jis neduoda greitos istorijos, nepateikia konkrečios interpretacijos, palieka vietos apmąstymui. Retkarčiais jame būti buvo paprasčiausiai sunku, bet lėta įvykių tėkmė pati iš savęs pateikdavo atsakymą. Išėjus iš salės norėjosi atsisėsti ir patylėti, leisti sau išjausti ir išmąstyti kūrinių iki galo. Džiugu, kad jį buvo galima pamatyti Lietuvoje, festivalyje „Naujasis Baltijos šokis“.

Kamilė Žičkytė

Metai baigiasi. Stulpeliu žemyn surašiau šiemet matytus spektaklius. Iš pradžių braukiau mažiau įstrigusius, nepatikusius ar žiūrėtus ne Lietuvoje, kol galiausiai ekrane liko kelios bendraamžių teatro režisierių pavardės:

- Eglė Švedkauskaitė metų pradžioje žiūrovus pakvietė į „Gallery 1986“. Juodomis užuolaidomis apjuostoje aikštelėje porai valandų strigome vienos šeimos dramoje pagal esto Martino Alguso pjesę „Sieros magnolijos“ (LNDT). Antrasis Švedkauskaitės režisūrinis šūvis pataikė tiesiai į sentimentalumo dešimtuką – tai gegužę įvykusi premjera pagal Ričardą Gavelį „Jauno žmogaus memuarai“ (JT).

- Uršulė Bartoševičiūtė Vilniaus mažajame teatre, regis, atliko kapitalinį remontą: su spektaklio idėja startavusi dramaturgijos ir teatro bandymų erdvėje „DramaTest“, kovo mėnesį pakvietė į teatro rūsyje buvusios kavinės vietoje išsikerojusį šekspyrišką „Kaip jums patinka“ pasaulį. Ir teatras atgijo.

- Antanas Obcarskas pagaliau į teatrą priviliojo vyrus. Nesijuokite – nueikite į „Boką“ Nacionaliniame dramos teatre ir įsitikinsite.

- Laura Kutkaitė sezoną užbaigė ir į vasarą palydėjo premjera „Sirenų tylą“ (LNDT). Nejauki, atvira giesmė apie teatro pasaulio šešėlius ir prisiminimus, kurių neturėtų būti.

- Į sąrašą mielai įtraukčiau ir Kamilę Gudmonaitę. Nors šiemet ji kūrė užsienyje, už pernykštį spektaklį „Šventė“ (OKT) gavo vieną pirmųjų festivalio „Sirenos“ Lietuvos teatro vitrinos komisijos apdovanojimų. Tad jau laukiu kitų metų ir kitų švenčių.

Dailė

Kas šiais metais įsiminė dailės ir fotografijos rubrikų autoriams

Rokas Dovydnas

Besibaigiantys 2022 metai man buvo įdomūs, padovanoję įvairių asmeninių savanorystės patirčių ir netikėtų meno kūrinių. Šiemet parodų lankymo kelias driekėsi tarp Vilniaus ir Kauno, gerų parodų Kaune

vyko daug, išties manau, kad apie daugumą jų rašyta gana plačiai. Lankytas parodas vadinu aplankymo tvarka, išskirdamas jas ar meno kūrinius, padariusius didžiausią įspūdį.

Parodos ir kūriniai: Kauno bienalė „Once Upon Another Time... gyveno jie jau kitaip“. Taip, žinau, kad paroda atidaryta 2021 m., bet išsitempusi per metų sandūrą ji priklauso ir šiems metams. Išskirtinai puiki bienalės dalis vyko Vėlinių muziejuje, santarvėje su muziejine, velniška ekspozicija.

Williamo Kentridge'o paroda „Tai, ko nepamenama“ Kaune, M.K.Čiurlionio dailės muziejuje, pademonstravo, kaip vienoje erdvėje gali tilpti du genialūs kūrėjai.

Emilija Škarnulytė, „Švytintys kambariai“ Radvilų rūmuose. Erdvė ir videokūrinys veikia vienas kitą, labai džiaugiuosi, kad interjeras nebuvo euroremontuotas, tai kuria įtaigią atmosferą, įvadą į kūrinių. Žygimanto Augustino kūrinys „Vienas mėnuo nuo karo pradžios“ parodoje „#Ukraina“ VDA „Titanike“. Manau, kad darbas tiksliai atspindi neapibrėžtumo jauseną prasidėjus Rusijos ir Ukrainos karui.

Meninis performansas „(iš)plaukti“, vykęs tvenkinyje šalia Rusijos ambasados Vilniuje. Performansas, kuriame susijungia aktyvizmas su menu, gyva reakcija į nesibaigiantį Rusijos karą.

Venecijos bienalė, trys paviljonai – Latvijos, JAV ir Danijos, į kuriuos min-timis, o ir internetu grįžau ne kartą.

„Nemuno 7“, traukos centras, atsiradęs Zapyškyje. Įspūdį kuria laivo, žemkasės, visuma, augalai, apželiančios denį, garso instaliacija, stiprinanti įspūdį. Vientisas kūrinys. Lankymo kaina keistoka, bet manau, kad tai organizatorių sprendimas.

Lietuvos keramikos retrospektyva „Chambers of Tales“ Latvijoje, Daugpilio Marko Rotho meno centre. Kadangi šioje parodoje dalyvauju, negaliu itin kritiškai vertinti, kita vertus, ignoruoti puikios parodos taip pat neišina.

Andrius Erminas, „Atminties kambariai“. Jautri instaliacija galerijoje (AV17) Vilniuje. Itin medžiagiška paroda.

„Kas į Viršulų?“, Vilniaus muziejaus surengta paroda, pirmoji ne Vilniaus senamiestyje. Sukurtas itin smagus pasivaikščiavimo maršrutas, vedantis po Viršuliškių „senamiestį“.

Mindaugas Reklaitis, kūrinys „Morph“ vieno kūrinių galerijoje „apiece!“ Vilniuje. Kūrinių statė architekto pagamintas robotas, kuris vienu metu augino vaško struktūras ir jas griovė. Kūrinys veikė visą parą, tarsi bangų mūša formavo tūrius, kurie žiūrovo akyse lėtai nyko.

Nikitos Kadano kūrinys „Gazelka“ parodoje „Srovės nepasroviui“ Kauno centriniame pašte. Ko gero, įtaigiausias darbas, eksponuotas Lietuvoje, kalbantis apie Rusijos ir Ukrainos karą. Sustingusi vėliava, sukurta iš Severodonecke artilerijos suvarpyto „Gaz 3302“ automobilio kapoto.

NUKELTA Į 7 PSL.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

Didesnę parodą „Metalafonas“ lydinti Sigito Virpilaičio personalinė paroda „Apie apyrankę“ Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje Vilniuje. Prisipažinsiu, apie juvelyriką nenusimanau, bet parodos kuriama atmosfera užburianti, viršlaikinė.

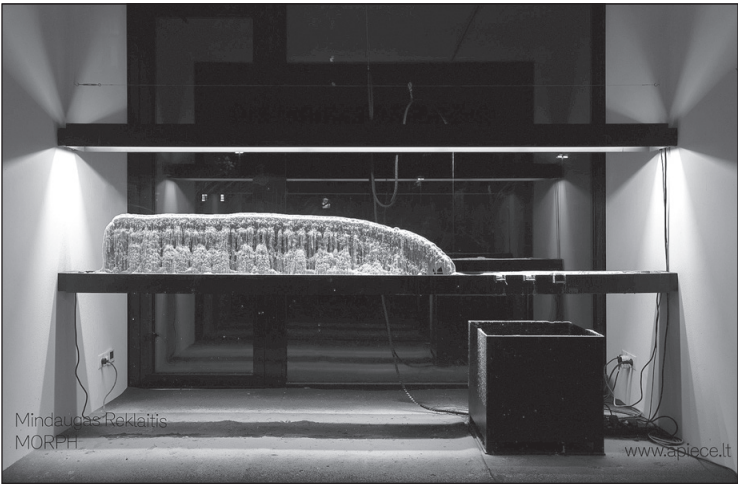
Mykolas Sauka, „Vaikų kambarys“ „Titanike“. Paroda, baigianti metus, jos aprašymas uždega ir įveda. Sukurta unikali erdvė, kurioje susilieja kvapas, jausmas, medis ir pobaisės skulptūros. Tikras kūrinys, vientisas savo idėja ir provokuojantis nesumeluotas emocijas.

Laima Kreivytė

2022-ieji yra karo metai. Kultūros laukas transformavosi veikiamas radioaktyvios rašistų agresijos prieš taikią Ukrainą. Menininkai reagavo, kaip galėjo: rinko lėšas aukodami kūrinius, rengdami aukcionus ir parodas Ukrainai paremti. Kiekvienas palaikymo gestas yra svarbus. Dovilės Dagienės ir Vido Poškaus kuruota paroda „Titanike“, Mildos Dainovskytės ir Olego Šurajevo – Radvilų rūmuose. Poetai tapo karo kronikų rašytojais ir ukrainiečių balsų vertėjais. Marius Burokas išvertė, o Dileta Deikė ir Jelena Škulis („Rankų darbas“) išsiuvinėjo ukrainiečių poetės Halynos Kruk eilėraščių ant dešimtmečius išsaugotos lietuviškos drobulės, užkastos į žemę artėjant sovietų okupantams.

Į Lietuvą atvykę ir čia gyvenantys ukrainiečių menininkai sukūrė įsimintinus darbus: Tanya Denysenko Nidoje prie jūros stovinčiame ažūriname mediniame bokšte iškabino savo medžio raižinius – Mariupolio gynėjų ir karo pabėgėlių portretus, Valentynas Odnoviunas eksponavo savo nufotografuotas politinių kalinių kamerų akutes ir kitus darbus, Antonas Karyukas pranašauja putininės Rusijos imperijos griūtį ir jau sukūrė jos pavergtų tautų piliečių pasus. Viena paveikiausių ekspozicijų – Nidos meno kolonijoje veikusi tarptautinė ukrainiečių kuratorės Lesios Kulchynskos paroda „Saldžių svajonių fabrikas“, kurioje dalyvavo 14 meninink(i)ų. Joje karo balsai ir dienoraščiai, kasdienybė ir svajos pynėsi su Neringos miškų iliuzine ramybe. Čia karas nevyksta, bet siena su agresore – čia pat.

Į atmintį įsirašė ir Rūtos Meilutytės plaukimas per kraujo jūrą virtusį tvenkinį prie Rusijos ambasadų. Rūta yra šiuolaikinės Lietuvos alegorija. Ne XIX a. linų rovēja ar mergaitė su verbomis, o kovojanti ir laiminti asmenybė. Prancūzijos Respublikos personifikacija XX a. įgijo garsių moterų bruožus – Brigitte Bardot, Mireille Mathieu, Catherine Deneuve (monarchistams – tai, žinoma, Žana d’Arc). Neabejoju, kad Lietuvos Respublikos personifikacija XXI a. yra olimpinė ir pasaulio čempionė Rūta Meilutytė, pakilusi kaip feniksas ir skinanti pergalę po pergalės. Tai, kad karjeros viršūnėje esanti Lietuvos sportininkė, ką tik vėl pagerinusi pasaulio rekordą, kartu yra ir pilietiška, drąsi

Mindaugas Reklaitis, „Morph“

L.SKEISGIELIOS NUOTR.

asmenybė, savo plaukimu lediniame vandenyje raginanti ginti Ukrainą, paverčia ją simboline figūra, o jos ir Bertos Tilmantaitės, Neringos Rekašiūtės bei Aurelijos Urbonavičiūtės sugalvotą performansą – aktyvistinio meno kūrinį, kuris jau įrašytas į Lietuvos meno ir politikos istoriją. Nors meno bendruomenėje kilo diskusijos, kuriam – dailės ar istorijos artefaktus saugančiam – muziejui šis kūrinys turėtų priklausyti, tai nėra svarbiausias klausimas karo metu. Kaip ir svarstymai apie Ukrainos palaikymui skirtų performansų meniškumą. Istorija – geriausia kuratorė, laikas parodys kūrinį išliekamąją vertę.

Yra daug būdų kalbėti apie karą ir padėti Europos vertybes ginantiems ukrainiečiams. Kartais tai konkreti pagalba, piniginės aukos. Kartais – mintis, garsas, bendradarbiavimas. Vienas poetiškiausių ir konceptualiausių renginių, kurio pavadinimas siejasi su romėnų karo dievu ir Raudonąja planeta, – Raimundo Malašausko kuruotas „Marsas sugrįžta“, kvietęs „burtis kartu, klausytis, įsistebėti, gedėti drauge tam, kad galėtume gyti ir įsivaizduoti galimas ateitis“. Rekonstrukcijai uždaryta Mykolo Žilinsko galerija dviem dienoms prisikėlė iš letargo miego, tapo Šaltojo karo pabaigos vaiduokliu, įgarsinta betono ausim, muziejaus mumija, kur vietoj vidurių zujo menininkai, žiūrovai ir klausytojai. Daug tuščios erdvės, primenančios sugriautus namus ir vaizduotę teršiančius radioaktyvius konteinerius. Ne įvietintas, o įerdvintas garsas ir išblaškyti filmai, paveikslai, instaliacijos, kai kurios rafinuotos, kitos – beveik „pasidaryk pats“ stilistikos. Bet iki šiol tas betoninis banginis košia mano atmintį – nebus lengva (gal ir neįmanoma) „atmatyti“, kai galerija iš naujo atsivers.

Iš Veronikos Šleivytės parodos „Kartais Vėra atrodo taip“

M.K. NUOTR.

Kokios asmenybės šiais metais dažniausiai užvaldydavo mintis? Labai lengvas klausimas – Feiginas su Arestovičiumi, kas vakarą komentuojantys įvykius fronte ir pasaulyje. Kartu ir Marius Burokas, renkantis ir verčiantis karo kronikas. Ir kitos asmenybės, kurias kalbinau radijo balkone ir kurių nespėjau – bet būtinai pakalbinsiu!

Meno pasaulyje gyvieji ir mirusieji darė vienodą įtaką. Labai džiaugiuosi, kad ateinančios Venecijos bienalės Lietuvos paviljone kartu su Pakui Hardware pamatysime ir Marijos Teresės Rožanskaitės darbus. Ši menininkė tikrai nusipelnė platesnio žinomumo – jos medicininė antropologija, rentgeno žvilgsnis, technologijų įkaltinti hibridiški kūnai, pagaliau tremties, karo, betėvystės patirtis stipriai rezonuoja su dabarties įtampomis. Kaip ir saviti asambliažai-konteineriai ir kosminės abstrakcijos. Tai mūsų Hilma af Klint, sujungusi trauminę patirtį, mokslinį ir meninį pasaulėvaizdį, unikalią žiūrą.

Jau matau, kad laikraštyje skirta vieta (ir laikas!) baigiasi, tai kitas asmenybės telegrafuoju (tvarka atsitiktinė).

Marija Gimbutienė – nes įkvepia jos raštai!

Eileen Miles – nes galingai įgarsino savo patirtį sujungdama su Gimbutienės vaizduote.

Veronika Šleivytė – už drąsą kurti savo gyvenimo filmą.

Jonas Mekas visame pasaulyje ir Lietuvoje kaip testamentas dieno-raštinei kūrybai.

Eglės Ridikaitės „Siena“ Lukiškių kameroje – egzistenciškai konceptualiausias kalėjimo kūrinys.

Vladas Urbanavičius, kurio erdvės lankstiniai ne užpuola, o išlaisvina architektūrą.

Jurga Barilaitė – gryniausią šamanė ir gyva ugnis – liepsnoja vis ryškiau ir rėkia vis garsiau.

Vita Zaman – poetė ir tapytoja, atsivertusi į meną kaip išganyką.

Emilija Škarnulytė – jos instaliacija Radvilų rūmuose ir „Kapinynas“ kuria naują žodyną.

Vytautas Landsbergis – *Fluxus* prezidentas, dalyvaujantis jam skirtos parodos performanse.

Paulina Pukytė, pakylėjusi kultūros komentarą iki meninių aukštumų.

Valentinas Klimašauskas – už kuruotą menininkų tekstų knygą ir Nemuno žemkasę.

Darius Žiūra, Gustonius su visais gyventojais įrašęs į meno istoriją.

Charlesas Esche, Andersas Kreugeris ir Gabrielė Radzevičiūtė – už „Susitikimą, kurio nebuvo“ MO.

Marina Abramovič ir Yoko Ono – nes buvo, yra ir bus.

Kokios erdvės, parodos ir (ne) skraidantys objektai susuko galvą?

Man asmeniškai – Signatarų namai. Apakino audinių raštai parodoje „Etnografinis opartas“ Varnelio namuose. Itin įdomus Kupiškio muziejus su Veronikos Šleivytės ir Bronės Jacevičiūtės fondais. Pradžiugino Jonų galerijos transformacija į „Medūzą“ ir Augusto Serapino užkurta kūrinių pirtelė. Kaip traukinys įsirežė Williamo Kentridge'o paroda Čiurlionio muziejuje. Kaip lėktuvas – „1972“ Kauno pašte.

Labai reikalinga paroda, analizuojanti kolonijines, karų ir okupacijų istorijas, – „Sudėtingos praeitys“ NDG. Ir „Patalai ir purslai“ bei „Ribos ir paraštės“ ten pat.

Mildos Drazdauskaitės paroda Vilniaus fotografijos galerijoje – tarsi į erdvę išaugęs albumas. Šiaulių fotografijos muziejus su *camera obscura* ant stogo.

Visada įdomu pamatyti, kas vyksta kultūros komplekse „Sodas 2123“: galerijose „Atletika“ ir „Swallow“, architektų galerijoje (ypač Martos Vosyliūtės „Papjauti įstrižainę“). Tiesiogine prasme apsvaigino Dano Aleksos instaliacija apie Vilniaus kanalizacijų vamzdynus galerijoje „MOrka“. Ir, žinoma, Dainiaus Liškevičiaus apversta mašina prie Rotušės.

Marija Martinaitytė

Parodos: šių metų vizualiniai atradimai ir stipriausi įspūdžiai įsirašė tarp dviejų miestų. Gana neįprasta, kad chronologiškai pirmas atsiminimas iškyla nuo manęs labiau nutolusiame Kaune ir Novi Sado avangardo parodoje „Nestabilios praktikos“ Kauno fotografijos galerijoje (kuratoriai Sanja Kojić Mladenov, Agnė Narušytė, Zoran Pantelić, Gintaras Zinkevičius).

Sužavėjo ir naujai atrastas fotografas parodoje „Antanas Ingelevičius: kūrėjas ir miestas“ Istorijų namuose (kuratoriai Agnė Taliūtė, Gytis Grižas, Vitalija Jočytė). Parodos kuratoriai ne tik iškasė pamirštą ir negirdėtą Ingelevičiaus vardą, bet ir pristatė jo akimis matytą tarpukario Kauną bei jo žmones, užkampius.

Apie naujai atrastus ir į meno istoriją įrašomus vardus byloja Veronikos Šleivytės paroda „Kartais

Vėra atrodo taip“, vykusi Nacionalinėje dailės galerijoje (kuratorės Agnė Narušytė, Milda Dainovskytė). Į mažiausią NDG salę sutalpintas išsamus fotografės palikimo anonšas kalbėjo apie ją pačią, tarpukarinį Kauną, tapatybę, meilės laiškus, „gyvenimo filmas“, vaizdų režisūrą...

Įsiminė ir Mildos Drazdauskaitės paroda „Damos ir bobulės“ Vilniaus fotografijos galerijoje – čia buvo išryškinti ne tik fotografės ieškomų personažų fiksavimai, bet ir ryšys tarp pačios Drazdauskaitės asmenybės, privačių kadryų bei parodose vis eksponuotų nuotraukų.

Dar dėmesį patraukė Agnės Jokšės kalbos (per)kūrimo galimybių paieškos parodoje „– Ko an paklausė? – Apie žodyną kitiems rytojams“ projektų erdvėje „Editorial“: kas konstruoja kalbą – ans, ana ar an?

Vietos, į kurias buvau nukelta, kurias buvo pasiūlyta atrasti bei atsiminti: sunku būtų nutylėti ir apie porą vietų, atgimusių padedant meno renginiams ar kūriniams. Garso ir performansų renginio „Marsas sugrįžta“ metu atsigavusi atmintyje vis sužiba Mykolo Žilinsko paveikslų galerija Kaune. Jau kiek laiko pamiršta, bet puiki klajonėms, įsiklausymams ir pojūčiams.

Taip pat nustebino „JCDecaux premijos“ parodos „Galimybių bangos“ (kuratoriai Vytenis Burokas, Milda Dainovskytė) dalyvių „Paveldo instituto“ (Lukas Mykolaitis, Severina Venkutė, Mikas Zabulionis, Julija Račiūnaitė, Margarita Žigutytė) darbas „Šasaja“, leidęs bent pasivaikščioti po Kauno apskrities viešąją biblioteką, – virtualus archyvas apmąstė ne tik bibliotekos kaip žinių ir laiko archyvo vaidmenį, bet ir konkrečių erdvių kaip miesto simbolių ir laiko ženklų vaizdinį.

Viktorija Mištautaitė

Neseniai bičiulės socialinio tinklo paskyroje perskaičiau ir akimis sustojau ties sakiniu-raginiu „Rekomenduoju visu greičiu vytis kultūrą, nes ši bėga tarsi smėlis pro pirštus – o pamatyti tikrai yra ką“ (omenyje turima viena po kitos atsidarančios kokybiško turinio parodos Vilniuje). Vytis tai vytis. Bet esmės mumyse lieka tiek, kiek pajaušti jos sugėbame tarpupirščiuose. Tikrai ne viską suspėjau, o ir bėgti neketinau. Su geromis parodomis yra kaip ir su geromis knygomis – jos ateina pačios su tam tikromis žinutėmis. Ir dažniausiai veikia veidrodžio principu. O ir aš pasakodama apie kūrėjus ar kūrinius, matyt, pasakojau apie save. Metų gale iš viso to liko tėkmės, autentikos, vietos, spalvos ir formos nuosėdos.

2022-ieji meno pasaulyje buvo išausti stipriais tapatybės siūlais ir daugybe įvietintų parodų (kas, norėčiau tikėti, reiškia, jog pagaliau matome savo erdves, nebegriaušime jų autentikos ir nustosime kopijuoti tarptautines). Metai, nustebinę netikėtais susitikimais: su Williamo Kendrige'o ir Mikolojaus Konstantino Čiurlionio kūryba ar su visu būriu legendų,

NUKELTA Į 8 PSL.

ATKELTA IŠ 7 PSL.

„pasimačiusių“ su talentingais Lietuvos kūrėjais parodoje „Susitikimas, kurio nebuvo“ MO muziejuje. Ši pasimatymų tendencija gruodžio mėnesį driokstelėjo dar kartą – Lietuvai 2024-aisiais Venecijos meno bienalėje atstovaus šiuolaikinio meno duetas „Pakui Hardware“, pristatydamas dailininkę Mariją Teresę Rožanskaitę.

Metai, paplūdę krauju ir praskiesti giliai giliai po žeme esančio tikėjimo šaltinio tėkme. Ryškūs, net jei akys matė švelniai pastelines, baltą ir juodą spalvas. Na, ir itin stiprūs turinio prasmė, nes ar tik nebus pasitvirtinusi seniai žinoma tiesa, jog krizės akivaizdoje paaštrėja visi išgyvenimui reikalingi receptoriai, įskaitant kūrybą. Vis dėlto gylis – įdysgniutas, jaustas, ištapytas ar neutralizuojant apibertas druska – yra šių metų skanėstas (deja, gerokai apkartintas geopolitinių negandų).

Daug tėkmės ir vidinių upelių, sutekančių į mūsų visų kolektyvinį ežerą, buvo Aukšės Miliukaitės parodoje „Upė tekanti gyslomis“. O pratekėjimo, kuriam kaip partneriai sąveikauja šviesa, spalva ir vanduo, – Gintauto Trimako parodoje „#atsakymas #spalva #slinktis“ Klaipėdoje. Fotografo, apimto meditatyvios būsenos, kurti darbai – tai ilgos distancijos stebėjimo ir santykio su aplinka rezultatas. Parodoje tikrai yra atsakymas, kurį kiekvienam vidinėmis rieškučiomis galima pasisemti-gauti iki 2023-ųjų balandžio 2 dienos.

Savos srovės pratekėjo per autentikos ir vietos aspektus. Džiugino „Brigitte March ICA: Konceptualizmo atspindžiai: įvietintas menas“ įvykdytas projektas „Meno parkas“ galerijoje Kaune. Kuratorėms Brigitte ir Danielle March puikiai pavyko „apgyvendinti“ erdvę, turint prabangą į ją pažvelgti per atstumą. Dulkes nuo jau merdinčio „Lelijos“ pastato nupūtė ir papildomą daugų sluoksnį atidengė menininkė Bianca Bondi (gyvenanti ir kurianti Paryžiuje), kuri kartu su „Rupert“ buvusiam fabrikui medicinos kambarį įrengė instaliaciją „Lilith“. Jautrumas pastato architektūrai, kaip darbo erdvių suplanavimui ir kartu kaip egzistavusiam aktyviam, socialiniam organizmui, prisiliečiant prie moters padėties istorinėje laiko tėkmėje ir dabar, – neabejotinas kuratoriaus Tautvydo Urbelio nuopelnas.

Atrodo, jog šiais metais kūriniai yra drąsūs ir tarytum savaime apsigyvena, įsivietina ir atvirose urbanistinėse erdvėse. Jų ir visa to sumanytojų dėka gyvendamas savo mieste tampa nuolatinis stebėtoju-smalsautoju. Tad džiugina kartkartėmis parėkaujantys (Jurga Barilaitė „Juoksmas“) ar galvą pakraipyti priverčiantys kūriniai (Dainius Liškevičius „O kas, jeigu? / Situacija / Paralelės“) prie Rotušės. Taip „(AV17)“ galerija kartu su Vilniaus miesto rotušė projekte pristatė šešis garsius šiuolaikinius menininkus dar kartą, tik šiek tiek kitaip. Naujamiestyje esantis pastatas vaiduoklis

„Balkoninis filmas“

„Čia buvo Vilnius“

(„Loftgallery“) atgimė kaip meno performansas – prieš prasidedant rekonstrukcijos darbams tarp jo sienų įsikūrė menininko Lino Kutavičiaus šviesos ir šokio instaliacija „Smilga“. O Jono Meko skersvėjyje plevėsuoja geltona, fliuksiška olando Sije Verskio (turinčio lietuviškų šaknų) „World Goes Bananas“ („Pasaulis išsikraustė iš proto“) įvietinto meno instaliacija, įkvėpta Maurizio Cattelano kūrinio „Comedian“.

Buvo spalvų, pilnų tikėjimo. Šioje vietoje norisi pradėti nuo trijų šimtų pagyrimų kuratorystės menininkėms – Andrei Urbelytei ir Živilei Paipulaitei už tekstilės įkontekstinimą ir tokių skanų jos eksponavimą parodoje „Etnografinis opartas: tekstilė ir tradicija“ (archit. Ieva Cicėnaitė). Ryšku, „kieta“ ir tendencinga, nors potencialiai pavadinimas galėtų skambėti kaip „nuobodu ir dar kartą nuobodu“. Dominykas Sidorovas sužiba metų pradžioje ant „Kėdės / Pabaisos“ pasisodinęs „Jaunojo tapytojo prizą“ ir juos pabaigia išsprogdiškos Pamėnkalnio galerijos erdves stebuklu. Forma kažkuria prasme prisideda prie spalvos pajautimo ir suspindėjimo, tad itin įsiminė estų menininkės Mari Männa ornamentiška, nematyta skulptūra ir tūrinis pasakojimas parodoje „238 diena“ projektų erdvėje „Editorial“. Profesionaliam meno pasauliui šiais metais pasirodė ir savo tapybos darbus pristatė Kristė Stan. Jos kūryboje spalva apvijusi formą, arba atvirkščiai. Na, o metų formų formos karalius – Mykolas Sauka. Trejus metus drožinėtus, kurtus šliužus, kirmius, barokinius kūdikius ir visokias kitokias tarp gemalo ir vaizduotės formų įstrigusias būtybes surikavęs į lentynas ar kitas jiems skirtas vietas ir pavadinęs parodą „Vaikų kambariu“. Net baugu, bet jausmas kaip namie.

Asmeninis metų atradimas – tapytoja, kuratorė ir poetė Vita Zaman, po daugel metų sugrįžusi į

Lietuvą, naujai prisistačiusi gimtajame Kaune su paroda „Antras gyvenimas“. Ir ukrainietis, šiais metais tapybos magistro laipsnį Vilniaus dailės akademijoje apsigynęs Antanas Pedosas. Jo galingas darbas „The Cost“ („Kaina“) šiuo metu eksponuojamas Vilniaus paveikslų galerijoje, kaip vienas iš „Jaunojo tapytojo prizo“ finalininkų (nors širdyse garantuotai yra laimėtojas).

Kinas

Įsimintiniausi 2022 m. kino įvykiai

Tradiciškai „7md“ autorių (ir netik) klausėme, kokie šių metų kino reiškiniai – filmai, serialai, knygos, festivaliai ir t.t. – įsiminė labiausiai ar nebuvo pakankamai aptarti.

Vitalij Binevič

Šie metai įsiminė nepriklausomos kino kompanijos A24 sėkme. Kai įėjau į pilnutėlę kino salę, kurioje buvo rodomas pelningiausias jų filmas „Viskas iškart ir visur“ („Everything Everywhere All At Once“, rež. Daniel Kwan ir Daniel Scheinert), supratau, kad draugams daugiau nebereikia aiškinti apie neįprastus ir originalius A24 filmus.

Neringa Kažukauskaitė

Šiomet kino reiškinius (filmus, serialus, knygas, festivalius ir t.t.) nustelbė vykstančio karo įvykiai ir nuotaikos. Kinas tik labai retkarčiais sudomindavo, nustelbdavo neramias mintis, suteikdavo paguodą ar tiesiog prablaškėdavo.

Besikeičiančiame pasaulyje, žinoma, keičiasi ir kino reikšmė bei vieta, ir jo vertinimo kriterijai. Įstrigo nugirsta Jono Meko citata, kad „kinas yra didelis medis su daug šakų ir šakelių. Ir visos jos man patinka. O kiti prisiglaudžia tik prie vienos to medžio šakos ir sako, kad tik toks kinas gali būti.“

Keletas man įsiminusių šiemetinių kino „šakelių“:

Jeano-Luco Godard'o išėjimas; filmai „Arti“ (rež. Lukas Dhont), „Liūdesio trikampis“ (rež. Ruben Östlund), „Elvis“ (rež. Baz Luhrmann), „Blogi keliai“ (rež. Natalia Vorožbit), „Viskas praėjo gerai“ (rež. François Ozon), „Korsazas“ (rež. Marie Kreutzer), „Vieną gražų rytą“ (rež. Mia Hansen-Løve), „Sugrįžimas į Reimsą. Fragmentai“ (rež. Jean-Gabriel Périot); papildžiusi knygų, skirtų lietuviškam kinui, lentyna – Giedrės Beinoriūtės pokalbių knyga „Kino operatorius Audrius Kemežys: akimirksnis spalvoms suderinti“, ne tik atskleidžianti talentingo operatoriaus asmenybę ir kūrybos kelią, bet ir sudėliojanti knygos pašnekovų nedidelių portretų mozaiką, kuri perteikia laikmečio kontekstą bei nuotaikas.

Izolda Keidošiūtė

Vertingiausias ir labiausiai pradžuginęs metų kino atradimas – tai kuklus, bet labai įtraukiantis, kupinas kontroversiškų filmų, turingas, originalus kino festivalis „Lokys, liūtas ir šakelė“. Čia puikiai derėjo tiek gausiai festivaliuose apdovanotieji, tiek atmetieji. Tikėsimės, kad šis renginys taps tradicinis ir liks toks pat be pompastikos ir pseudoraudonų kilimų. Ir, žinoma, apie jį kur kas daugiau rašys ir kalbės spauda.

Apie visus patikusius metų filmus tikrai nerašysiu, tik apie pastarųjų mėnesių kino įspūdžius, filmus kuriuos labai džiaugiuosi pamąčiusi. Pavyzdžiui, minėtame festivalyje rodyta austro Ulricho Seidl'o dialogija apie labai skirtingus dviejų brolių likimus: „Riminis“ ir „Sparta“. Tai filmai, kuriuose matome ne „pasaulį, koks jis turėtų būti“, o pasaulį, kokį jį mato Seidlis. Toks negailestingas, niūrus, bet stebėtinai švelnus, jautrus ir poetiškas režisierius, žvelgiantis į gyvenimo gelmes ir vaizduojantis tai, nuo ko žmonės nori atitraukti akis. Sudėtingų kontrastų ir pavydėtinos vidinės stiprybės filmai, kuriuos tikrai nėra malonu žiūrėti. Įsiklausant ir įsigilinant į personažus atskleidžiami aukščiausi ir žemiausi jų prigimties bruožai. Šie filmai pribloškia, bet ir pagydo.

Iš „Scanaramos“ didžiausias įspūdis – mano jau žurnale „Kinas“ rekomenduotas režisierės ir prodiuserės Mitros Farahani filmas „Iki penktadienio, Robinzonai“ (beje, ir forumo žiuri būtent jam skyrė savo prizą). Filmą, kuris dabar įgavo ypatingą prasmę, kai vienas jo dalyvių Godard'as paliko mus taip pat maištingai, kaip ir gyveno – pasirinkęs eutanaziją. Pasakojimas apie dviejų kino novatorių – Irano režisieriaus, rašytojo Ebrahimo Golestano ir prancūzų Naujosios bangos genijaus Jeano-Luco Godard'o, kurie niekada nebuvo susitikę, 29 savičių susirašinėjimą elektroniniu paštu. Abu labai seni, talentingi, bet tokie skirtingi mąstymu, gyvenimo būdu, vertybėmis. Daug liūdnos realybės ir gausybė intelektualių paradoksų,

citatų, protingų minčių. Ir tas epizodas, kai Godard'as geria vyną ir skiedžia vandeniu, – matyt, gydytojui liepia riboti. Maištingo pranašo sąlytis su kūno silpnumu, bet žvilgsnis toks pat išmintingas. Ir staiga netikėta šypsena meistro veide. Verkiau.

Pagaliau paskutinis labai malonus šių metų pabaigos akcentas – pagrindinis Lietuvos kinematografininkų sąjungos apdovanojimas „LuKaS“, basas angelas su kino kamera, skirtas jaunam režisieriui ir operatoriui Eitvydui Doškui už filmą „Čia buvo Vilnius“, „už šiuolaikišką dialogą su poetinės dokumentikos tradicija ir vaizdo jėgą, išreiškiančią miesto dvasią“. Užburianti, įtraukianti, nuostabi kelionė po mylimą miestą... Sėkmės kitai metais, mielas vaikinė, režisieriau Eitvydai Doškau!

Ir Jums visiems patys geriausi linkėjimai bei daug daug nepakartojamų kino įspūdžių!

Gina Kimantaitė

Manau, reikšmingiausias šių metų įvykis, apie kurį žinia pasiekė visai neseniai, kad 2022 m. Europos kino apdovanojimuose geriausiu dokumentiniu filmu išrinktas režisieriaus Manto Kvedaravičiaus „Mariupolis 2“. Pirmiausia tikras stebuklas, kad filmas buvo užbaigtas ir parodytas. Taip pat atrodo net kiek simboliška, kad praėjo 30 metų nuo tada, kai dar nespėjus išgyventi naujoje realybėje po mūsų nepriklausomybės atkūrimo, 1992 m., tą patį apdovanojimą pelnė režisierius Audrius Stonys už „Neregijų žemę“. Po tiek metų, nors ir kitokiomis, dėl režisieriaus Kvedaravičiaus netekties skaudžiomis aplinkybėmis, lietuvių filmas – ir vėl svarbiame, istoriniame taške. Nors svarbiausias čia ne apdovanojimas, o išreikšta pozicija ir solidarumas kino pasaulyje, sutelkiant dėmesį į paskutinį Kvedaravičiaus filmą, taip pat Ukrainą, kuri vis dar kovoja už savo laisvę. Jaučiu didžiulę pagarbą šiam režisieriui ir dėkoju už suteiktą prasmę Lietuvos kinui bei Ukrainos kultūrai.

Gediminas Kukta

Atsigręžęs į besibaigiančius kino metus matau, kaip apsnigtu ir rūke skendinčiu Riminio paplūdimiu su kasdieniais reikaliukais tursena kailiniuotais estrados eksprincas Ričis Bravo („Riminis“). Kaip Europos pakraštį, Rumunijoje, iš vaikų žaidimų aikštelės irgi per sniegą tramdydamas besiveržiančią raudą bėga jo brolis Evaldas („Sparta“), kovojantis su pedofilishkais potraukiais. Kokia nepakeliamai liūdna ir kokia gera ši austro Ulricho Seidl'o dialogija.

Matau, kaip slaptoje Paryžiaus ligoninės patalpoje, išmargintoje nešvankiais erotiniais piešiniais, pagal disko muziką *tūsinas* būrys chirurgų, anesteziologų ir slaugytojų, nes tik tokioje erdvėje ir tokiomis sąlygomis jie gali bent trumpam atitrūkti nuo realybės, o tada vėl stoti prie operacinio stalo ir gremžtis į žmogaus kūną, pjaustyti,

NUKELTA Į 9 PSL.

tirti, lopyti ir gydyti. „De Humani Corporis Fabrica“ (rež. Véréna Paravel ir Lucien Castaing-Taylor) – atvira, paveiki, ribas perbraižanti dokumentika.

Matau vis labiau paranojos užvaldomą prancūzų komisarą, įsitikinusi, kad į Rojų Žemėje įsisuko atominis blogis („Salų tylą“, rež. Albert Serra), ir atokioje Kalifornijos rančioje mistinio debesies terorizuojamus brolių ir seserį, žirgų dresuotojus („Ne“, rež. Jordan Peele). Pirmasis filmas – absoliučiai autorinis, antrasis talentingai jungia gryną pramogą su autorine vizija. Abu tikri reginiai.

Už nugaros palieku klausos negalią turinčią vienišą boksininkę iš filmo „Maža, lėta, bet užsispyrusi“ (rež. Shô Miyake), kuris liūdesiu ir gėla galėtų konkuruoti su Seidlio pasakojimais, bei tėvo laidotuvėmis besirūpinančią Dovilę, jos blausų žvilgsnį ir paraudusią akį, kurią ašaros suvilgo tik finale, kai organizaciniai rūpesčiai pagaliau baigiasi ir atidėliotas gedulas užgula visa savo tuštuma („Ilgo metro filmas apie gyvenimą“, rež. Dovilė Šarutytė).

O ar matau ką nors linksmo? Taip – Eucharistijos vyno prisigėrusių ir ant kojų vos bepastovintų klapčiuką kiškį, skalambijantį bažnyčios varpais Vladislavo Starevičiaus animaciniame šedevre „Lapinas Reinikis“ (1937). Jį rudenį parodė ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“. Kol yra tokių renginių ir tokių tyro džiaugsmo seansų, tol yra ką prisiminti.

Augustė Nalivaikė

Vienas labiausiai įsiminusių filmų šiais metais – „Viskas iškart ir visur“ („Everything Everywhere All at Once“, 2022, rež. Daniel Kwan, Daniel Scheinert). Filmas įspūdingas vizualiai, o iš filosofinės perspektyvos dar ir verčia pasukti galvą bei gali priversti žiūrovą pajusti egzistencinę krizę. Tai ir itin originalus, ir kartu banalus filmas. Eidama jo žiūrėti nežinojau, ko tikėtis, tačiau gana greitai į neprotiškai keistą pasakojimą apie gyvenimo prasmę mane įtraukė puiki aktorių vaidyba, haliucinogeniški vaizdai ir ausiai malonus garso takelis.

Taip pat labai patiko Nicolas Cage’as filme „Nepakeliamas milžiniško talento svoris“ („The Unbearable Weight of Massive Talent“, 2022, rež. Tom Gormican). Pastaruoju metu Cage’as atsargiau rinkosi vaidmenis ir atrodo, kad vėl patiria kino kritikų malonę. Sunku sukurti gerą komediją su saviironijos ir rimtumo prieskoniu, bet šiuo atveju filmo kūrėjams tai puikiai pavyko.

Emilijos Škarnulytės „Kapinyną“ (2022) prisiminsiu dar ilgai. Džiaugiuosi, kad tai lietuvių režisierės darbas, kuris turi stiprų moralą ir išliekamąją vertę.

Rasa Paukštytė

Atsitiktine tvarka, spontaniškai, neatsakingai prisiminiau šiuos filmus:

„Mano žmonos istorija“ („A Felségem Története“, 2021, rež. Ildikó Enyedi). Taip atsitiko, kad filmą pamaciau tik šįmet, ir visus metus vis šmėsteli prisiminimai apie šitą iš pirmo žvilgsnio paprastą pasakojimą. Juo teigiama, kad jokio žmogaus iš tikrųjų negali pažinti, tik labai norisi apsigauti, kad gali, kad pažįsti. Puiki, kamerinė mažai žinomo to paties pavadinimo Miláno Fūsto romano ekranizacija (interpretacija). Kapitonas susilažina su draugu, kad ves pirmą į restoraną įėjusią moterį. Taip ir atsitinka. Poros, kurią suvaidino Léa Seydoux ir Gijsas Naberis, santykių istoriją sekti bemaž tris valandas tikrai neprailgsta.

„Salų tylą“ („Tourment Sur Les Îles“, 2022, rež. Albert Serra). Formos ir būsenos požiūriu originaliausias metų filmas-sapnas su kolonialistinės ir apokaliptinės temų atgarsiais, bauginančio ir grėsmingo grožio Polinezijos vaizdais ir veidais, netikėtu Benoît Magimeliu, atliekančiu pagrindinį vaidmenį.

„Čia buvo Vilnius“ (2022, rež. Eitvydas Doškus). Sunku patikėti, kad dabar galima sukurti paveikų grynąją kiną ta prasme, kuria buvo apsėsti 3-iojo dešimtmečio avangardistai, – lyg iš naujo atrandant kino autonomiškumą, tik jam priklausančią kalbą, formuluojančią jausmus, mintis, dvejones. Dar kartą mūsų kine „laikas eina per miestą“. „Čia buvo Vilnius“ pasiutusiai tiksliai atspindi mus ir mūsų laiko dvasią, įvaizdina, kaip miestas kuriasi ar griausiasi, gyvena ar merdi.

„Liūdesio trikampis“ („Triangle of Sadness“, 2022, rež. Ruben Östlund). Kanuose juokiausi, kai žiūrėjau, ir plojau, kai jis gavo „Palmės šakelę“. Ne viskas man jame patinka ir gal net nebūčiau jo įtraukusi į šitą sąrašą, bet prieštaraavimo dvasia gyva, noriu paerzinti aršius „trikampio“ kritikus. Vis dėlto sukurti filmą iš stereotipų ir klišių taip, kad „stereotipai“ ir klišių vartotojai plūstų į kino teatrus ir spoksotų į savo veimiantį atvaizdą, gali ne kiekvienas. Bepigu apie tai, kokia supuvusi visuomenė, kalbėtis su nišine auditorija. O pabandyk su tokia didaktika stoti prieš nenišinę... Nedaug kas bando ir dar mažiau kam pavyksta su ja susikalbėti, ją prajuokinti, papiktinti, atvesti prie veidrodžio.

„Mončys. Žemaitis iš Paryžiaus“ (2022, rež. Linas Mikuta). Meno žmonių tema anksčiau dokumentiniam kinui buvo lyg prieglobstis nuo politinių ir ideologinių skersvėjų. Skersvėjams apimus, kultūra kaip filmų tema lyg nunyko. Šis tradicinėmis kino priemonėmis sukurtas Mončio portretas – retenybė, nes visai neformalus, jaudinantis. Gera kompanija ekrane, autorius, sugebantis ne tik surinkti medžiagą ir pašnekovus, bet ir atsisakyti temų pertekliaus, – ko dar reikia, kad aistros ir kūrybos, namų ir šaknų motyvai išsikerotų, apraizgytų kiekvieną filmo minutę?

„Riminis“, „Sparta“ (dilogija, 2022, rež. Ulrich Seidl). Besikabinančius į gyvenimo kraštus Seidlio autsaiderius norisi paminėti. Nežmoniškai

liūdni filmai, kurių humoras stringa gerklėje ir virsta apmaudu. Be baimės ir egzaltacijos sutikti su tuo, kad senatvė, marazmas, nerimstantys geismai yra kasdienybės dramaturgijos posūkiai ir aplinkybės, reikia ne tik išminties, bet ir tam tikros sinefiliškos patirties.

„Balkoninis filmas“ („Film balkonowy“, 2021, rež. Paweł Łoziński). Žmonės, atsakinėjantys į paprasčiausius klausimus, ne naujiena dokumentiniame kine. Bet visada kitokia naujiena – atsakymus išgirsiantis režisierius.

Šašmoningai neįrašiau į įsimintiniausių metų filmų sąrašą tų, kurie dar nerodyti Lietuvoje. Na, ir Giedrės Beinoriūtės knygos „Kino operatorius Audrius Kemežys: akimirksnis spalvoms suderinti“ irgi negaliu minėti, nes esu šiek tiek susijusi su knygos atsiradimu ir neobjektyvi. Bet jeigu galėčiau, tai įrašyčiau.

Živilė Pipinytė

Šįmet filmų mačiau nedaug, nes po vasario 24-osios kasdien tūnau jutube – seku ne vieną ekspertą (išskyrus masių hipnotizuotoją Aleksejų Arestovičių), nuolat žiūriu „Nastojasėje vreme“ laidas ir televiziją „Suspilny“: pirmąją agresijos dieną susivieniję skirtingų Ukrainos kanalų žurnalistai čia pateikia išsamią informaciją apie tai, kas vyksta karo siaubiamojoje šalyje. Kartais tai apsaugo nuo nevilties, ypač kai matai viską praradusius žmones, kurie išsaugojo meilę kitiems, užuojautą ir orumą. Tada supranti, kad šiuolaikinis kinas vis rečiau sugeba prasibrauti į žmogaus vidų, nes daug lengviau postringauti apie abstrakčias problemas ir edukuoti neišmanėlius žiūrovus.

Pawełas Łozińskis, regis, vis dar tiki, kad kinas gali kalbėti apie gyvenimo prasmę, rodyti slaptas žmogaus psichikos kerteles. Jo „Balkoninis filmas“ („Film balkonowy“, Lenkija, 2021) – iš tų kūrinių, kurie sugrąžina tikėjimą ne tik žmogumi, bet ir dokumentiniu kinu. Sėdėdamas savo namų Varšuvoje balkone režisierius klausinėja praeivių – kaimynų ir atsitiktinių žmonių – apie viską ir sulaukia atsakymų, kurie tampa tikrais *condition humaine* liudijimais. Retas filmas turi tiek gerumo, išminties, tiesos apie žmogų.

Eitvydo Doškaus „Čia buvo Vilnius“ (2022) rodo miesto ir laiko kaitą. „Čia buvo Vilnius“ – iš tų filmų, kuriuos, kaip ir eilėraščius, kiekvienas suvokia ir išgyvena savaip. Filmas – lyg meditacija, jis gali skambėti ir kaip perspėjimas, ir kaip atsisveikinimas, bet ir kaip tikėjimas Vilniaus galia prisikelti. Doškus palieka daug erdvės jo apmąstymams interpretuoti, leidžia pritarti ar pasipriešinti jo teiginiams, bet kartu įrodo, kad lietuvių poetinės dokumentikos tradicija vis dar gyva.

Kad vis dar gyva eksperimentinio kino dvasia, įrodo Jerzy Skolimowskio „I-A“ („IO, Lenkija, Italija, 2022) – ir liūdna, pavojų kupina asi

„Ilgo metro filmas apie gyvenimą“

ir filosofinis nužmogėjimo, su kuriuo susiduriame beveik kasdien, apmąstymas. Žiūrėti „I-A“ nepakeliamai sunku, bet filmas priverčia įsisąmoninti šalia esančių gyvų būtybių kančią.

Apichatpongo Weerasethakulo „Memoria“ (Kolumbija, Kataras, Prancūzija, Kinija, Meksika, Vokietija, Šveicarija, D. Britanija, Tailandas, 2021) iškart panardina į jutimų pasaulį, kuris filme atsiskleidžia visu grožiu ir tada pajunti tiesiog hipnotišką režisieriaus vaizdų galią. Kalnai, debesys, žolės, vandens srovenimas pažadina ne įprastą, bet archetipinę vadintą atmintį ir leidžia grįžti prie žmogaus ištakų, į pasaulio pradžią, kai dar nebuvo laiko.

Debiutiniai Lauryno Bareišos „Piligrimai“ (2021) nustebino profesiniu meistriškumu ir gebėjimu kurti daugiasluoksnį pasakojimą apie tai, kas yra netektis ir kaltė, kaip jaučiasi žmogus, susidūręs su jo galimybės pranokstančiu išbandymu ir skausmu.

Geriausiems metų filmams prilygsta Giedrės Beinoriūtės knyga „Kino operatorius Audrius Kemežys: akimirksnis spalvoms suderinti“, kurią šįmet išleido „Monoklis“. Už gana įmantraus pavadinimo slypi jautrūs kolegų prisiminimai apie išskirtinio talento asmenybę, paveikusią ne tik lietuvių kiną, bet ir jį kūrčius žmones.

Kino metus užbaigė Europos kino akademijos apdovanojimų ceremonija Reikjavike. Jos triumfatoriumi tapo Rubeno Östlundo „Liūdesio trikampis“ („Triangle of Sadness“, Švedija, D. Britanija, Prancūzija, Turkija, Graikija, Danija, Šveicarija, Meksika, 2022). Žiūrėdama paskutinį ilgos ceremonijos akordą – Dauno sindromo pažymėtų filmo entuziastų pasvartymus apie „Liūdesio trikampį“, pagalvojau, ar atsiimdamas iš jų rankų prizą Östlundas pastebėjo, kaip tai simboliška.

Linas Vildžiūnas

Stiprų įspūdį paliko Apichatpongo Weerasethakulo „Memoria“, lėtai įtraukianti į vaizdo ir garso meditaciją ir nebeleidžianti, kuriant paralelinę sąsąmonės tikrovę, iššaukianti nepatirtą ir racionaliai nepaaiškinamą archajišką atmintį. Tai tarsi šamaniškas jutimų užaštrinimas juos įvaizdinant, įmanomas tik kinui ar tik šiam unikaliai režisieriui. Atveriantis tai, kas galbūt glūdi giliai mumyse, bet užmiršta ir nutrinta civilizacijos.

Iki elementarių instinktų nuskurdinto civilizuoto individo būtį, dėliodamas mizanscenas iš masinės gamybos žaislų, pliktoje satyroje „Plastikinė semiotika“ („Plastic Semiotic“, 2021) sukondensavo Radu Jude, įrodęs, kad tikrą ir socialiai angažuotą kiną pandemijos metu galima kurti net neišeinant į gatvę. Beprotingai juokingas neproporcingų mastelių kičinis žaislų paradas „įprasmina“ visą žmogaus gyvenimo kičą nuo gimimo iki išnykimo – per brendimą, adrenalino perteklių, seksą, vartojimą, karą.

„Plastikinės semiotikos“ priešingybė – Pawełas Łozińskio „Balkoninis filmas“, irgi sukurtas neišeinant į gatvę, autoriui kalbinant praeivius iš savo buto Varšuvoje balkono. Mėginant užmegzti gyvą kontaktą ir apčiuopti paprasto žmoniškumo esmę. Genialiai paprastas ir filmo sumanymas, o autoriaus žvilgsnis kupinas smalsumo ir empatijos. Po keturiasdešimties metų Łozińskis lyg pakartoja Krzysztofo Kieślowskio „Kalbančių galvų“ klausimą – ko norėtum iš gyvenimo?

Dokumentika šįmet įkvėpė kur kas labiau nei vaidybinis kinas. Ilgas vokiečių režisierės Marios Speth filmas „Mokytojas Bachmannas ir jo klasė“ („Herr Bachmann und seine Klasse“, 2021) jautriai ir įtaigiai parodo, kad svarbiausias ugdymo laidas yra meilė ir pagarba vaikams, na ir, žinoma, mokytojo pašaukimas. Visai ne balai, egzaminai ir privalomoji matematika, ko programiškai neketina suprasti Lietuvos švietimo sistemos formuotojai. Mokyklos tikslas – išugdyti asmenybę, o ne verslo, aukštojo mokslo etc. poreikius tenkinantį liberalios ekonomikos sraigtelį.

Paryžiuje gyvenanti iranėčių režisierė Mitra Farahani filme „Iki penktadienio, Robinzonai“ („A vendredi, Robinson“, 2022) įkalbėjo intelektualiniam bendravimui elektroniniu paštu dvi garsias labai skirtingas asmenybes – iranėčių kino klasiką Ebrahimą Golestaną ir Jeaną-Lučą Godard’ą. Septynis mėnesius kas penktadienį klasikinės kultūros adeptas ir amžinas maištininkas keitėsi požiūriais apie meno ir gyvenimo prasmę, sprendami vienas kitam pasiūlytas šaradas, ir šis žaidimas, kupinas kultūrinių aliuizijų, įdomus pats savaime, bet labiausiai – kaip vienas, fizinę ir kūrybinę negalią išgyvenančio Godard’o priešmirtinis portretas.

Toli nuo teatro

„Erinijos“ Jaunimo teatre

DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

Teatras – negailestingas menas. Kaip ir žmogus, jis kartais gali būti neteisingai suprantas. Ukrainiečių režisierius, žinomas Europos kino kūrėjas Sergejus Loznica – ypatingos erudicijos menininkas. Jo pasiryžimas priimti Jaunimo teatro pasiūlymą inscenizuoti Jonathano Littello romaną „Gero linkinčiosios“ („Les Bienveillantes“) tapo iššūkiu ne tik teatrui ir režisieriui, bet ir visai kultūrinei bendruomenei. Prancūzų kalba parašyto kūrinio autoriaus seneliai – žydai, XIX a. pabaigoje iš Rusijos atvykę į Jungtines Amerikos Valstijas; pats rašytojas turi Amerikos ir Prancūzijos pilietybę.

Į spektaklio premjerą susirinko žiūrovai, solidarizuodamiesi su teatru, pasiryžusiu sukurti spektaklį savaip pratęsiantį W.G. Sebald „Austerlicą“ (rež. Krystianas Lupa, 2020). Tačiau pusšėtos valandos spektaklis pasirodė visiškai nutolęs nuo šiuolaikinio teatro. Lietuvoje „importinių“ režisierių netrūksta, nemaža ir akivaizdžių nesėkmių, tačiau jiems dėl šią šviesa visada uždegta. Vis dėlto ši kartą teatro prigmintis pirmoji ėmė maištauti prieš kino režisieriaus kinematografičius vaizdinius ir patį scenarijaus suvokimą.

Kažkada kino režisieriaus Al-
manto Grikevičiaus pradėtą statyti
spektaklį „Nusišypsok mums, Vieš-
patie“ teko pabaigti Rimui Tuminui.
Dabar sudėtingą kūrinių įveikė pats
Loznica, tačiau jo spektaklis labiau
priminė kinematografinę aikštelę,
kurioje žiūrovas liko už scenos
„ekrano“. Trečiaame veiksmo atrodė,
kad dalyvauji paskaitoje ar forume,
kurį norėtum stebėti, bet ne likus
valandai su trupučiu iki vidurnak-
čio, kada šis veiksmas prasideda.
Taip, 2006 m. išleisto Littello ro-
mano teatralizuoti postringavimai
nepriminė susikompromitavusio
„Dožd“ pliuurpalų vardan pliuurpalų
kokia nors visada aktualia karo
tema, tačiau kalbėjimas dėl kal-
bėjimo – šių dienų teatro žudikas.
Loznica atskyrė pelus nuo grūdų, jo
scenarijus įdomus, viliojantis. Vis
dėlto teatras nepakenčia kalbų – juk
net literatūrinis teatras turi savo
taisykles. Pirmiausia, jis reikalauja
dramaturgijos. Spektaklio drama-
turgija nesusiformuoja, jei nėra nu-
kreipta į augimą, teatrui privalomą
vystymąsi. Loznica siekia priversti
žiūrovus mąstyti, suvokti karo ana-
tomijos dėsnius. Visa tai gal geriau
priimtume, jei negyventume žiaur-
aus karo akivaizdoje. Karas Ukrai-
noje toks aršus, kad reikalauja net
kitų terminų. Negalime teigti, kad
karas vyksta vien dėl to, kad dera-
mai neįvertintas Antrasis pasauli-
nis karas, ar dėl to, jog tokia gyve-
nimo dialektika. Šiandien neįdomu

„atrasti dešimt skirtumų“ – kuo vienas karas skiriasi nuo kito. Sėdėdamas Jaunimo teatre ir klausydamasis aktorių pokalbių nesupranti, kur papuolet, nes teatras šiame spektaklyje apskritai nekuriamas. Panašių vaizdų prisižiūrėjome sovietiniuose filmuose, kur veikė tokiais pačiais kostiumais vilkintys vokiečių ir sovietinės armijos kariai. Nuo jų visų koku. Mes jais apsnuodiję, jie vis dar ropoja aplink mus ir primena tas utėles, apie kurias su pasimėgavimu rašo Littellas.

Kurti spektaklį naudojant tiek daug pasenusios atributikos, dulkes sukeliančių medžiagų (Jaunimo teatras jau ne pirmą kartą kosėja nuo plaučiams kenkiančių smulkių dalelių), drabužių ir daiktų, nuolat mėtomų žemyn... Juk jau XXI amžius! Tokias priemones teatras Lietuvoje naudojo XX a. viduryje. Vėliau, nors ir sovietų gnaužiami, sugebėjome pirmieji iš visų menų išsiveržti į laisvę. Mūsų režisieriai, dailininkai, kompozitoriai padarė tiek daug – tai tik atkūrus nepriklausomybę sugebėjome suvokti. Todėl šiandien grįžti į teatro praeitį neįmanoma ir nereikia, juo labiau kad spektaklio turinys pateikiamas ne laiku. Kai aplink vaikšto žudikai, kalbėjimas apie bendražmogiškus dalykus arba intonavimas kitaip, nei siūlo rašytojas, primena menininkų susisvarbinimą. Tai nereikia, kad žvangant ginklams teatro mūzos turi tylėti, tačiau prisiminus Vilniaus geto teatrą ir jame vykusius spektaklius reikia suprasti, kad į teatrą galvažudžiai ir išsigimėliai nevaikšto, o tie, kurie be paliovos rašo dabartinio karo dienoraščius, teatre svarstyti apie sistemas, neišvengiamai privedusias prie kruvinių įvykių, apie žmonių atsakomybę visai nėra nusiteikę.

Teatro pareiškimas, kad romanas – „grandiozinės apimties ir aštrios literatūros, istorikų, sociologų bei kultūros tyrėjų diskusijas įžiebes grožinės literatūros kūrinys“, lieka tik deklaracija, nes Lietuvoje tikriausiai yra tik keli žmonės, kurie perskaitė šį daugiau nei tūkstančio puslapių kūrinį (į lietuvių kalbą romanas iki šiol neišverstas). Kad žiūrėdamas spektaklį galvotum, kaip veikia šiuolaikinis stalinizmas, reikia teislingai suvokti laiką ir istoriją. Bet tam reikalinga distancija, kuri šiaudien naikinama karo, perrašančio visą žmonijos istoriją.

Teatre vis dažniau tenka susidurti su archajiniais mąstymo principais, gal net primenančiais XIX amžių. Karas, naikindamas bet kurią visuomenę, sunaikina ir jos vertybes. Nežinia, ar šiame kontekste į žiūrovų širdis teisinga brautis sunkiasvoremis priemonėmis. Teatro kalba dažnai išraiškingesnė tyloje, judesyje, o ne žodžių lavinoje. Iš scenos į sceną keliaujantys raudonpadžiai naciai sėja nerimą, destruktiją, bet

Scena iš spektaklio „Erinijos“

L. VANSEVIČIENĒS NUOTR

kartu teatras juos nugali. Teatras nepakenčia tiesmukiškumo, o šiame spektaklyje kai kurios frazės tiesiog skamba deklaratyviai.

Infernalinio pasakojimo čia nesikiama, tačiau kam tuomet po unikalios Algirdo Martinaičio „Mirties fugos“ pagal Paulo Celano eilėraščių taip teatrališkai daužomi žmonių muliažai? Teatrališkumas ir mirtis – du priešingi dalykai. Mirtis per daug skausminga ir per daug arti, kad tokios priemonės galėtų ją įtaigiai atskleisti.

Holokaustas per istorijos prizmę, kaltininkų atsivėrimai – Loznicos pagrindiniai atramos taškai. Režisierius kompoziciškai jungia kamerines scenas su masinėmis, o aktoriai, vos pasirodę scenoje, iškart susodinami ant kėdžių, todėl per kelias valandas žiūrovai daugiausia mato statiškas kalbančiųjų kompozicijas. Net Shakespearėo ilgos istorinės kronikos jau kelis šimtmečius nevaidinamos sėdint. Loznicai tai nesvarbu, jis dėmesį sutelkia tik į nuoseklų, gana lėtą istorinių, antropologinių, rasinių temų dėstymą, pasitelkdamas per XX amžiaus teatrą keliavusius senus lagaminus ar bėgiais dunksinčių traukinių garsus. Šios iliustracijos neleidžia teatru atlikti savo pagrindinės funkcijos – atskleisti blogio prigimties, atlikti jos tyrimo.

Vis galvojanč apie spektaklio struktūrą neapleidžia mintis, kad tai galėjo būti net ne dramos spektaklis, o opera, moderni opera. Ypač spektaklio introdukcija – aktorių choro atlikta gražioji Martinaičio „Mirties fuga“ – nuteikia rimtam dialogui, kuris lygia greta su muzika galėtų tapti paveikus. Operose kartais išdainuojami dramatiškiausi, ilgiausi tekstai. O „Erinių“ temos dramos spektaklio nesukuria. Teatras negailestingai pradedami visi priemonių perteklių, nors atidžiau atrinktos ir saikingai naudojamos būtų paveikios. Net tuomet, kai susitaikai ir ramiai klausaisi protingų tekstų, teatras lieka nuožalyje.

„Erinijose“ šuoliuojama per įvairius istorinius laikotarpius, apie karą kalbama prisimenant Poltavos mūšį, nulėmusį jėgų pusiausvyrą

Šiaurės ir Rytų Europoje, reiškusi Rusijos kaip didžiosios valstybės iškilmą. Apie karą pasakojama lyg apie savotišką ritualinį žaidimą ar istorinį dėsningumą. Bet ar ne per maža teatro erdvė, kad visa tai suskambėtų įtaigiai? Ar užtenka tik keliais sakiniais, paviršutiniškai prisiliesti prie Senojo Testamento ir Søreno Kierkegaard'o? Šiame spektaklyje naikinami ne tik žydai, bet ir teatro prigimtis. Kalbama apie Abraomo sprendimą paaukoti Dievui savo sūnų Izaoką, apie danų filosofo pasirengimą paaukoti savo moralės normas kaip karo ir smurto prielaidais, bet interpretacijų paklaidos neišvengiamos. Apie karą imama galvoti vis abstrakčiau, kol viskas persiverčia į kitą pusę, kol finale pasigirsta: žmogžudys nekaltas.

Trečiame veiksmė bandoma aptarti rasistinės antropologijos temą, spektaklis vis labiau virsta paskaita, ir režisierius tai net sustiprina: nenaudoja muzikos, kuri niveliuotų spektaklio-paskaitos ribas ar imtų veikti emociniai. Kėdės sustatomos pusračiu, bandant atvirai kalbėti žiūrovams. Paskutinėje scenoje SS budelis savo monologe ištaria: „Esu toks pat žmogus kaip ir jūs. Patikėkite – aš toks kaip ir jūs.“ Čia pat, mūsų akys, situacija išverčiama į kitą pusę.

Bolševiko Pravdino „tiesos“ tevertos prarūkyto gyvenimo. Po sceną sklinda stiprus rūkalų kvapas, lyg iš mauzoliejaus prisikėlęs Leninas mums primena, kad „visi mes esame atstogaujantys lavonai“.

Būtų mažiau teksto – jis geriau sulįstų į galvą, o frazė „Jūsų galvoje skylė, ir iš jos varva kraujas“ galėtų tapti gražia metafora ar net viso kūrinio leitmotyvu. Juk manoma, kad keršytojos Erinijos gimė iš Urano kraujo.

Aktorių vaidyba spektaklyje netolygi. Ne vien dėl jų talento, bet ir dėl to, kad istorinių prozos tekstų gausa personažus paverčia monotoniškais. Aktoriai daugiausia išskiria pagal tarties raišką ar balso tembro amplitudę. Stipriausias Dainius Gavenonis, suvaidinęs net tris personažus – žydą, načį ir bolševiką (!), tačiau jis įpratęs tekstą išskleisti, o per didelę istorinio teksto gausa

jam trukdo išryškinti intonacinius akcentus. Klaipėdos jaunimo teatro aktorius Donatas Želvys, sukūręs sudėtingiausią ir įdomiausią personažą – Maksimilianą Aue, gražiu balso tembru įstengė suvaldyti loginius teksto kirčius, tačiau kartkartėmis nesugebėdavo nuslėpti priklausomybės nuo to paties teksto, kuris jį tarytum įkalino. O kai kuriose scenose net atrodė, kad kalba jo mokytojas Valentinas Masalskis. Jo vaidybą sudarė vien intonavimų gausa. Finaliniai jo žodžiai liko deklaratyviūs, personažas iki galo neatvertas.

Vytautas Kaniušonis, Aurelijus Pocius, Simonas Storpirštis, Nerijus Gadliauskas, Karolis Kasperavičius, Lukas Petrauskas, Saulius Sipaitis, Matas Sigliukas, Arūnas Vozbutas, Valerijus Jevsejevas, Ignas Cipliauskas, Martynas Berulis, Vygandas Vadeiša, Pijus Ganusauskas, Raimondas Klezys, Simonas Dovičauskas, Gediminas Ilonis, Ričardas Mikalkevičius, Vilius Kalasūnas, Kristupas Budrys – aktoriai, kurie išnirdavo, sužibėdavo ir vėl dingdavo, lyg ne teatre, o kino scenarijaus vandenynė. Moterų spektaklyje nedaug. Šiame kontekste Daliai Brenciūtei, Kristinai Andrejauskaitei, Rasai Marazaitėi, Aldonai Bendoriūtei, Alvydei Pikturaitei, Augustei Šimulynaitei buvo lemta būti įvairiomis aukomis.

Kūrėjai siekė mąstymo kultūros, nuoseklaus dėstymo. Kas pajėgus šiandienio karo akivaizdoje ramiai apie tai mąstyti? Galbūt kada nors ir būtų įdomu ramiais nervais ateiti vidudienį į teatrą, beje, buvusiam Vilniaus geto rajone, ir darkart nuosekliai išklausti šių tekstų ir balsų polifoniją. Bet tekstai turi būti intonuojami taip, kad padėtų sukurti teatrinę logiką, o spektaklis negali būti vien ilgas sunkus pokalbis apie nacius, stalinistus ar komunistus ir toleranciją išsigimėliškos idėjos.

Paskutinė „Erinijų“ frazė „Aš esu toks pat žmogus kaip ir jūs“ nuskamba supainiojant nusikaltėlio ir aukos būsenas, pateisinant XXI amžiaus vertybių krizę. Erinijoms – keršto, sąžinės kančių ir atgailos deivėms – šiame spektaklyje pasisakyti nesuteikiama progos.

Tarsi sapne

Laiškas iš Romos

SIGITA MASLAUSKAITĖ-MAŽYLIENĖ

Paauglystėje girdėdama močiutę sakant: „Gyvenimas kaip sapnas“, ironiškai galvodavau: „Na ir romantika“, o dabar beveik kasdien ši mintis suskamba mano galvoje čia, Romoje: „Sapnas!“ Ne tik dėl to, kad mane supa ypatingas Amžinojo miesto grožis ir šiaip nemenkas gyvenimo pokytis persikraustyti į kitą šalį (tapo Lietuvos ambasadore prie Šventojo Sosto – *red. past.*), bet ir todėl, kad tai, apie ką sapnuodavau Lietuvoje, dabar išsipildo realybėje: juk daugelis esame patyrę būseną – tai jau sapnavau!

Pavyzdžiui, Vilniuje sapnuodavau, kaip aiškinu karo neregėjusiems ir sovietų okupacijos nepatyrusiems seniai matytiems Romos studijų draugams apie Ukrainos karo siaubą ir būtinybę jį laimėti, apie „ruskij mir“ išsigimėlišką mešanizmą ir jo pasekmes. Dabar taip ir darau: kalbu ir kalbu apie Ukrainos karą ir apie Rusiją. O į šiuos pasakojimus (kaip sapne) įsipina mamos vaikystė ir jaunystė Sibire, mirę vaikai ir jauni dėdės, tetos, sovietinės mokyklos auklėjimas, pagrindinės Pirmosios Komunistinės partijos pamokėlės, slaptažodžiai telefonu, kad agentai nesuprastų, ką kalbame, nepažįstamieji, kartu budėję laukiant Sausio 13-osios. Tik kitaip negu sapne, nesulaukiu priešiško, nematau pašnekovų ir klausytojų veiduose suakmenėjusios abejingos išraiškos, nes iki šiol visi klausėsi susidomėję, niekas nevyptelėjo arogantišku rusofilišku šypsniu. Nuo popiežiaus iki barmeno visi, atrodo, girdi ir supranta. Bet pakanka įžengti į virtualią erdvę, pavyzdžiui, teatro „La Scala“ feisbuko paskyrą, ir viltys sudūžta: ten klesti „ruskij mir“. Taip pat ir skaitant Lietuvos ambasadų pranešimus ar šalių spaudos apžvalgas karo Ukrainoje klausimais (kaip apeinamos sankcijos, kaip blėsta ryžtas remti ukrainiečius, kaip apskritai „obuoliaujama su velniu“) kartais iš siaubo ima pykinti.

Paguodos tuomet ieškau laukdama stebuklo, kurį patvirtina geri ženklai. Pavyzdžiui: 1) pasigirsta po langais mitinguotojų šūksniai „Donna, vita, liberta“ (moteris, gyvenimas, laisvė), o tarp plakatų didžiausias „Putin assassin“ (Putinas žudikas); 2) gruodžio 8 d. Ispanijos aikštėje kalbėdamas apie Ukrainą gilaus sielvarto apimtas popiežius Pranciškus pravirko; 3) Sauliaus (Sigitos sutuoktinis – *red. past.*) italų kalbos pamokoje ukrainietė sakė, kad Lietuva – geriausia Ukrainos draugė ir rėmėja; 4) banaloko kalėdinio koncerto pabaigoje Triesto miesto jungtinis choras sugiedojo „Maldą už Ukrainą“; 5) Serbijos ambasadorius atėjo į mokslinės knygos

pristatymą su Ukrainos vėliavėlę palto atlape (iš ankstesnio renginio, bet vis tiek). Šiuos ženklus renku, kolekcionuoju, išbraukiu „silpnėsius“, kai atsiranda stipresnių, ir nuolat meldžiuosi: „Dieve, duok, kad viskas būtų Ukraina.“

Romoje trečią mėnesį veikia paroda „Viskas yra šventa“ (kuratoriai Michele Di Monte, Giulia Ferracci, Giuseppe Garrera, Flaminia Genari Santori, Hou Hanru, Cesare Pietroiusti, Bartolomeo Pietromarchi, Clara Tosi Pamphili), skirta Piero Paolo Pasolini gimimo 100-mečiui. Kaip per sapną pamenu Tomo Sodeikos paskaitas apie religinį kiną. Anuomet labai supratau, kodėl Pasolini „Varškė“, pasak Sodeikos, yra religinis filmas. Šiandien aiškiau. Trys parodos dalys „Poetinis kūnas“, „Aiškiaregys kūnas“, „Politinis kūnas“, įrengtos skirtingose Romos galerijose ir muziejuose *Pallazzo delle Esposizioni*, *Gallerie Nazionali di Arte Antica*, *Palazzo Barberini* ir *Museo MAXXI*, atskleidžia, kad gyvenamasis laikas ir asmens istorija yra vienas mazgas, kurį gal ir galima atrišti, bet neverta, nes „viskas yra šventa“. Itin vaizdų gausi ekspozicija išdėstyta Barberini rūmuose, kurių nuolatinėje ekspozicijoje rodomi Lotti, Correggio, Cortonos, Caravaggio šedevrai. „Aiškiaregystėje kūne“ pristatomas figūrinis pasoliniškas pasaulis ir jo pirmavaizdžiai: nuo ankstyvosios gotikos nukryžiuotųjų ir sopulingųjų iki Caravaggio „Narcizo“, nuo V a. krikščioniškos raštijos iki paties Pasolini kryžiaus forma rašomų eilėraščių.

Pasolini'ui krikščioniškos ikonografijos galia itin svarbi: ji jam reiškė sugrįžtančią atmintį, negyjančią žaizdą. Senieji atvaizdai jam tarnavo kaip garantas, kad yra ryšys tarp *sacrum* ir *profanum*, tarp anapusybės liudijančio sapno ir realistinės tiesos. O vienas iš Jono Meko parodos „Images are real“ Romoje kuratorių Francesco Ragazzi per Meko kūrybos pristatymą sakė, kad nors Jonas filmuoja tik laimingas gyvenimo valandas, tačiau ir jo, ir Pasolini kūrybos ištakos slypi traumoje. „Nėra šventumo be prieštaraavimo ir be papiktinimo“, – rašė Pasolini. Ir „nėra didesnio papiktinimo už kryžių“, – sakė apaštalas Paulius. Nukryžiuotojo figūra pazoniškoje vaizduotėje ir poezijoje ryški, jo filmuose („Varškė“, „Evangelija“, „Dekameronas“) kryžiaus simbolizmas apima universalų įkvėpimą: religinį, mitinį, antropologinį, ritualinį, o kūnas vaizduojamas kaip apreiškimas, kaip papiktinimas, kaip sielvartas – toks kaip barokinių Romos bažnyčių altoriuose, toks kaip nuotraukose iš Ukrainos fronto.

Tačiau Pasolini turi glamūro, jis mėgo rafinuotą draugiją, žurnalų

viršelius, todėl paroda ir joje pristatoma kūrybinė ir asmeninė drama lieka estetiniuose rėmuose, nesukrečia. Tuo tarpu žinia, kad Lvice įsikūrusio nacionalinio reabilitacijos centro „Unbroken“, kuriame teikiama visokeriopa pagalba nukentėjusiems nuo karo, kur gaminami protezai per bombų ir raketų atakas netekusiems galūnių civiliams ir kariams, delegacija popiežiui padovanojo kryžių, pagamintą iš metalo fragmentų, išimtų iš per karą Ukrainoje sužeistų vaikų kūnų, palieka be amo. Tai yra kryžius. „Ar gali būti, kad nukryžiuavimas iš tiesų vyksta kasdien? – klausiu sapne. – Anksčiau manydavau, kad tai teologų nukalta sustabarėjusi frazė.“ Tada pabundu ir matau Ukrainos vaikų kryžių.

Sakoma, kad sapnavimas dažniausiai siejamas su vienu iš žmogaus psichikos procesų, kurių susidarymo mechanizmas nėra išaiškintas, nes dėl sapno, kaip psichofiziologinio proceso, tyrimo specifikos labai sunku formuluoti tezes, kurias būtų galima eksperimentiškai patikrinti. Tuo tarpu ką tik išėjęs Vilniaus dailės akademijos mokslinių straipsnių rinkinys „Sapnai ir vizijos Lietuvos mene“ (sudarytoja Rūta Janonienė) byloja, kad „meninėje kūryboje sąsamonė ir dailininko vaizduotė yra pagrindas atsispirti regimojo pasaulio realizmui ir sąlyga gimti meninei realybei“.

Ypač religinėje dailėje gausu siužetų, susijusių su anapusių patirtimis, dvasiniais regėjimais, sapnais: bibliniai Jokūbo laiptai, šv. Dominiko ir šv. Pranciškaus vizijos ir jų arba kitų apie juos sapnavusiųjų sapnai, šv. Ignaco Lojolos, šv. Teresės Avilietės, šv. Kryžiaus Jono, daugybės mistikų dvasinės pagavos, regėjimai. Įdomus temos aspektas siejasi su dailininkų reikšme įvaizdinant kitų asmenų patirtus regėjimus ar sapnus, nes iš esmės juk neįmanoma perteikti kito asmens reginių, ir čia itin reikšmingas menininko vaizduotės indėlis. Pavyzdžiui, į Romos Šv. Stanislovo bažnyčios altorius iš parodos Krokuvoje sugrįžo restauruotas Szymono Czechowicziaus paveikslas „Šv. Jadvyga Silezietė“ (1724–1725), laikomas vienu gražiausių dailininko darbų, kuriame vaizduojama prie kryžiaus klūpanti viduramžių mistikė. Czechowicziaus vaizduotė ir meistrystė sukūrė šventosios viziją tikresnę už realią, nes tapybos priemonės leidžia perteikti paveikslą personažą supantį maldų pripildytą orą. Atrodo, jam pavyko perteikti maldos galią ir tikslą pasiekti nesutrukdė nė konvencinės angelų figūros.

Restauravimui iš tos pačios Šv. Stanislovo bažnyčios iškeliavo 1774 m. nutapytas Pranciškaus

Koridorius Vatikane

AUTORĖS NUOTR.

Smuglevičiaus altorinis paveikslas „Mūšis prie Polocko“, vaizduojantis garsų karinį šv. Kazimiero stebuklą. Paveikslas sukurtas tais pačiais metais, kai kaimyninės valstybės pirmą kartą užgrobė didelę dalį Lietuvos ir Lenkijos valstybės teritorijos. Nors Lietuvoje matomi Smuglevičiaus kūriniai dažniausiai palydimi epitetu „klasicistiniai“, Romos atvaizdas, įkvėptas dramatiškos valstybės situacijos, nutapytas naudojant barokines išraiškos galimybes: dramatiška šviesotamsa, ryškūs kontrastai, išraiškingi personažų judesiai. Tačiau šv. Kazimieras visiškai „sužmoginamas“, jis nebėra barokinė pergalės ikona su palmės šaka rankoje, jis pavaizduotas net ne ant žirgo kaip daugumoje šios temos kompozicijų, bet kaip paprastas karvedys, akmenuota žeme vedantis išsigandusią savo kariuomenę. Vienintelis šventumo ir galios atributas – nuo jo sklindanti ryški šviesa, kuri apakina ir sukelia paniką rusų kariuomenės eilėse.

Trečiasis LDK padalinimas 1795 m. baigėsi visišku valstybės likvidavimu. Pranciškaus Smuglevičiaus „Mūšis prie Polocko“ – paskutinis, chronologiškai užbaigiantis ir valstybės, ir šv. Kazimiero gerbimo ir vaizdavimo epochą. Atrodo, kad LDK istorijos pabaigoje globėjas nusigrėžė nuo „bet kokios žmogiškos vilties“ netekusios savosios tėvynės nelaimės ir sielvarto. Tačiau juk žinome, kad „nuostabūs ženklai“ (Ps 65, 9) pasirodė kitoje – mūsų epochoje.

Gyvename Giovannos ir Kazio Lozoraičių bute (argi ne sapnas?), bibliotekoje randu Giovannos meno knygų, parodų katalogų ir vieną poezijos – „La nostalgia dei terrestri“, penkių lietuvių poetų rinktinę italų ir lietuvių kalbomis. Atsiverčiu, skaitau:

„[...] nelengva bus, ir pergalė sunki, sunkesnė už visus turėjusius įvykti pralaimėjimus. Pakelti naktį griūvančią, kai ji įšėlusius

Ir mėtys, nugalėta, akmenis kalėjimo [...]“ (Juozas Kėkštas, 1951)

Charkivo-Zaporizės vyskupas Janas Sobio susitikimo su ambasadoriais metu nupasakojo sunkią humanitarinę padėtį Ukrainoje artėjant Kalėdoms ir Rusijai be paliovos raketomis apšaudant Ukrainos miestus: tūkstančiai žmonių gyvena be elektros, be šildymo, stokoja maisto ir elementarių buitinių reikmenų. Vis dėlto dvasininkas patikino, kad Kalėdų Ukrainos žmonės laukia. Jis sakė tikintis, kad karas baigsis, kaip baigiasi baisus sapnas.

Nežinau, ar galės ukrainiečiai švęsti Kalėdas, bet jos tikrai ateis, gėrio ir tiesos pergalė neišvengiama. Žinau, kad šį kartą Ukrainoje poeto žodžiai „Palaiminti tie, kur gyvena, ir iš sapno baisaus nubunda!“ (Vytautas Mačernis, 1943) neišsipildys.

Iš baisaus sapno pabusime laisvi. Jau spindi tamsybėse šviesa. Su šventomis Kalėdomis!

Karo Kalėdos

ATKELTA IŠ 1 PSL.

pat: *ir atleisk mums mūsų sugriautus miestus / nors to neatleidžiamė savo priešams*, – prašo poetė Liuba Jakimčiuk eilėraštyje „Malda“. Jos malda vis braunasi į mano mintis, kaip ir nuogirdos iš Elioto mitinio erdvėlaikio.

Užpernai švenčiant karantines Kalėdas, akys danguje ieškojo Betliejaus žvaigždės pakartojimo – į vieną šviesulį susiliejusią Jupiterio ir Saturno. Dabar negaliu atitraukti nuo ekrano, kur ukrainiečiai nuolat siunčia mobiliaisiais nufilmuotą *bavovna* – „šventųjų HIMARS'ų“ ir dronų kamikadzių į dangų išverstus „medvilnės“ tumulus. Kaip gražiai sproginėja priešo amunicijos sandėliai! Bet matau ir kvadrokopterius iš viršaus nufilmuotą Bachmutą. *Vaiduoklis miestas / Rudoj žiemos apydienio migloj*, – vėl tinka Elioto eilutės. Tyla, tik duslūs sproginimai virš dykynės. Bum, bum, bum tai šen, tai ten. Be perstojo. *Parodysiu tau siaubą dulkių saujoj*. Kažkas skrendantis lėktuvu virš Moldovos nufilmavo, kaip masinio Ukrainos bombardavimo sproginų grybai dygsta virš debesų. O aš lyg niekur nieko turiu puošti eglutę. Žiūriu į jos tamsiai žalią kūną, į šalia padėtas lemputes – dar neišpailiotas – ir neprisiverčiu sujungti dalių į šventės visumą.

Jau kelis mėnesius kas rytą skaitau, kad atremti daugkartiniai priešų puolimai prie Bachmuto, Kurdiumovkos, Krasnogorivkos, Marjinkos. Skaitau tai kaip maldą, o jai atitaria visuotinis nedovanojimo užkalbėjimas. Nedovanoti pradėsiu nuo tavęs – tavo dovanai skirtą sumą pervesiu Ukrainai. Nedovanojimas išmuša iš vėžių. Namų nebepapildys mieli nereikalingi daiktai. Spalvotas blizgantis popierius liks parduotuvėse ir nečėžės Kalėdų rytą. Nedovanotą dovaną kartu su neapdovanotu juo nusipiešiu vaizduotėje. Net nežinau, kas tai bus – žieminė kareivio apranga, miegmaišis, elektros generatorius, iš ratlankių pagaminta krosnelė, šautuvas ar savižudis dronas. Mirtinas ginklas dovanojamas vietoj kvėpalų, šlepečių ar šaliko – tai turbūt ryškiausias pokyčio ženklas. *Kasdienės mūsų duonos duok alkaniems / ir tegu liaujasi jie riję vienas kitą*.

Nedovanoti reiškia ir nelaukti Kalėdų, kai tikrai nebesnigs, bus šlapia ir juoda kaip prie Bachmuto. O kad galėtum patį karą taip paprastai paneigti! Niekas nemeluoja, neskelbia mobilizacijos, neižengia priešų kariuomenė, jos nereikia naikinti, Ukrainos regionų neokupuoja, niekas nežudo, neprievartauja, nebombarduoja infrastruktūros, elektra, šildymas, vanduo nedingsta, žmonės neišstremiami, vaikų neatima ir neišveža į Rusijos

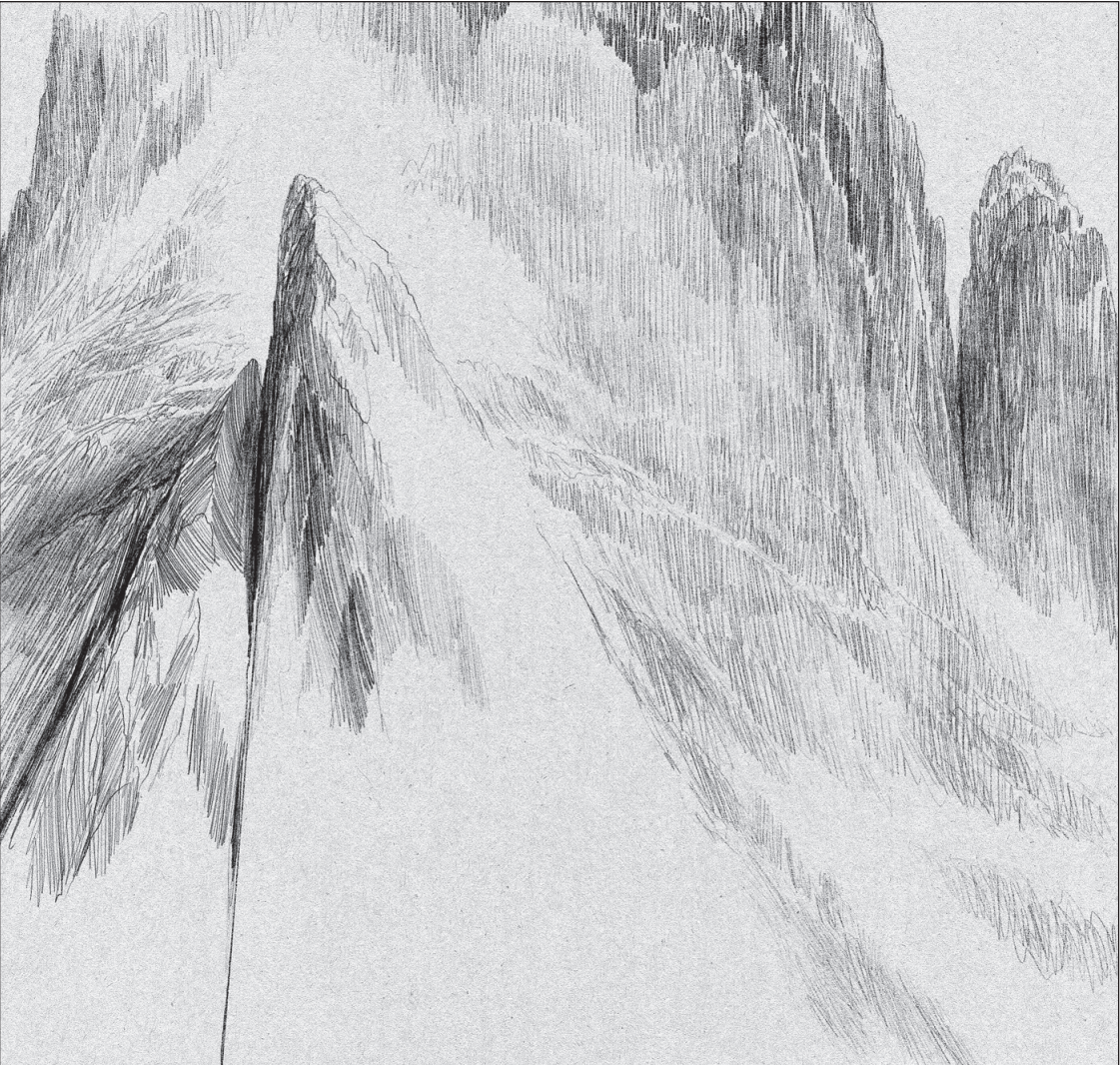
gilumą, o man rašant nereikia negalvoti apie tankus, haubicas ir atominę bombą. Ir aš negalvoju, nesiklausau kasnakt ukrainiečių blogerių, nesidžiaugiu pergalėmis, nes jų nėra, nes ir puolimo nėra, nieko nėra, nėra net Dievo, kuris nesustabdė karo. *Tėve mūsų, kuris esi danguje / per pilnatį ir tuščioje saulėje*. Tuščiaavidurėje, bombų išdaužytoje žemėje nėra norų, nėra kalbų, nėra katės, kuri nesimuisto man ant kelių ir netrukdo rašyti – nerašyti, – o aš nieko nesitikiu, nes jei nedovanosiu, nepuošiu eglės, nebus ir artimųjų. Su jais bus galima nebendrauti, neužduoti sudėtingų klausimų, išvis neklausinėti, kartu negerti vyno, nesidairyti į pilnatį, nebematyti sniego, nes jo ir iš tiesų nebebus.

Gavę mūsų nedovanojimo dovanas artimaisiais tampa nepažįstami ukrainiečiai – ir kariai apkasuose, ir karo patirčių eilutes į stulpelius sukalantys poetai, ir tokie pat menotyrininkai kaip aš, po bombardavimų nerašantys tekstų, nes elektros nėra. Ar ten įmanomos Kalėdos? Atremtos priešų atakos prie Bachmuto, Kurdiumovkos, Krasnogorivkos, Marjinkos. O Kryvyj Rihe iš po namo griuvėsių traukia pusantrų metų vaiko lavoną. Jo tėvai irgi žuvo. Vyresnis brolis prieš pat bombardavimą išvažiavo pas močiutę ir dar nieko nežino. Tik naučia, nes tamsoje visi snabždasi.

Ir pas mus šiuo metų laiku vyrauja tamsa, bet Ukrainoje tamsu kitaip. Nedega nei namų šviestuvai, nei gatvės žibintai. Tik žvakių liepsnos virpa, kaip per senovines Kalėdas, kai dar nebuvo elektros, tik žvaigždės, jei naktis pasitaikė giedra, bet dažniau užgulę dukslūs debesys. Jais apsiklojusiame Vilniuje visai jauku. Susirinkę „Baziliskę“ prie netikro židinio gurkšnojam „Peklą“ – juodžiausią lietuvišką alų. Žiūrim, kaip už lango krinta dar daugiau sniego. Rytoj sužinosim, kad Vakarų Lietuvoje 3,5 tūkstančio vartotojų liko be elektros, bet tokios problemos išsprendžiamos lengvai – nuvirtusius medžius pašalins, laidus sujungs ir jų vėl nenutrauks nei bomba, nei skraidantis „mopedas“. Nepakeliama problemų lengvybė. Ir sniego. Nebekalbėdami apie karą tikim, kad viskas bus gerai. Tamsa suburia, nėra kur dingti. Kol atkasi automobilį, bus per vėlu. Vaizdas pro langą vis baltėja, tuoj visai išnyks kontūrai, miestas taps dykviete, kurioje praeiktoji civilizacija užmiega amžiams.

Žiema mus šildė, dengdama Žemę užuomarša sniegu...

Negaliu pamiršti žuvusių karių akių. Jų portretus kasdien socialiniuose tinkluose paviešina „Кримський бандерівець“. Jauni – kaip mano

Mindaugas Lukošaitis, „Dūla trupa“, 2022 m.

sūnūs ir dukra, vyresnieji – kaip aš. Akyse – ne kerštas ir ne baimė. Akyse – atidėtos studijos, palikta profesija, gilus supratimas *kodėl* ir ateities viltis. Nedovanodama keršijų už juos, nors tai – nešventas jausmas, nekalėdinis.

Nei gyvas anei miręs, nieko nežinojau, Žiūrėdamas į šviesos širdį, į tylos.

Šiomet pasikeitė kai kurių žodžių reikšmė, sako Liuba Jakimčiuk. Pavyzdžiui, šviesa. Buvo pažinimo šviesa ir pasaulio pradžios šviesa. Buvo šventumo šviesa ir fotografija kaip šviesos raštas. Buvo tikėjimo šviesa. Šviesi galva reiškė protą. „Šilti ir šviesūs namai – mūsų prioritetas“, – sakė energetikos ministras karo pradžioje. Kaip tik tada Ukrainoje šviesa tapo išdavike. Išėjini vakare iš namų Iripinėje patikrinti, ar tavo automobilio nesudaužė artilerijos sviediniai, pasakoja Liuba. Į tavo judesius sureaguoja gretimo pastato apsaugos jutikliai, užsidega šviesa. Kitą akimirką sviedinys atlekia į tavo namą ir sugriaua iki pamatų. Šviesas teko gesinti, nes priešui švytinti gyvybė yra masalas. O dabar šviesa tapo brangenybe, gauta tik kelioms valandoms – jei pasiseka. Paskui miestas vėl dingsta tamsoje, o užpuolusios šalies piliečiai krykštauja iš džiaugsmo prie televizorių. *Mūsų šviesą duok apgautiesiems / ir tegul jiems paaiškėja*, – prašo poetė.

Staiga suprantu, kad jau visus metus laikausi įsikibusi vilties siūlo. Gal net plauko. Iki vasario 24-osios – kad nepuls. Iki kovo 1-osios – kad užpuolikams taip greitai nepavyks. Paskui – kad ukrainiečiai išstums blogio armiją, atitrauks ją ir nuo kitų iš siaubo susigūžusių

valstybių. Ant to plauko vis dar kabu, kartais iš nevilties jau beveik paleidžiu, sakau – neskaitysiu, kas ten darosi, nežiūrėsiu, neklausysiu. Štai – žiūrėk pro langą į nekaltą neužpulto miesto tamsą, liepiu sau. Ten, kaip ir pernai, ir užpernai, ir visada, nuo stogų šliaužia atlydžio sudrėkintas sniegas, valkata ramentu naršo konteinerio dugną – gal ras kokį butelį, pravažiuoja streikuojantis troleibusas ir būrelis bobučių pro sinagogą tipena į turgų, vos užsiropščia nevalytais laiptais, viena nugriūva. Taip miela, niekas nešauda, nėra jokio karo. Bet vos tik mintyse išnyra šis žodis, sugrįžtu prie ekrano. Ataka atremta, priešas išstumtas iš miesto. Zelenskis jau kalbasi su kariais Bachmute. Fone – tie patys duslūs artilerijos šūviai. Jis kalba ramiai, jau taip gerai pažįstamu gruzdintu balsu. Kaktoje – raukšlės, akyse – Buča. Šalmus tylos minutei nusiėmusių karių akyse – žuvę draugai. Spalvų ten nėra. Tik ruda tamsa.

Ir nevesk mūsų į pagundą sunaikinti šį sugedusį pasaulį bet gelbėk mus nuo pikto nusimesti tėvynės naštą kaip pigią neperšaujamą liemenę – sunkią ir menkai tepadedančią.

Nieko nereikia daryti, kad Kalėdos ateitų. Nieko. Gali net neskaityti laikraščių. Ir pro langą nebūtina žiūrėti, jos vis tiek ateis. O paskui praeis. Lyg niekur nieko. Iš kur tas tikėjimas, kad kažkas turi įvykti, kad blogis negali tęstis, kad jis turi užkliūti už laiko slenksčio ir pargriūti, tėkštis į sutižusio sniego purvynę ir nebeatsikelti, sugrauztas druskų, paskui – pavasarį pabudusių kirmėlių?

Degdamas degdamas degdamas O Viešpatie Tu mane išrauni O Viešpatie Tu išrauni Degantį

Tai – Elioto nuoroda į Budos ugnies pamokslą. Jo tikėjimas, kaip ir mūsų, – be rimto, moksliskai įrodomo pagrindo. Jis neprotingas, net jei puoselėtas du tūkstančius metų ar daugiau. Ir nors apie tikėjimą pasakyta daug, tik šiomet pagaliau suprantu, ką iš tikrųjų reiškia tikėti. Anksčiau tokiu metu tik apimdavo malonus jaudulys viliantis, kad bus nurašytos nepadarytų darbų nuodėmės, kad galėsiu pradėti iš naujo – „pasitaisyti“. Ir net nebai svarbu, kad protas šaiposi iš tokio naivumo, nes tikėjimas guodžia. Šiomet tikėti – skauda. Tikėti net žiauru, kai žinai, kad tiek daug turi žūti vardan tavo ateities ir nuo praeities išlaisvintos žemės. Beje, tai nieko neturi bendro su žvitrū fanatiko tikėjimu, nes kiekvieną viltingą žinią tuoj pat išardo kasdienis abejonių košmaras. Norisi pabusti ir bėgti.

Apsaugok nuo manęs mano vyrą, mano tėvus mano vaiką ir mano tėvynę.

Tiek daug įrodymų, kad ateitis – praeikta, kad tunelio gale šviesos nėra. Bet nepaisant to, nepaisant skeptiškų, pikty, visažinių, nusivylusių, ciniškų pasaulio balsų, vis tiek tu – tamsoje – tiki. Tiki ir gyveni toliau įsikibusi į vilties plauką, kaip ir nauji tavo artimieji ten, Ukrainoje. Vis dėlto papuošiu Eglutę. Lemputes uždegu. Viršūnėje patupdau angelą su prieštankine raketa. Ar įmanomas pergalės sniegas?

Shantih Shantih Shantih

Kai galima rinktis

Krėsle prie televizoriaus

Thierry Frémaux filmas „**Lumière!**“ (LRT, 24 d. 00.55, LRT Plius, 25 d. 00.50) – geriausia dovana kiekvienam, pasiilgusiam kino. Tai ir pasakojimas apie jo atsiradimą, ir apie jį „išradusius“ brolius Auguste’ą bei Louis Lumière’us, ir poetiškas sinefilo Frémaux monologas apie kino esmę. Frémaux pasirinko gana neįprastą istorikams, teigiantiems, kad broliai buvo pirmieji kino dokumentininkai, požiūrį: jis įrodo, kad Lumière’ai ne tik sugebėjo meistriškai kurti savitą ekrano tikrovę, bet ir buvo tikri autoriai. Jis taip pat pabrėžia, kad brolių kūryba – tai apmąstyta ir įvaldyta forma, kad iš jos atsiranda nuosekli pasaulio vizija. „Lumière!“ rodo beveik šimto kino pionierių filmų fragmentus. Žvelgiant iš dabarties perspektyvos, tai lyg *la Belle Époque* kasdienybės kronika: broliai mėgo filmuoti savo šeimų laisvalaikį, žaidimus ir pokštus. Iš filmų sklinda naivumas, bet Frémaux priverčia tai suvokti ne kaip primityvius vaizdelius, bet kaip kino vaikystę, kai šis dar nebuvo „svarbiausias iš menų“, verčiamas tarnauti ideologijoms. Malonu stebėti kasdienybės akimirkas ir džiaugtis tuo, kad kinas, Frémaux žodžiais tariant, leidžia „pasauliui parodyti pasaulį“. Per šventes televizijos, regis, lenktyniauja, kuri parodys daugiau filmų su žodžiu „Kalėdos“ pavadinime. Jei mėgstate tokius filmus, galite ir neišjungti televizoriaus – malonumas trunka ne vieną parą. Mazochistai taip pat neliks nuskriausti – jiems skirti ir susitikimai su cukriniais lietuvių

kunigėliais, ir vadinamosios lietuviškos komercinės komedijos su tokiomis pat lietuvių žvaigždėmis. Jei pasuksite trečiuoju keliu, lauks biografiniai filmai – pamokantys ir nelabai, bet bandantys pasakoti konkrečių žmonių istorijas. Damieno Chazelle’o „**Pirmasis žmogus**“ (TV3, 25 d. 22.30) – tai biografinis pasakojimas apie astronautą Neilą Armstrongą, pirmąjį žmogų, vaikščiojusį po Mėnulį. Chazelle’as užsispyręs griaua išivaizdavimus, koks turėtų būti šiuolaikinis kinas. Tai jam pavyko ir „Atkirtyje“, kur genialiu būgnininku užsinorėjęs tapti jaunuolis kovoja su apsėstu mokytoju, ir „Kalifornijos svajose“, kur dviejų autsailerių meilės istorija netikėtai virsta miuziklu apie sėkmės kartėlį. „Pirmasis žmogus“ lyg ir pakartoja ankstesnius: imamas gerai žinomas siužetas ir nuspėjami personažai, bet istorija pasakojama kitaip. Tik „Pirmajame žmoguje“ Chazelle’as labiau išplėtė sėkmės sąlygiškumo temą. Laimėjimas, sėkmė, didvyriškumas filme yra tikri, jais neabejojama, bet tai – tik regimas paviršius. Chazelle’ą domina, kas slypi po juo. Neatsitiktinai „Pirmasis žmogus“ prasideda beveik klaustrofobiška scena lėktuve, kur viskas virpa, džeržgia, kliūva, ir tik lakūno Armstrongo (Ryan Gosling) šaltakraujiškumas priverčia akyse yrantį lėktuvą nusileisti. Taip minimaliomis priemonėmis režisierius ir aktorius supažindina su pagrindiniu filmo personažu. Armstrongas – introvertas, jis daug mąsto ir

nemėgsta sentimentalių pokalbių, mielai renkasi vienatvę, bet jam teko laimėti vestį kantriąją Džanet (Claire Foy), kuri tvirta kaip uola. Poros santykiai grįsti pasitikėjimu, supratimu ir praradimo skausmu dėl nuo smegenų auglio mirusios dukrelės Karen. Prisiminimai apie ją yra Armstrongo minčių ir jausmų kamertonas. Anne Sewitsky filmas „**Sonja. Baltoji gulbė**“ (LRT, 31 d. 00.55) pasakoja apie ledo čiuožėją, olimpinių žaidynių nugalėtoją, tarpukario Holivudo žvaigždę, turtingiausią savo laikų moterį Sonją Henie. Filmo herojė, kurią suvaidino Ine Marie Wilmann, maudėsi piniguose, bet ir Holivude, ir gyvenime galioja taisyklė, kad už šlovę reikia mokėti, todėl ir didaktikos sunku išvengti. Pas mus nelabai žinoma Barbara buvo ryškiausia 7-ojo dešimtmečio prancūzų muzikos žvaigždė, todėl Mathieu Amalrico filmas „**Barbara**“ (LRT Plius, 29 d. 21.33) pirmiausia sudomins prancūzų kultūros gerbėjus. Tai ne visai tradiciškas biografinis filmas – jame susipynė realybė ir pramanai, mat pasakojama, kaip režisierius Ivas (pats Amalricas) kuria filmą apie nuo šešiolikos metų garbintą Barbarą. Pamažu nusitrina ribos tarp archyvinių kadro, Barbarą vaidinančios aktorės Brižit (Jeanne Balibar) gyvenimo ir filmo gamybos. JAV šoumenas, svarbi XIX a. amerikiečių pramogų verslo figūra, mistifikatorius ir savo vardo cirko įkūrėjas P.T. Barnumas yra beveik mitas. Jis sukūrė pramogą paprastiems žmonėms ir ji tapo pagrindine amerikietiška atrakcija iki pat

„Lumière!“

kino įsigalėjimo. Tačiau Michaelo Gracey filmas „**Didysis šou meistras**“ (TV3, sausio 1 d. 16.30) nėra dar viena Barnumo kino biografija. Jo gyvenimo faktai – tik pretekstas pagerbti idėją, kurią jis propagavo, kitaip tariant, parodyti, kad vulgari pramoga yra graži. Filme ji – magijos, džiaugsmo, laisvės sinonimas. „Didįjį šou meistrą“ galima vadinti kičo šedevru: tai pigios pramogos, garbinančios beskonybę ir maitinančios žemiausius žmogaus instinktus, apoteozė. Kiekvienas elementas nepakeičiamai ryškus – tokių spalvų kasdieniame pilkame gyvenime nebūna. Čia karaliauja brokatas, Swarowskio kristalai ir kitokie blizgučiai. Galiu spėti, apie ką pagalvojote, bet filme vaidina Hugh Jackmanas, Michelle Williams, Zacas Efronas ir Zendaya. Pasirodymo metais iš Christopherio Nolano filmo „**Tenet**“ (LNK, 25 d., 21.50) pasišaipiau, bet dabar jo mintys jau atrodo nebe tokios fantastiškos. Filmo herojus CŽV agentas, kurį vaidina Johnas Daidas Washingtonas, gelbsti žmoniją nuo ekologinės katastrofos, dar tik įvyksiančios ateityje. „Tenet“

prasideda Kijivo operos teatre, persikelia į Londoną, paskui į Mumbajų, Oslą, Vietnamą, Neapolį, o viena sudėtingiausių scenų filmuota Taline. Čia keliasdešimt minučių vyksta tai, apie ką visą filmą kalba jo veikėjai ir kas, regis, labiausiai domina Nolaną, – tai laiko inversija, jo entropija, paralelinio pasaulio galimybė. Žodis „tenet“ – palindromas, skamba taip pat skaitant iš abiejų pusių, bet ir filmas – savotiškas palindromas, nes jo siužetas irgi gali prasidėti nuo pabaigos. Veikėjai peržengia subjektyvios realybės ribas. Didžiausias filmo piktadarys, išikūnijęs blogis, yra rusų oligarchas Andrejus. Kennethas Branagh neslėpdamas pasitenkinimo vaidina dostojevskišką personažą, kurio motyvai bent jau aiškūs. Andrejus užaugo įslaptintame Sibiro mieste, kur buvo gaminamas atominis ginklas. Jis pardavė savo sielą, kad išgyventų, bet ateitis Andrejui nebetenka prasmės. Todėl būtinai reikia jį sustabdyti.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Kas įsiminė 2022-aisiais

ATKELTA IŠ 9 PSL.

Lietuvių dokumentikoje išskirčiau Lino Mikutos filmą „Mončys. Žemaitis iš Paryžiaus“, su meile rekonstruojantį skulptoriaus Antano Mončio gyvenimo ir kūrybos kelią, kupiną tėviškos ilgesio, jungusį europinį modernizmą ir liaudmeistrišką medžio faktūros pajautą. Filmas aukštu profesiniu lygiu atlieka kultūrinę misiją, kuri šiandien, deja, neretai ignoruojama kaip anachronizmas. O didžiausias netikėtumas ir geriausias šių metų filmas man buvo kino operatoriaus Eitvydo Doškaus režisūrinis debiutas „Čia buvo Vilnius“. Jauno lietuvių kino kontekste tai visiškai neįprastas reiškinyss – pagarbos ne tik Almento Grikevičiaus filmui „Laiakas eina per miestą“, bet ir visai poetinės dokumentikos tradicijai išraiška. Neatsitiktinai abu filmai sujungti į bendrą seansą, į pusės šimtmečio laiko sandūrą. Įkvėptas

Grikevičiaus filmo poetikos, Doškus ją tarsi atkartoja – nespalvotu vaizdu, montažo sandūromis, muzikine dramaturgija, minorine intonacija. Laiko tėkmę čia įprasmina lėtai plaukiantys Neries vandenys, jo anomalijas – stulbinamai nufilmuoti, akyse į viršų kylantys daugiaaukščiai. Šis horizontalės ir vertikalės kontrastas kuria dramatišką filmo įtampą, atsisveikinimo nuojautą. Doškaus filme nemažai tiesioginių citatų – pirmąpradė giria, dangų skrodžiantis lėktuvas, griuvėsių kiaurymės, žvilgsnis aukštyn pro troleibusų linijų laidus, seną mūrą ardantys betoniniai poliai. Pastarasis įvaizdis išauga iki kraupios fantasmagorijos, kai senojo miesto panoramą apraizgo tankus statybinių kranų tinklas. Arba kai galingos žnyplės trupina Profsąjungų rūmų sienas. Miesto ritmas irgi kupinas karštligiškos skubos, beprasmiško judėjimo, ypač Dainų

šventės kadruose, šokėjų grupėms susikryžiuojant, išsismelkiant vienai į kitą. Niekada šis senas kaip pati lietuvių kino dokumentika siužetas nebuvo perteiktas su tokia nerimą keliančia vaizdo išraiškos jėga. Papildomą emocinį krūvį turi visi Doškaus filmuoti kadrai, tą jis įrodė dirbdamas kitų režisierių filmuose. Tačiau filme „Čia buvo Vilnius“ šie kadrai sugula į vientisą naratyvą, talentingai išreiškia asmeninį autoriaus santykį, kupiną meilės ir skausmo dėl šio žūstančio, bet turbūt nesunaikinamo miesto.

Greta Vilnelė

Priešingai nei su teatralais, su kino kolegomis susitikti įmanoma vien per festivalius, nes kiekvienas filmo premjeras žiūri vis kitame kino teatre, kitu laiku ir pan. Be to, įprastai kino teatrų repertuare kelias savaites iš eilės sukasi vos vienas kitas labiau intriguojantis ar

profesionalumu ir išmoningumu sužavintis filmas. Todėl kino festivaliai visuomet būna didelė šventė. „Kino pavasari“ lyginti su „Scanorama“ – tai kaip ginčytis dėl Goudard’o ir Agnės Varda reikšmingumo. Tačiau šių metų „Kino pavasari“ reikėtų pagirti dėl bandymo prisitaikyti prie globalios situacijos ir ją atliepti. Iš mažesniųjų kaip ir kiekvienais metais nustebino „Pirmoji banga“ ir „Lokys, liūtas ir šakelė“. Šie jaukūs festivaliai užpildo kokybiško kino panoramą iki dvigubai didesnių festivalių-bangiųjų programų ir ekranų.

Ilona Vitkauskaitė

Turbūt labiausiai įsiminęs šių metų filmas – Lauryno Bareišos „Piligrimai“, išties solidus ir profesionalus debiutas, prie kurio mintimis vis grįžtu. Tai daugiasluoksnis filmas, jame pinasi netekties ir gedulo temos bei socialinis

komentaras, formuluojamas subtiliai, neprikišamai. Man tai filmas apie visur persismelkusį visuomenės abejingumą, kurio liudininkai galime būti kiekvieną dieną. Net nereikia skaityti kriminalinių naujienų portaluose – čia apstu buitinių nusikaltimų istorijų, kai „visi viską žinojo“, tačiau nieko nedarė. Užtenka piko metu pavažiuoti porą stotelių viešuoju transportu: galite džiaugtis, jei atsipirkote kojų numindymu. Tai tik rodo, kad tebesame išgyvenimo visuomenė, kurioje kiekvienas kovoja už savo gerovę ir išlikimą. Šiokių tokį tikėjimą žmogiškumu sugrąžino Paweł Łoziński „Bal-koninis filmas“, parodantis, kad įmanoma susikalbėti, išklausyti ir kad gal tai net nėra taip baisiai sudėtinga. Tereikia šiek tiek empatijos, atvirumo ir atsisakyti išankstinių nuostatų. Iš režisieriaus sklindanti šviesa ir išmintis – unikali ir įkvepianti.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a.

Lietuvos dailę

Dariaus Žiūros paroda „Portretai“

Paroda „Ribos ir paraštės: socialinė kritika tarpukario Lietuvoje“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Sylvios Plachy paroda „Kada bus rytojus“

Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“

Gedimino G. Akstino paroda „Nuogaliai“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Patricijos Jurkšaitytės tapybos paroda

„Iliuzoriumas“

Paroda „Iš Žemaitijos dvarų kolekcijų. Že-maičių muziejaus „Alka“ rinkinys“ iki 31 d. – paroda „Iš nusidėjėlių didžiau-sia“: Vladislavo Neveravičiaus paveikslas „Atgailaujanti šv. Marija Magdalietė“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalų g. 3A

VI tarptautinė šiuolaikinės juvelyrikos ir metalo meno bienalė „METALOfonas: vie-tos atmintis“

Sigito Virpilaičio paroda „Apie apyrankę“ iki 31 d. – paroda „Nematomi. Istoriniai baldai iš šiuolaikinio dizaino perspektyvos“

V. Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Paroda „Lygtis su nežinomaisiais. Lietu-vos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Arsenalų g. 1

Tarptautinė paroda „100 metų: litas, latas, krona“

Paroda „Išpakuojam! Henrio Gaidžio do-vana Lietuvai“

Senasis arsenalas

Arsenalų g. 3

iki 31 d. – archeologės Rimutės Rimantie-nės 100-osioms gimimo metinėms skirta paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Tarptautinė paroda „1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“

Vilniaus 700 metų jubiliejui skirta paroda „Aš esu vilnietis“

Gedimino pilies bokštas

Arsenalų g. 5

Gedimino pilies bokšto ekspozicija

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20 / 18

Archeologinių radinių paroda „Po šimts pypkių!“

iki 31 d. – „Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Paroda „Etnografinis opartas: tekstilės tradicija“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

iki 31 d. – paroda „Laisvės siekis kaip žaidimas-įvykis“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Sidabro vertybių paroda iš Vilniaus kolek-cininkų rinkinių

Paroda „Briuselio gobelenų meistrystė. Naujos muziejaus vertybės“

Paroda „Nerūpestingas amžius. Vaikystė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“

iki 31 d. – Julijos Janus kostiumų paroda „Slapta meilė Valdovų rūmuose“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Paroda „*Corpisanti*. Katakombų relikvijos-skulptūros Valkininkų ir Buivydžių bažnyčiose“

Vilniaus katedros varpinėje – Barbaros Ra-dvilaitės 500-osioms gimimo metinėms skirta paroda „Barbora etc.“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“

Paroda „Opartiniai atspindžiai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Vilnius amžinai. Dailės kūrinių ir vadovų po miestą dialogas“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Apie patogumą ir grožį: pokyčiai vilniečių namuose 1870–1918 metais“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

Galerijos „Meno niša“ 20-mečiui skirta tarptautinė paroda „XX“

VDA galerija „Akademija“

Pilies g. 44

Gretos Virzbickytės paroda „Nuojautos“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

Elenos Grudzinskaitės paroda „Persekio-jančios trukmės“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“

Maironio g. 6

Gedimino Prancūkuno fotografijų paroda „Tuba mirum“

Adomo Galdiko muziejus

Arklių g. 20–1

Adomo Galdiko kūrinių paroda „Ritualinė gamta“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

Paroda „Grafikos erdvės. Grafika erdvėje“

Prospekto fotografijos galerija

Gedimino pr. 43

Mindaugo Kavaliausko fotoparoda „A-taškas“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

Virginijaus Kinčinaičio mobiliografijos paroda „Museion“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

Daivos Kairevičiūtės kūrybos paroda „Juodi taškai baltoje jūroje“

Galerija „Vartai“

Vilniaus g. 39

Zlatko Kopljaro ir Luco Tuymanso paroda „Gailestingumas“ („Mercy“)

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

Tarptautinio projekto „Common Ground“ paroda „[i / iš]sišaknijimas / [up]rooting“

Dailininkų sąjungos galerija

Vokiečių g. 2

iki 31 d. – Lauros Slavinskaitės personalinė paroda „Dar viena diena“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1 / 13

Gintaro Makarevičiaus piešinių paroda „Plastmasinė varna“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

Rūsio galerijoje – Marijos Jonos Jociutės stilizuoto istorinio kostiumo ekspozicija

„Be žodžių“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Kristinos Inčiūraitės paroda „Žalias kūnas“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

Mindaugo Lukošaičio paroda „Vilnius gra-fito dulkėse“

Paroda „Abiejų Tautų Respublikos šlovė. Didikų apdarai“

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

Paroda „Civitas Vilnensis III“

Jono Meko vizualiųjų menų centras

Malūnų g. 8

Paroda „Albumas“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „Gražina ir drakonas“

Nadeždos Gultiajevos fotografijų paroda „Nematytas Nekrošius“

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus

Pamėnkalnio g. 12

Holokausto ekspozicija

Galerija „Šofar“

Mėšinių g. 3

Piešinių, tapybos ant popieriaus ir mažo-sios skulptūros paroda „Vilniečių grimasos“

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Jérôme'o Cigara akvarelių paroda „Lietu-vos kelionių dienoraščiai Vakarų keliautojo akimis“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

Adelės Liepos Kaunaitės paroda „Nevalgyti“

Rašytojų klubas

Sirvydo g. 6

Jolantos Sereikaitės monotipijų paroda „Visos upės nuolat teka į jūrą“

Čiurlionio namai

Savičiaus g. 11

Paroda „Amžininkai: Petras Kalpokas ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“

S. Vainiūno namai

A. Goštauto g. 2

Aloyzo Stasiulevičiaus tapyba

Lietuvos Respublikos Seimas

Gedimino pr. 53

iki 30 d. *Seimo lankytojų centre* – Viktori-jos Chornos (Ukraina) socialinio projekto „Motinystė karo metu“ fotografijų paroda ir Olgos Posaškovo fotoparoda „4.5.0. – все спокоїно“

Vilniaus miesto savivaldybė

Konstitucijos pr. 3

Plakatų paroda „Baltai – raudonai – balta“

Lietuvos nacionalinė Martyno

Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

iki 30 d. – Antano Sutkaus fotografijų paroda „Mus skyrė septyni kilometrai ir septyneri metai“

iki 31 d. – Jolitos Vaitkutės instaliacija „Pa-budė iš knygų“

iki 31 d. – knygų ir dokumentų paroda, skirta Lietuvos ir Japonijos diplomatinių santykių šimtmečiui, „Ryšiai“

Vrublevskių biblioteka

Žygimantų g. 1

Jolantos Kanapickaitės tapybos paroda

„The Room“ galerija

Polocko g. 17

Ievos Bartuškaitės, Viltės Čepulytės ir Liu-cijos Pačkauskaitės tapybos paroda „sTART“

„Jono Meko skersvėjis“

Užupio g. 24

iki I. 1 d. – Audronės Petrašiūnaitės kūry-bos paroda „Čia gyvena Alisa“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 23

Hannos Ijās ir Bryndís Björnsdóttir (Dísa) paroda „Respawn“

Projektų erdvė „Swallow“

Vitebsko g. 23

Tarptautinė grupinė paroda „Fredo Sandbacko orai“

GODŲ galerija

Malūnų g. 6A–12

iki 30 d. – Vido Poškaus tapybos ir piešinių paroda „Metų laikai. Iš satyro gyvenimo“

Galerija „apiece“

M.K. Čiurlionio g.

Saskios Fischer vieno kūrinio paroda „Šviesos“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

M.K. Čiurlionio tapybos ir grafikos darbai Ekspozicija „Lietuvos dailė XIV–XIX a.“

Paroda „Prieš... ir po 100 metų“

iki 31 d. – paroda „Moters atvaizdas Kauno meno mokyklos grafikoje“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Paroda „Saldžių svajonių fondas“

Paroda „Jonas Mekas iš arčiau ir iš toliau“

Paroda „Vieno laiško istorija“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai

Vydūno al. 2

Paroda „Pro menotyrininko objektyvą. Pauliaus Galaunės fotografijos“

Istorinė Lietuvos Respublikos

Prezidentūra

Vilniaus g. 33

Ekspozicija „Rūmų istorijos“

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Rotušės a. 13

Paroda, skirta Dalios Grinkevičiūtės 95-osioms gimimo metinėms „Dalia Grin-kevičiūtė (1927–1987). Kambariai / įveikti atstumai“

iki 29 d. – Jonas Mekas. Tarp karo ir pasakos iki 29 d. – „Ievos Simonaitytės gyvenimo kambarys“

Parko galerija

M. Valančiaus g. 6

Kalėdinė Kauno dailininkų paroda „Susitikimas“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

iki 31 d. – paroda „The Family of Man“

BLC verslo centro „Stivensono“ salė

K. Donelaičio g. 60, A korpusas

Fotomeno festivalio „Kaunas Photo“ paroda „Mitinio žvėries buveinės Kauno modernizmo fotografiniuose pjūviuose“

KLAIPĖDA

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

Česlovo Lukensko paroda „Laikas medyje 2022“

Gintauto Trimako paroda

„#atsakymas#spalva#slinktis“

Dalios Matulaitės darbų paroda „Tėvynės tema“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

Anos Melnikovos fotografijų paroda „Mies-tas be pavadinimo“, Dmitro Kupriano fotografijų paroda „36 Hoverlos kalno vaiz-dai“, Pavlo Dorogojaus fotografijų paroda „Auksiniai žmonės“ bei Stanislavo Ostrouso fotografijų paroda „Charkivas – forpostas“

Nikitos Kadano paroda „Duobė dainuoja“

Laikrodžių muziejus

Liepų g. 12

Paroda „Laikas Klaipėdos spalvomis“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

Paroda, skirta Klaipėdos apskrities daili-ninkų sąjungos veiklos 25-mečiui

Klaipėdos Senojo turgaus halė

Turg

Spektakliai

VILNIUS

Lietuvos nacionalinis operos ir baletو teatras

23, 27–31 d. 18.30 – G. Verdi „TRAVIATA“. Muzikos vad. ir dir. R. Šumila, dir. J. Geniušas

Lietuvos nacionalinis dramos teatras Naujoji salė

27, 28 d. 19 val. – L. Adomaičio, A. Obcarsko „BOKSAS“. Rež. A. Obcarskas

Mažoji salė

27 d. 19.30 – R. Duncano „ABELARAS IR ELOIZA“. Rež. R. Ramanauskas

Valstybinis jaunimo teatras

23 d. 18.30 *Salėje 99* – Ė. Louis „EDŽIO PA-BAIGA“. Rež. N. Jasinskas

27 d. 17.30 – „PUIKUS NAUJAS PASAULIS“ (pagal A. Huxley knygą). Rež. G. Varnas

29 d. 18.30 – PREMJERA! „GUAŠAS“. Rež. A. Juška

31 d. 16 val. – M. Nastaravičiaus „JAUNO ŽMOGAUS MEMUARAI“ (pagal R. Gavelio romaną). Rež. E. Švedkauskaitė

Vilniaus mažasis teatras

23 d. 18.30 – W. Shakespeare'o „KAIP JUMS PATINKA“. Rež. U. Bartoševičiūtė

27, 28 d. 18.30 – PREMJERA! G. Labanaus-kaitės „TINDER DATES“. Rež. G. Tuminaitė

29 d. 18.30 – Žemaitės „MARTI“. Rež. G. Tu-minaitė, dramaturgė P. Pukytė

30 d. 18.30, 31 d. 18 val. – PREMJERA! P. Pu-kytės „SCILĖ NORI BŪTI ŽMOGUMI“.

Rež. G. Tuminaitė

Oskaro Koršunovo teatras

23 d. 19 val. *Menų spaustuvėje*, 29 d. 18 val. *Kaune, Girstučio kultūros ir sporto centre*, – B. Brechto „VESTUVĖS“. Rež. O. Koršunovas

Vilniaus senasis teatras

23 d. 10, 12, 14 val. – „Naujametiniai nuoty- kiai sapnų šalyje“

28 d. 18.30 – G. Gorino „ATMINIMO MALDA“ (Š. Aleichemo kūrinių motyvais). Rež. V. Gurfinkelis

30 d. 18.30, 31 d. 18 val. – PREMJERA! „NAKTIS PRIEŠ“ (N. Gogolio kūrybos moty- vais). Rež. Ž. Beniušis

Vilniaus teatras „Lėlė“

Didžioji salė

29 d. 18.30 – PREMJERA! V. Rimkaitės „PA- SIRINKIMAS“ (pagal E. Eger knygą „Pa- sirinkimas“). Rež., dail. G. Radvilavičiūtė, scenogr. kost. dail. J. Skuratova, choreogr. S. Mikalauskaitė, komp. R. Mačiliūnaitė, šviesų dail. V. Vilutis. Vaidina S. Mikalaus- kaitė, D. Sarapinas, L. Muštašvili, I. Vėly- vytė, E. Bondarenko

30 d. 18.30 – „NE PAGAL ŠIO PASAULIO MADAĮ“ (fantazija apie poetą K. Donelaitį). Insc. aut. ir rež. R. Kazlas

„Menų spaustuvė“

27 d. 17, 19 val. – „GRAŽI IR TA GALINGA: MIMOZOS IR SIRENOS VILNIUJE“. Aktorės, muzikos ir dainų tekstų autorės V. Kveda- ravičiūtė, R. Latvėnaitė, I. Pakštytė, A. Za- charovaitė, M. Žemaitytė

28 d. 18 val., 29 d. 19 val. – šokio festivalis „PŪGA 2022“

KAUNAS

Nacionalinis Kauno dramos teatras

23 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – A. Landsbergio „VĖJAS GLUOSNIUOSE“. Rež. G. Padegimas

31 d. 12 val. *Mažonoje scenoje* – A. Sunklo- daitės „KIŠKIS PABĖGĖLIS“ (pagal L. Jaki- mavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“).

Rež. A. Sunklodaitė

31 d. 19 val. *Didžiojoje scenoje* – D. Pinckney „DORIANAS“ (O. Wilde'o gyvenimo ir kū- rybos motyvais). Rež. ir scenogr. bei šviesų dail. R. Wilsonas (JAV)

Kauno valstybinis muzikinis teatras

23 d. 18 val. – G. Verdi „TRAVIATA“. Dir. J. Geniušas

26 d. 18 val. – F. Loewe „MANO PUIKIOJI LEDI“. Rež. V. Streiča, muzikinis vad. ir dir. J. Janulevičius, dir. J. Geniušas

27 d. 18 val. – M. Kunze ir S. Levay „ELISA- BETH“. Muzikinis vad., dir. J. Janulevičius

30 d. 18 val. – G. Verdi „TRAVIATA“. Dir. J. Geniušas

31 d. 19 val. – Naujųjų metų koncertas

Kauno kamerinis teatras

29 d. 18 val. – „KVĖPAVIMAS“ (pagal D. McMil- lan pjesę „Plaučiai“). Rež. A. Leonova

30 d. 18 val. – „KAFFKA INSOMNIA“. Rež. Ž. Vingelis

31 d. 19 val. – M. Jones „AKMENYS JO KIŠE- NĖSE“. Rež. G. Padegimas

Kauno lėlių teatras

26 d. 12, 14, 16 val. – PREMJERA! D. Budina- vičiūtės „ATSARGIAI! SKRUZDĖLYNE KA- LĖDOS!“ (pagal R. Dmuchovskienės knygą). Rež. ir dail. R. Lažaunykas, komp. A. Jasenka. Vaidina S. Bagaliūnas, R. Endriukaitis, A. Grėbliauskienė, D. Budinavičiūtė, I. Endriukaitė, V. Rudytė, D. Krapikas, A. Šaučiūnas, L. Strazdaus- kienė, R. Kumpikaitė

26 d. 13, 15 val. – „KALĖDINĖS ANGELŲ PA- SLAPTYS“. Aut. ir rež. R. Bartninkaitė

KLAIPĖDA

Klaipėdos valstybinis dramos teatras

23 d. 18.30 – PREMJERA! J. Bednarczyk „LOST LOST LOST“. Rež. M. Borczuchas

27 d. 18.30 *Mažonoje salėje* – R. Bugavičiū- tės-Pėcės „MAMA DRĄSA“ (pagal B. Brechtą). Rež. E. Seņkovas (Latvija)

27 d. 19 val. – „Jausmų džiazas“

28 d. 12, 14 val. *Kamerinėje salėje* – „KALĖDŲ GIESMĖ“ (pagal Ch. Dickensą). Rež. K. Kondrotaitė

28 d. 18.30 – „VAROVAI“ (pagal D. Farro pjesę „Medžioklė“). Režisierius E. Seņkovas

29 d. 18.30 Mažonoje salėje – A. Strindbergo „TĖVAS“. Rež. M. Kimele

29 d. 19.30 *Kamerinėje salėje* – N. De Pon- charra „ŽIURKIAGALVIAI“. Kūrybinė ko- manda V. Masalskis, D. Želvys, P. Pinigis, L. Akstinaitė

30 d. 18.30 – M. Gorkio „SAULĖS VAIKAI“. Rež. L. Groza

31 d. 20 val. – Jurga Šeduikytė su grupe. Metų pabaigos koncertas

Klaipėdos muzikinis teatras

27, 28 d. 12 val. *Žvejų rūmuose* – N. Sinkevi- čiūtės „PASAKA BE PAVADINIMO“

29 d. 18.30 *Žvejų rūmuose* – J. Offenbacho „ORFĖJAS PRAGARE“. Muzikos vad. ir dir. T. Ambrozaitis

30 d. 12 val. *Žvejų rūmuose* – PREMJERA! J. Gaižausko „BURATINAS“. Meno vad. T. Ambrozaitis, dir. G. Vaznys, chormeister. V. Valys, rež. K. Biržietis. Vaidina T. Jakas, G. Gečys, V. Kazlauskas, V. Trakys, J. But- kytė-Komovienė ir kt.

ŠIAULIAI

Šiaulių dramos teatras

26 d. 12 val. – kalėdinis spektaklis „NE- MATOMAS VAIKAS“ (scenarijaus ir dainų autorius A. Jalianiauskas)

29 d. 18.30 – „PRARASTA KATARINOS BLUM GARBĖ“ (pagal H. Böllio apysaką). Rež. A. Jankevičius

PANEVĖŽYS

Juozo Miltinio dramos teatras

27 d. 18 val. *Mažonoje salėje* – W. Russello „MO- TERIMS IR JŲ VYRAMS“. Rež. L. Kondrotaitė

28 d. 18 val. – „VOLPONĖ“ (pagal B. Jon- sono pjesę). Rež A. Giniotis

29 d. 16, 18 val. – A. de Saint-Exupéry „MAŽASIS PRINCAS“. Rež. ir scenogr. aut. K. Siaurusaitytė (Miltinio laboratorija)

30, 31 d. 18 val. – „ŠV. SPEIGAS“ (pagal Q. Tarantino „Grėsmingąjį aštuonetą“). Rež. A. Špilevojus

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija

27 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžio- joje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Kalėdos su Lietuvos kameriniu orkestru“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad., solistas ir dir. S. Krylovas (smuikas). Solistė L. Dambrauskaitė (sopranas). Programoje G.F. Händelio, W.A. Mozarto kūriniai

28 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžio- joje salėje*, – kamerinės muzikos koncertas „Šventės tango spalvomis“. Čiurlionio kvar- tetas ir „Duo Bandini- Chiacchiaretta“: G. Bandini (gitarą, Italija), C. Chiacchia- retta (bandonija, Italija). Dalyvauja D. Ba- gurskas (kontrabosas). Programoje Ą. Piazzollos kūriniai

29 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžio- joje salėje*, – Naujametis koncertas „Mė- lynos mano mylimosios akys. LSPO, Leif Karlsson“. Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras (meno vad. ir vyr. dir. L. Karlss- nas (Švedija), vad. A. Kučinskas). Solistai V. Juozapaitis (baritonas), P.H. Magalhaes (violončelė), I. Jonaitytė (trimitas). Dir. L. Karlssonas. Programoje G. Mahlerio, A. Vi- valdi, L. Bernsteino, F. Goulda ir kt. kūriniai

31 d. 18 ir 20 val. *Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje* – „Atsisveikinimo simfonija Naujiesiems“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad., solistas ir dir. S. Krylovas (smuikas). Programoje F. Mendelssohno, J. Haydno kūriniai

31 d. 19 val. *Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejuje* – kamerinės muzikos koncertas „Naujametis vakaras su Vilniaus kvartetu“. Valstybinis Vilniaus kvartetas, L. Geniušas (fortepijonas), D. Bagurskas (kontrabosas). Programoje S. Moniuszkos, F. Schuberto kūriniai

31 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžio- joje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Naujametis vakaras. Simfoninė salvė Nau- jiesiems“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitрэ- nas). Solistai A. Pilibavičiūtė (sopranas), T. Pavilionis (tenoras). Dir. V. Kaliūnas. Programoje J. Strausso, G. Verdi, F. Leháro, I. Kálmáno kūriniai

VILNIUS

Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras

26 d. 19 val. *Valdovų rūmuose* – „Roko bala- dės“. Solistai P. Meškėla, Č. Gabalis ir J. Milius, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje B. Adamso, „Bon Jovi“, „Metallica“, „Ramms- tein“ bei kitų grupių ir atlikėjų dainos

27 d. 19 val. *Valdovų rūmuose*, 31 d. 19 val. *Vilniaus lenkų kultūros namuose (Naugar- duko g. 76)* – „Viva la diva“. Solistės O. Kolobovaitė, I. Prudnikovaitė ir E. Sa- šenko, Lietuvos valstybinis simfoninis or- kestras. Dir. G. Rinkevičius

Šv. Kotrynos bažnyčia

26 d. 19 val. – kalėdinis koncertas „Vakaro himnas“. Atlikėjai choras „Jauna muzika“, P. Jacunskas (violončelė), R. Mitkus (vargo- nėliai). Programoje J. Tavener, G. Palestri- nos, O. Gjeilo, R. Farrant ir kt. kūriniai

Lietuvos muzikų rėmimo fondas

28 d. 17.30 *S. Vainiūno namuose* – 2022-uosius palydint... Dainuoja Vilniaus miesto mo- terų choras „Eglė“ (vad. M. Bacytė, kon- certmeisterė P. Sulžickytė)

Bibliografinės žinios

MENAS

1964–1984 m. Lietuvos grafinio dizaino kūrėjai : atkurtas 1984 m. Respublikinės taikomosios grafikos parodos katalogas [Kaunas] / [sudarytoja Karolina Jakaitė] ; [recenzentės Jolita Liškevičienė, Ieva Pleikienė]. – [Vilnius] : Vilniaus dailės akademijos leidykla, [2022]. – 132 p. : iliustr., faks., portr.. – Tiražas 300 egz.. – ISBN 978-609-447-363-0

Iki pergalės : [komikų rinktinė apie ukrainiečių narsą ir didvyriškumą] / [idėjos autorius Eduardas Achramovyčius] ; [dailininkai Oleksandras Koreškovas, Kateryna Košeleva, Jev- henas Tončylovas ... [et al.]] ; [iš ukrainiečių kalbos vertė Donata Rinkevičienė]. – Vilnius : Alma littera, 2022. – [88] p. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-5279-9 (ir.)

Scanorama : Europos šalių kino forumas : filmai ir kontekstai. – [Vilnius] : [Kino aljansas], [2022]. – ISSN 2029-137X

2022. – [2022]. – 227, [1] p. : iliustr., portr.

Sinestezijos estetika = Aesthetics of synaesthesia : mokslo monografija / Salomėja Jastrums- kytė ; [recenzantai Jonas Vytautas Bruveris, Algis Mickūnas, Saulius Norvaišas, Tojana Ra- čiūnaitė] ; Lietuvos kultūros tyrimų institutas. – Vilnius : Lietuvos kultūros tyrimų institu- tas, 2021. – 422, [1] p. : iliustr.. – (Estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimai = Aesthetics and philosophy of art studies / redakcinė kolegija: Antanas Andrijauskas (pirmininkas) ... [et al.], ISSN 1822-3192 ; 8). – Tiražas 300 egz.. – ISBN 978-609-8231-37-3 (ir.)

Vida Norkutė: slėpininga akvarelės meno magija : [albumas] / Lietuvos kultūros tyrimų ins- titutas ; sudarytojas Antanas Andrijauskas ; [redakcinė kolegija: Antanas Andrijauskas (pirmininkas) ... [et al.]] ; [recenzentės Nijolė Tumėnienė, Jolanta Zabulytė]. – Vilnius : Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2022. – 143, [1] p. : iliustr.. – (Unio Pictorum, ISSN 2783-7165 ; kn. 1). – Tiražas 250 egz.. – ISBN 978-609-8231-42-7 (ir.)

GROŽINĖ LITERATŪRA

60 kilogramų saulės šviesos : [romanas] / Hallgrímur Helgason ; iš islandų kalbos vertė Jūratė Akucevičiūtė. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas : žml.. – ISBN 978-609-01-4426-8

Apakimo spąstai : eilėraščiai apie karą Ukrainoje / Birutė Kanevičienė. – Kaunas : Lietuvos ne- priklausomųjų rašytojų sąjunga, 2022. – 61, [2] p.. – Tiražas 200 egz.. – ISBN 978-609-8259-21-6

Atlaikant vėjus : atrinktinė lyrika / Pranciška Regina Liubertaitė ; [sudarė ir redagavo Arvy- das Genys]. – Vilnius : Homo liber, 2023. – 119, [1] p.. – ISBN 978-609-446-280-1

Bendrininkai : romanas / Sandra Brown ; iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis. – [Vil- nius] : Alma littera, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4625-5

Dėmesingo įsisgmoninimo vadovas žudikui : [romanas] / Karsten Duse ; iš vokiečių kalbos vertė Danutė Angelina Šaduikienė. – [Vilnius] : Alma littera, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4850-1

Džonatanas Streindžas ir ponas Norelis : romanas / Susanna Clarke ; iš anglų kalbos vertė Bronislovas Bružas ; [iliustravo Portia Rosenberg]. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas : iliustr.. – ISBN 978-609-01-4761-0

Įkaitė : psichologinis trileris / Clare Mackintosh ; iš anglų kalbos vertė Regina Šeškuvienė. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4752-8

Išlikusieji : romanas / Alex Schulman ; iš švedų kalbos vertė Mantas Karvelis. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4759-7

Ištremtos : romanas / Christina Baker Kline ; iš anglų kalbos vertė Daiva Jevdokimova. – [Vilnius] : Alma littera, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4643-9

Jausti : romanas / Mona Kasten ; iš vokiečių kalbos vertė Birutė Lipavičienė. – [Vilnius] : Alma littera, [2021]. – 1 epub failas. – (New adult). – ISBN 978-609-01-4694-1

Jeruzalės deimantas : romanas / Noah Gordon ; iš anglų kalbos vertė Zita Marienė. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4735-1

Juodas paukštis : eilėraščiai / Daina Pranckietytė. – Vilnius : Homo liber, 2022. – 59, [1] p.. – ISBN 978-609-446-279-5

Kai grįšiu : romanas / Marco Balzano ; iš italų kalbos vertė Rasa Klioštoraitytė. – [Vilnius] : Alma littera, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4854-9

Kai regiu tave : [romanas] / Holly Miller ; [iš anglų kalbos vertė Ina Jakaitė]. – [Vilnius] : Alma littera, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4469-5

Karalienės likimas : romanas / Allison Pataki ; iš anglų kalbos vertė Ieva Venskevičiūtė. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4437-4

Liūto mergelė : ir kiti pasakojimai / Inutė Ona Litvinaitienė. – Vilnius : Homo liber, 2022. – 249, [2] p.. – ISBN 978-609-446-276-4 (ir.)

Naujoji aforistika : iš autobiografijos : esė / Aloyzas Tendzegolskis. – Vilnius : Homo liber, [2022]. – 171, [1] p.. – ISBN 978-609-446-277-1 (ir.)

Paieška : [romanas] / Charlotte Link ; iš vokiečių kalbos vertė Giedrė Sodeikienė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 558, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-5341-3 (ir.)

Pilis prie ežero : romanas / Charlotte Betts ; iš anglų kalbos vertė Irena Kupčinskienė. – Vil- nius : Alma littera, 2021. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4561-6

Šilkas : [romanas] / Alessandro Baricco ; iš italų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. – Vilnius : Tyto alba, 2022. – 107, [1] p.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-466-713-8 (ir.)

Vilkas : [detektyvinis romanas] / Samuel Bjørk ; iš norvegų kalbos vertė Viktorija Gercma- nienė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 461, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-5330-7 (ir.)

PARENGĖ LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS MOKSLŲ DEPARTAMENTO NACIONALINĖS BIBLIOGRAFINĖS APSKAITOS SKYRIUS

Savaitės filmai

Įsikūnijimas. Vandens kelias ***
Praėjus daugiau nei dešimtmečiui po žmonių užpuolimo, mėlynieji driežus primenantys Pandoros planetos gyventojai vėl gyvena taikoje. Tačiau pažįstama grėsmė sugrįžta užbaigti to, kas buvo pradėta anksčiau, ir buvęs jūrų pėstininkas Džekas Salis privalo įtikinti navius, kad apsaugotų planetą. Šio mokslinės fantastikos filmo istorija apie kilnius Pandoros planetos gyventojus, kaip ir pirmtakas, išlieka paprasta, nors povandeninio pasaulio grožis ir 3D efektai – įspūdingi. („Avatar: The Way of Water“, rež. James Cameron, JAV, 2022)

Juodoji pantera. Vakanda amžiams ***
Mirus karaliui Čialai, kuris dar žinomas kaip superherojus Juodoji pantera, Vakandos karalystės vadovai bando apsaugoti tautą nuo kitų pasaulio galybių kišimosi. Žmonėms sunkiai sekasi judėti į priekį, todėl filmo herojai turi susivienyti, kad Vakandos karalystė įžengtų į naują erą. Tačiau siaubinga grėsmė kyla iš giliai vandenynė pasislėpusios karalystės – Talokano... Ryanui Coogleriui po milžiniškos pirmosios „Juodosios panteros“ (2018), kuri tapo tikru afroamerikiečių kultūros manifestu, sėkmės tenka nemenka užduotis, ypač turint omenyje netikėtą pagrindinio aktoriaus Chadwicko Bosemano mirtį. Filme vaidina Michaelas B. Jordanas, Letitia Wright, Danielis Kaluuya, Michaela Coel, Lupita Nyong'o ir kt. („Black Panther: Wakanda Forever“, rež. Ryan Coogler, JAV, 2022)

Kaulai ir visa kita ***
Jauna moteris (Taylor Russell), turinti stiprų kanibalistinį potraukį, keliauja per JAV ieškodama savo motinos. Pakeliui sutinka kitų panašios prigimties atstovų, tarp jų ir jauną vyrą (Timothée Chalamet). Juodu tampa meilužiais ir kelionėje kartu susiduria su alternatyviais gyvenimo modeliais, savo veiksmų pasekmėmis ir praeitimi. Rezultatas – įdomus brendimo istorijos, kelio filmo ir siaubo filmo apie kanibalus mišinys. Tačiau personažai ne tokie dviprasmiški, o patį režisierių, regis, labiau domina melancholiškos atmosferos kūrimas nei personažų išgyvenimai. („Bones and All“, rež. Luca Guadagnino, Italija, JAV, 2022)

Korsažas ***
Tai ne istorinis filmas, nors jo herojė – Sisi vadinta Austrijos ir Vengrijos imperatorė Elžbieta, o greičiau fantazija apie moterį, bandančią išsilaisvinti iš laiko, žmonių ir papročių jai primetamo tabu korseto. Gražuolė ir elegantiškumo įsikūnijimas Sisi dar būdama gyva tapo populiariosios kultūros heroje, iškart sukeliančia asociacijas su įmantriomis ilgų plaukų šukuosenomis, liekna talija ir žirgais. „Korsaže“ tai taip pat visaip apžaidžiama, kartais nebijant ironijos ar primerkto žvilgsnio iš dabarties. Bet, nepaisant gana žaismingo požiūrio į istoriją ir jos personažus, Vicky Krieps vaidina tragišką moterį: jos Sisi bijo laiko tėkmės ir vienatvės, nemoka mylėti savo vaikų, vis labiau tolsta nuo tikrovės, kuri jai nepriimtina, nes yra tik negyvų aukštuomenės taisyklių rinkinys. („Corsage“, rež. Marie Kreutzer, Austrija, Prancūzija, Liuksemburgas, Vokietija, 2022)

Peteris fon Kantas ***
Šįkart François Ozono objektas – Raineris Werneris Fassbinderis ir jo 1972 m. filmas „Karčios Petros fon Kant ašaros“. Ozonas nekeičia pasakojamos istorijos – jis keičia veikėjų lytį, ir tai visai nuoseklu, juolab kad siužetą Fassbinderiui padiktavo jo santykiai su vienu iš meilužių. Ozono filmo herojus – garsus kino režisierius Peteris fon Kantas (Denis Ménochet), įsimylintis dvidešimtmetį gražuolį Amirą (Khalil Ben Gharbia), kuris sumaniai manipuliuoja režisieriaus jausmais. „Peteris fon Kantas“ – tai Fassbinderio portretas, sukurtas žaidžiant su režisieriaus gyvenimu, kūryba, bet pirmiausia su jo mitu. Garso takelis, Peterio buto interjeras, net aktorių parinkimas kelia daug aliuzijų į režisieriaus kūrybą ir net į Fassbinderio dievinto Douglaso Sirko filmų veidrodinius paviršius ar įsimintiną kadrą, kai už didžiulio lango naktį sninga. („Peter von Kant“, rež. François Ozon, Prancūzija, Belgija, 2022)

Vieną gražų rytą ***
Vertėja Sandra (Léa Seydoux) yra dėmesinga vieniša motina, kantriai besirūpinanti sergančiu tėvu (Pascal Gregory), pamažu prarandančiu savarankiškumą. Nepaisant šių rūpesčių, į jos gyvenimą grįžta senas draugas (Melvil Poupaud), su kuriuo ji užmezga aistringą romaną. Deja, vyras vedęs ir turi sūnų. Mia Hansen-Løve sąmoningai pasirenka ambivalentišką perspektyvą. Dėl to vietomis galima pamiršti, kad filmas nestokoja klišių ir vystosi gana lėtai. („Un beau matin“, rež. Mia Hansen-Løve, Prancūzija, D. Britanija, Vokietija, 2022)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Kitas „7md“ numeris išeis 2023 m. sausio 6 d.

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (dailė)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė
Fotografija – Agnė Narušytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

Stebuklingas Naujųjų metų pokylis Paliesiuje:

nuo Rossini gurmaniškiausių patiekalų iki nuostabiausių arijų

Jūsų lauks prancūziškų delikatesų degustacija su vyno taure iš dvaro vyno rūsio, itališkų liaudies šokių „Tarentella“ pamoka, šventinė ir unikali „Rossini“ vakarienė, vakarą vainikuos renginio meno vad. Christian Frattima ir Paliesiaus dvaro konsorto koncertas.

12.31 | 19:00

Daugiau informacijos - paliesiausdvaras.lt
El. p. info@paliesiausdvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.